

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ШЕВЦОВА ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 02:050.486:316.77](4)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**БІБЛІОТЕКОЗНАВЧІ ЖУРНАЛИ ПРОВІДНИХ КРАЇН ЄВРОПИ ЯК
КАНАЛ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство
27 – соціальні комунікації

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Ю. О. Шевцова

Науковий керівник ШЕМАЄВА Ганна Василівна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор

Харків – 2018

АНОТАЦІЯ

Шевцова Ю. О. Бібліотекознавчі журнали провідних країн Європи як канал професійної комунікації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство. – Харківська державна академія культури, Міністерство культури України. – Харків, 2018.

Дисертацію присвячено визначенню напрямів оптимізації професійно-комунікаційного середовища бібліотечних фахівців на засадах підвищення ефективності використання фахових журналів провідних країн Європи як одного з пріоритетних комунікаційних каналів. Тема дисертації у такій постановці питання досі не була предметом окремого дослідження.

У дисертації охарактеризовано комунікаційний потенціал журналів бібліотечно-інформаційного спрямування провідних європейських країн у формуванні ефективної професійної комунікації українських фахівців із зарубіжними колегами.

Акцентовано увагу на виданнях Великобританії, Нідерландів, Німеччини, Франції, які посідають одне з провідних місць у професійній комунікації, що зумовлено давніми традиціями бібліотечної справи саме в цих країнах, динамічним розвитком їх бібліотечних установ. Поглибленому аналізу підлягали журнали обраних країн, що індексувалися у наукометричних базах Web of Science та Scopus протягом 2010-2015 рр.

Визначено систему внутрішніх і зовнішніх факторів впливу бібліотекознавчих видань на розвиток професійної комунікації. Зосереджено увагу на таких аспектах як: індексація журналів в наукометричних базах, їх імпакт-фактор, інтернаціоналізація журналів, співробітництво через співавторство.

Встановлено, що журнали індексуються одночасно у багатьох наукометричних системах: від 3 до 60 баз універсального та

вузькотематичного характеру, що створює умови для розширення й поглиблення професійної комунікації. Загалом їх показники впливу коливаються від 0 до 2,892 (імпакт-фактор), 1,967 (індекс SJR) та 4,22 (метрика CiteScore).

Обґрунтовано, що потужним фактором розвитку професійної комунікації є тенденція зростання міжнародного співробітництва та основі співавторства. Встановлено, що у 50% проаналізованих журналів авторами однієї статті є фахівці з різних країн. Публікації у співавторстві в журналах, що видаються в Німеччині та Нідерландах сягають до 20%, а спільні публікації представників європейських країн у журналах міжнародного значення Великобританії становлять 48%. Розширення географічних меж співробітництва свідчить про підвищення ступеня комунікаційної взаємодії фахівців різних наукових напрямів бібліотечної галузі. Проте публікацій за участі українських фахівців у виданнях провідних європейських країн не було виявлено.

На основі контент-аналізу змісту журналів визначено особливості тематичної структури їх потоку: цифрова інформація (цифрове збереження й архівування, постачання і використання, обмін цифровою інформацією); управління бібліотекою та інформацією (управління кадрами, фінансами, знаннями та інноваціями, краудсорсінг, аутсорсінг); інформаційно-комунікаційні технології (відкритий доступ, безпека та захист даних, інформаційні платформи, інтерфейси та програми, технології для користувачів з обмеженими можливостями, мобільні додатки); комунікаційні зв'язки бібліотек з музеями та архівами, іншими документно-комунікаційними структурами (види і форми співробітництва, комунікаційні стратегії, партнерські проекти, економічні, соціальні, етичні аспекти в процесі взаємодії, наукова комунікація, взаємодія у соціальних мережах); історичні аспекти бібліотечної, архівної та видавничої справи.

Серед тематичних особливостей відзначено актуалізацію просування бібліотекознавчої тематики у журнали документного та інформаційного

характеру і навпаки. Експорт/імпорт між ними здійснюється за такими напрямками: комунікації; комп'ютерні науки, інформаційні системи; менеджмент; соціальні інтеракції, включеність бібліотек у соціальні мережі; метричні дослідження, популяризація бібліотечної професії; зміни в інформаційній поведінці користувачів бібліотек і глобальних мереж. Також зазначено про розвиток суто тематичних журналів, зокрема пов'язаних з висвітленням проблем функціонування і розвитку цифрової інформації, інформаційно-комунікаційних технологій, бібліотечного менеджменту, електронних бібліотек: «Library Hi Tech», «Program: Electronic Library and Information System», «Library Management», «Electronic library»

Бібліометричний моніторинг пристатейних списків використаної літератури в статтях п'яти видань України: «Бібліотечний Вісник», «Вісник Харківської державної академії культури», «Вісник Книжкової палати», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Бібліотечна планета» дозволив виявити коло процитованих українськими фахівцями зарубіжних журналів із різних країн світу та виокремити з них назви видань європейських країн. Протягом п'яти років (2010–2015), окрім українських та російських, вони звернулися до публікацій професійних журналів США (63), Великобританії (33), Нідерландів (13), Німеччини (8), Індії (4), Іспанії та Польщі (3), Канади, Тайваню й Австралії (2), Грузії та Ірану (1) та інших. Найчастіше цитуються бібліотекознавчі журнали міжнародного рівня. Але їх використання порівняно з цитуванням публікацій українських та російських журналів складає від 0,1% до 9,2%, що свідчить про недостатній рівень професійної комунікації через журнали українських бібліотечних фахівців з дослідниками інших країн. Цитувань українських авторів в досліджених журналах взагалі не було виявлено. Такий стан підкреслює необхідність оптимізації професійної комунікації.

У професійній комунікації бібліотечних фахівців зростає кількість бібліотекознавчих журналів відкритого доступу. Найбільш відкритими серед них є видання Великобританії, Нідерландів, Німеччини, а також Іспанії,

Італії. Обґрунтовано ядро впливових бібліотечнознавчих журналів відкритого доступу, які належать до різних моделей: за загальними тенденціями: «золотий» та «зелений» шлях; за політикою архівування: «жовта» (архівування препринтів до рецензування), «зелена» (архівування препринтів і постпринтів), «блакитна» (архівування кінцевої версії після рецензування) моделі; за комерціалізацією відносин: «зелений доступ», фінансування публікацій фондами, оплата публікацій авторами або організаціями, корпоративні моделі; за інтелектуальною власністю: право копірайт, право повторного використання, право автора на розміщення своєї статті до її публікації.

Відзначено важливе значення ранжування бібліотечнознавчих журналів для формування ефективної системи професійних комунікацій. Встановлено, що у зарубіжному бібліотечнознавстві активізуються підходи і пошуки нових методів ранжування профільних видань, зокрема у зв'язку з розвитком моделей відкритого доступу до публікацій, стрімким зростанням кількості назв у різних країнах, підвищенням вимог до підготовки статті. Підкреслено, що широко відомими у професійному бібліотечному середовищі є визначення рейтингів бібліотечнознавчих журналів американськими дослідниками на основі суб'єктивних критеріїв.

Запропоновано для ранжування бібліотечнознавчої періодики провідних європейських країн використовувати комплекс суб'єктивних та об'єктивних критеріїв. На основі зазначених критеріїв визначено ранжовані переліки бібліотечнознавчих журналів провідних країн Європи, які формують перспективні моделі: для використання українськими фахівцями; опублікування власних досліджень та досвіду; інтеграції українських бібліотечнознавчих видань до європейського комунікаційного середовища. До найвпливовіших видань віднесено ті бібліотечнознавчі журнали, що поряд з представленням у Scopus та Web of Science індексуються у найбільшій кількості наукометричних та інших баз.

Ключові слова: бібліотекознавчі журнали, професійна комунікація, наукометричні БД, Web of Science, Scopus, фактори впливу, цитування, співаторство, контент-аналіз, тематика бібліотекознавчих журналів, відкритий доступ, ранжування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дослідження:

1. Шевцова Ю. О. Зарубіжні бібліотечні журнали в процесі професійної комунікації / Г. В. Шемаєва, Ю. О. Шевцова // Вісн. Харків. держ. акад. культури: зб. наук. пр. – 2015. – Вип. 47. – С.62–71.

2. Шевцова Ю. О. Аналіз зарубіжних бібліотечних журналів як важливого каналу професійної комунікації / Ю. О. Шевцова // Вісн. Харків. держ. акад. культури: зб. наук. пр. – 2016. – Вип. 50. – С.147–154.

3. Шевцова Ю. О. Аналіз зарубіжних бібліотечних журналів, які індексуються в наукометричних БД / Ю. О. Шевцова // Молодий вчений. – 2016.– Вип. 11. – С.165–168.

4. Шевцова Ю. О. Цитування зарубіжних бібліотечних журналів українськими фахівцями / Ю. О. Шевцова // Наук. пр.. Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2017. – Вип. 47. – С.245-253.

5. Шевцова Ю. О. Тематичний зміст бібліотекознавчої періодики європейських країн / Ю. О. Шевцова // Молодий вчений. – 2017.– Вип. 9. – С.150–154.

6. Shevtsova Yu. The usage of foreign LIS journals by Ukrainian LIS specialists and scientists / Yu. Shevtsova // Paradigmata poznani. – 2017 . – 1. – P.128–134.

Наукові праці, в яких засвідчено апробацію результатів дослідження:

7. Шевцова Ю. О. Бібліотечна періодика провідних країн Європи як канал професійної комунікації // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених 22-23 квітня 2015 р., м. Харків. – Харків : ХДАК, 2015. – С. 204.

8. Шевцова Ю. О. Характеристика зарубіжних професійних видань наукової комунікації бібліотечних фахівців // Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали міжнар. наук. конф., 6-8 жовтня 2015 р., м. Київ. – Київ : НБУВ, 2015. – С. 131-133.

9. Шевцова Ю. О. Бібліотечний журнал як провідний канал розвитку професійних комунікацій // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матеріали міжнар. наук. конф., 26-27 листопада 2015 р., м. Харків. – Харків : ХДАК, 2015. – С. 144-145.

10. Шевцова Ю. О. Бібліотечні професійні зарубіжні журнали. Аналіз наявності у фондах ХДНБ ім. В.Г. Короленка // Культурологія та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених 21-22 квітня 2016 р., м. Харків. – Харків : ХДАК, 2016. – С. 311-312.

11. Шевцова Ю. О. Професійна комунікація в зарубіжних бібліотечно-інформаційних журналах відкритого доступу // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матеріали міжнар. наук. конф., 24-25 листопада 2016 р., м. Харків. – Харків : ХДАК, 2016. – С. 128-129.

12. Шевцова Ю. О. Бібліометричний аналіз періодики бібліотечного профілю: зарубіжний досвід // Вимірювання в бібліотеках: оцінка ефективності та якості роботи: матеріали і-конференції, 6-10 червня 2017 р., м. Харків, ХНУРЕ. – <http://openarchive.nure/bitstream/document/3739/3/>.

13. Шевцова Ю. О. Використання зарубіжної бібліотечної періодики українськими фахівцями // Візія бібліотеки ВНЗ в контексті розвитку сучасних соціокомунікаційних концепцій : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 27-28 квітня 2017 р., м. Миколаїв. – Миколаїв, НУК, 2017. – С. 139-143.

14. Шевцова Ю. О. Зарубіжні бібліотекознавчі журнали як канал професійної комунікації // Культурологія та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених 20-21 квітня 2017 р., м. Харків. – Харків : ХДАК, 2017. – С. 238-239.

ANNOTATION

Shevtsova Y. O. Library and Information Science Journals of European countries as a channel of professional communication. – Qualifying scientific work. Manuscript.

The thesis for the Candidate Degree in Social Communications (doctor of philosophy), speciality field – 27.00.03 – Book Science, Library Science, Bibliography – Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, 2018.

The thesis focuses on identification the ways of enhancing professional communication of Library and Information Science specialists by increasing usage efficiency of European Library and Information Science journals as one of the primary communication channels. The topic of the thesis as it stands has not yet been the subject of a separate study.

The communicative potential capacity of European Library and Information Science journals in developing effective professional communication of Ukrainian Library and Information Science specialists and their foreign colleagues has been described.

Library and Information Science journals published in the United Kingdom, the Netherlands, Germany, France are in the thesis focus as these countries take up the leading position in professional communication due to the long tradition of Library Science there and the dynamic development of their library institutions. Library and Information Science journals published in the mentioned above countries and indexed in Web of Science and Scopus databases in the period of 2010-2015 have been analysed.

The system of internal and external impact factors of Library and Information Science journals that influences professional communication development has been identified.

It has been established that Library and Information Science journals are simultaneously indexed in many scientometric systems. Usually they are abstracted by and indexed in from 3 up to 60 general and specific databases that creates conditions for development and enhancement of professional communication. In

general, their impact factors vary from 0 to 2,892 (impact factor), 1,967 (SJR index), and 4,22 (CiteScore metric).

It has been proved that a tendency of international collaboration and co-authorship growth becomes a powerful factor in professional communication development. It has been specified that the authors of one paper in 50% of Library and Information Science journals that have been analysed are from different countries. The results also indicate that up to 20% of papers in Library and Information Science journals published in Germany and the Netherlands are joint publications. While the number of joint publications in Library and Information Science journals published in the United Kingdom is 48%. A tendency of broadening geographical boundaries of scientific collaboration means an increasement in communication interaction of Library and Information Science specialists in various scientific areas of Library and Information Science field. However, publications in co-authorship with Ukrainian specialists have not been found in the leading European Library and Information Science journals.

The thematic focus and key topics of Library and Information Science journals have been determined by content analysis method. The key topics are: digital information (digital preservation and archiving, document delivery and use, digital information circulation); library and information management (personnel management, finance, knowledge management, crowdsourcing, outsourcing); information and communication technologies (open access, security and data protection, information platforms, user interfaces and programs, technologies for disabled users, mobile applications); cooperation between libraries, museums and archives (types and forms of cooperation, communication strategies, partnership projects, economic, social, ethical aspects in the process of cooperation, scientific communication, social networks communication); historical aspects of Library Science, Archival and Publishing.

The increasement of library science topics in documentary science and information science journals and vice versa has been pointed out. Export/import between them is carried out in the following directions: communications;

Computer Science, information systems; management; social communication, inclusion of libraries in social networks; metrical research, library profession promotion; information behavior changes of library users and global networks users. The development of the thematic journals, in particular those journals that are related to coverage of the following topics: digital information functioning and development, information and communication technologies, library management, electronic libraries has been stated. These are the journals: Library Hi Tech, Program: Electronic Library and Information System, Library Management, Electronic Library.

The titles of foreign Library and Information Science journals have been revealed by the means of bibliometric monitoring of reference lists in five Ukrainian Library and Information Science journals: *Bibliotechnyi visnyk*, *Visnyk KhDAK*, *Visnyk knyzhkovoï palaty*, *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia* and *Bibliotechna Planeta*. The titles of European Library and Information Science journals have been chosen out of all cited foreign journals. In the period of five years (2010-2015) Ukrainian Library and Information Science specialists have cited Library and Information Science journals published in the United States of America (63), the United Kingdom (33), the Netherlands (13), Germany (8), India (4), Spain and Poland (3), Canada, Taiwan and Australia (2), Georgia and Iran (1), etc. in addition to Ukrainian and Russian Library and Information Science journals. International Library and Information Science journals are most frequently cited journals, however the citation of foreign international Library and Information Science journals in comparison to the citation of Ukrainian and Russian Library and Information Science journals in the analysed journals varies from 0,1% to 9,2%. That indicates a low level of professional communication of Ukrainian Library and Information Science specialists with the colleagues from other countries. The citations of Ukrainian and Russian Library and Information Science specialists by the foreign specialists in the analysed foreign journals have not been found out. The results of the research emphasize the need to enhance professional communication.

The quantity of open access Library and Information Science journals is increasing. The biggest quantity of the analysed open access journals have been published in the United Kingdom, the Netherlands, Germany, Spain and Italy. It has been picked out the core of Library and Information Science Open Access journals indexed in the leading scientometric databases and that belongs to different models: general tendencies: Gold Open Access (Gold OA) and Green Open Access (Green OA); archiving policy: Yellow Open Access (Yellow OA) (archiving of preprints before the review process), Green Open Access (Green OA) (archiving of preprints and postprints), Blue Open Access (Blue OA) (archiving of final version after the review process) model; commercialization of relations: Green Open Access (Green OA), research funds, authors or their organizations payment for research results publication, corporate models; intellectual property: copyright, reuse right, author's right to post his paper prior to its publication.

The necessity of enhancing the use of open access Library and Information Science journals by Ukrainian specialists in particular those journals that are indexed in the leading scientometric databases has been substantiated and it has been explained the advantages of indexing of Ukrainian Library and Information Science journals in the Open Access Directory (DOAJ) in order to promote research results and practical achievements of Ukrainian Library and Information Science specialists to the international communication environment.

The importance of Library and Information Science journals' ranking to form an effective system of professional communication has been pointed to. Ranking allows to identify the lists of the most popular publications with the biggest impact in professional environment and helps avoid publishing research results in predatory open access journals.

It has been specified that new methods and approaches to journals ranking are appearing in foreign Library and Information Science in connection to the development of open access models, the rapid increase of journals' quantity in different countries and more strict manuscript requirements practice. It has been emphasized that ranking of Library and Information Science journals by American

researchers based on subjective criteria is well-known in professional Library and Information Science community.

It has been suggested to use a set of subjective and objective criteria for ranking European Library and Information Science journals, taking into account: 1) abstracting by and indexing in scientometric databases, publication services, price policy; 2) availability of publication, thematic focus, citation of publication; 3) status value of journal, that is identified by impact-factor, co-authorship level, internationalization of journal; 4) the speed of publication, risks of not publishing, the quality of review.

The ranked lists of European Library and Information Science journals have been compiled based on the criteria provided above. These lists form the following future-oriented models: use of the ranked lists of journals by Ukrainian specialists; publishing research results and sharing experience; the integration of Ukrainian Library and Information Science publications into European communication scientific community. The most popular Library and Information Science journals with the biggest impact include the journals that are along with the indexation in Scopus and Web of Science databases indexed in the largest number of scientometric databases.

Keywords: Library and Information Science journals, professional communication, scientometric databases, Web of Science, Scopus, impact factors, citation, coathourship, content analysis, Library and Information Science journals` thematic focus, open access, ranking.

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ БІБЛІОТЕКОЗНАВЧОЇ ПЕРІОДИКИ.....	20
1.1. Стан розробленості проблеми дослідження потоку бібліотекознавчих журналів	20
1.2. Методи наукового дослідження	49
Висновки до розділу	65
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ПОТОКУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ БІБЛІОТЕКОЗНАВЧИХ ЖУРНАЛІВ.....	68
2.1. Вплив бібліотекознавчої періодики на розвиток професійної комунікації	68
2.2. Тематична структура потоку бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи	94
2.3. Стан цитованості профільних зарубіжних видань українськими фахівцями	115
Висновки до розділу	130
РОЗДІЛ 3. КОМУНІКАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЄВРОПЕЙСЬКИХ БІБЛІОТЕКОЗНАВЧИХ ЖУРНАЛІВ.....	135
3.1 Журнали відкритого доступу як пріоритетна модель для використання українськими фахівцями.....	135
3.2 Ранжування бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи як засіб підвищення ефективності професійної комунікації українських бібліотечних працівників.....	151
Висновки до розділу	165
ВИСНОВКИ.....	169
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	174
ДОДАТКИ	205

ВСТУП

Актуальність теми. Розгортання процесів глобалізації, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовили розширення змісту бібліотечно-інформаційної діяльності, що відображається у профільних періодичних виданнях. Висвітлення в публікаціях інноваційного досвіду провідних бібліотек, обговорення науково-теоретичних здобутків у сфері бібліотекознавства, книгознавства, бібліографознавства сприяють підвищенню професійної компетенції бібліотечних фахівців; обміну інформацією на національному та міжнародному рівнях про нові ідеї, підходи, теоретичні засади оновлення бібліотечної сфери діяльності та практичні реалізації в умовах динамічного розвитку суспільства. Прагнення активізації професійних комунікацій українських фахівців із зарубіжними колегами щодо впровадження інновацій в інформаційно-бібліотечну діяльність, формування стратегій подальшого розвитку бібліотечної галузі потребують нового погляду на бібліотекознавчі журнали провідних країн як важливий комунікаційний канал.

В умовах інтеграції вітчизняної бібліотечної науки, освіти та практики до європейського інформаційного простору й розширення доступу до профільних видань у цифровому середовищі набувають особливого значення оптимізація професійно-комунікаційного середовища на засадах підвищення ефективності використання фахових журналів провідних країн Європи, систематичне звернення українських бібліотечних фахівців до традиційних та електронних бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн як каналу актуальної наукової і практичної інформації.

Підвищення ролі бібліотек України в європейському інформаційному середовищі гальмує недостатнє представництво бібліотечних фахівців у міжнародних професійних комунікаціях. Тривалий час українські бібліотечні фахівці використовували зарубіжні бібліотекознавчі журнали переважно для запозичення кращого європейського досвіду, а нині прагнуть активної участі в обговоренні актуальних проблем бібліотечної галузі та просуванні власних

досягнень на шпальтах кращих періодичних видань Європи для взаємозбагачення, розвитку й підвищення ефективності багатоканальної професійної комунікації. Це актуалізує проблему посилення публікаційної активності українських науковців бібліотечної галузі в європейських бібліотекознавчих журналах через їх вивчення.

Крім того, функціонування широкого спектра традиційних та електронних зарубіжних видань бібліотечно-інформаційного спрямування; розгортання можливостей дистанційного доступу до них; закріплення на національному рівні вимог до публікації наукових результатів у виданнях, що індексуються провідними наукометричними базами, зумовлюють нагальність дослідження існуючого потоку європейських бібліотекознавчих журналів з метою виявлення переліків найвпливовіших видань у професійній комунікації.

Теоретичне й практичне значення теми дисертаційної роботи посилюється через відсутність комплексного дослідження європейських бібліотекознавчих журналів як комунікаційного каналу, спрямованого на формування ефективного професійного середовища.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження відповідає комплексній науково-дослідницькій темі Харківської державної академії культури «Документально-комунікаційні структури: інноваційні стратегії розвитку» (Державний реєстраційний номер 0109U000512), науковій темі кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи «Трансформація бібліотечної діяльності як складова формування нової комунікативної реальності».

Мета дисертаційного дослідження полягає в оптимізації професійно-комунікаційного середовища на засадах підвищення ефективності використання бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн як одного з пріоритетних комунікаційних каналів.

Досягненню поставленої мети сприятиме вирішення таких **завдань**:

- з'ясувати стан розробленості проблеми дослідження потоку бібліотекознавчої періодики;
- обґрунтувати методологію і методи дисертаційного дослідження;
- визначити фактори впливу бібліотекознавчих журналів на професійну комунікацію;
- виявити особливості тематичної структури потоку провідних європейських журналів бібліотекознавчого профілю;
- з'ясувати ступінь використання бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи українськими фахівцями;
- визначити ядро впливових європейських журналів бібліотекознавчого профілю;
- обґрунтувати критерії ранжування європейських бібліотекознавчих журналів як каналу підвищення ефективності професійної комунікації українських бібліотечних фахівців.

Об'єкт дослідження – потік європейських журналів бібліотечно-інформаційного спрямування.

Предмет дослідження – сучасні бібліотекознавчі журнали провідних країн Європи як важливий канал міжнародної професійної комунікації.

Методологія і методи дослідження визначаються специфікою дисертаційної роботи, ґрунтуються на застосуванні комплексу наукових підходів та методів. Досягненню мети й вирішенню завдань дисертації сприяло застосування основних принципів соціокомунікативного, системного підходів та бібліометричного аналізу. Їх поєднання дозволило визначити місце сучасних бібліотекознавчих журналів у системі професійної комунікації та ядро впливових європейських журналів бібліотекознавчого спрямування, виявити актуальні тематичні напрями в зарубіжному бібліотекознавстві.

На різних етапах дослідження використовувалися відповідні методи, зокрема: джерелознавчий пошук та аналіз профільних публікацій з теми дисертації – для визначення стану розробленості наукової проблеми; контент-аналіз – для виокремлення загальних тенденцій і сучасних пріоритетів

бібліотечної науки, освіти та практики в провідних європейських країнах; метод цитування – для визначення рівня використання українськими бібліотечними фахівцями зарубіжних профільних журналів; метод порівняльного аналізу – для виявлення спільних та відмінних ознак у тематичному змісті публікацій в українських і зарубіжних виданнях; метод ранжування – для обґрунтування пріоритетних списків журналів бібліотекознавчого профілю провідних країн Європи за їх репутаційними критеріями як каналу розвитку професійної комунікації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним дослідженням потоку сучасних європейських бібліотекознавчих журналів як базового каналу розширення професійної комунікації українських бібліотечних фахівців.

У дисертаційній роботі *вперше*:

- виявлено високий рівень індексації бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн (Великобританії, Німеччини, Нідерландів, Франції) у наукометричних та інших універсальних і вузькотематичних базах;

- визначено й охарактеризовано ядро бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи стосовно впливу на професійну міжнародну комунікацію: одночасне індексування у Web of Science та Scopus, співавторство, інтернаціоналізація;

- визначено спільні і відмінні тенденції розвитку бібліотекознавства в Україні та провідних європейських країнах через зіставлення проблематики публікацій;

- запропоновано перспективні моделі оптимізації професійної комунікації, основу яких становлять ранжовані списки європейських бібліотекознавчих журналів для активнішого використання європейських видань українськими фахівцями інформаційно-бібліотечної галузі й оприлюднення власних наукових і практичних досягнень в авторитетних бібліотекознавчих журналах провідних країн Європи;

удосконалено:

- методику ранжування бібліотекознавчих журналів, яка є поєднанням комплексу суб'єктивних та об'єктивних критеріїв щодо визначення переліку найвпливовіших видань у професійному середовищі;

набуло подальшого розвитку:

- уявлення про важливе місце європейських бібліотекознавчих журналів у сучасній професійній комунікації.

Практичне значення одержаних результатів полягає в збагаченні новими науковими даними, пропозиціями щодо їх застосування для підготовки навчально-методичних матеріалів та науково-педагогічних програм у профільних навчальних закладах; удосконалення змісту навчальних дисциплін з бібліотекознавства, інформаційної аналітики, бібліометрії, міжнародного співробітництва, організації та методики науково-дослідної роботи. Зокрема основні положення та висновки дисертації реалізовано в освітньому процесі Харківської державної академії культури, про що свідчить акт про впровадження.

Загалом матеріали дисертаційного дослідження матимуть практичну користь для бібліотечних фахівців стосовно підвищення їх публікаційної активності в європейських бібліотекознавчих журналах та подальшого розвитку професійної комунікації.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано самостійно, наукові результати та висновки одержані дисертантом особисто. У спільній публікації з Г. В. Шемаєвою 70 % наукових висновків належать авторові дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення, висновки, результати дисертаційного дослідження оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях: «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (Харків, ХДАК, 2015-2017 рр.), «Бібліотека. Наука. Комунікація» (Київ, НБУВ, 2015 р.), «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, ХДАК, 2015,

2016 рр.), «Вимірювання в бібліотеках: оцінка ефективності та якості роботи» (Харків, ХНУРЕ, 2017 р.), «Візія бібліотеки ВНЗ в контексті розвитку сучасних соціокомунікативних практик» (Миколаїв, НУК, 2017 р.).

Публікації. Основні наукові результати і висновки дисертаційного дослідження висвітлено в 14 публікаціях. Серед них у наукових фахових виданнях – 6 статей, одна опублікована в зарубіжному виданні (Чехія), 8 – тези доповідей на наукових конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури з 282 найменувань (31 стор.), 5 додатків (15 стор.). Загальний обсяг дисертації – 219 стор. Основний текст викладено на 161 стор.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ БІБЛІОТЕКОЗНАВЧОЇ ПЕРІОДИКИ

1.1. Стан розробленості проблеми дослідження потоку бібліотекознавчих журналів

Останнім часом з розвитком інформаційних технологій змінилися шляхи поширення інформації та доступу до неї, одночасно це впливає на стан бібліотечної професійної комунікації. Доступність інформації вкрай важлива для ознайомлення із сучасними напрямками розвитку науки, освіти, практики в бібліотечній сфері.

У Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року “Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України” зазначено про важливість професійних зв’язків. Зокрема акцентовано увагу на тому, що у глобалізованому світі міжнародні контакти розглядаються як обов’язкова умова отримання поглиблених знань зарубіжних бібліотечно-інформаційних систем для прийняття професійних рішень з урахуванням європейських і міжнародних вимог, для поширення інформації про Україну. Серед пріоритетів підвищення ролі бібліотек України у глобальному інформаційному середовищі у Стратегії виділено розвиток ефективних комунікацій.

Важливим каналом формування ефективної професійної комунікації більшість дослідників вважають саме систему професійної періодики. Тому значне місце у науковому доробку вчених, присвяченому вивченню професійних комунікаційних процесів, належить науковим працям про періодичні видання. Журнали створюють і підтримують стійку систему циркуляції професійної інформації всередині бібліотечної спільноти і забезпечують прямий і зворотний зв'язки з соціумом, стимулюючи тим самим розширення професійного знання і професійного досвіду, активізують

процеси інформаційного обміну в професійному середовищі, мають значний потенціал в якості центру професійної комунікації в бібліотечній сфері.

Як зазначають дослідники, у процесі пошуку й вивчення літератури формуються умови для створення так званих «невидимих колективів» фахівців, аналізу фактів та їх співставлення [108].

Професійні комунікації на основі обміну інформацією через періодичні видання стимулюють встановлення найрізноманітніших відносин у професійному середовищі. За визначеннями багатьох вчених система професійних комунікацій являє собою інформаційний простір, в якому формуються й поширюються професійні знання [13; 17; 147]. Професійну комунікацію розуміють як цілеспрямований, соціально зумовлений динамічний процес безпосереднього або опосередкованого впливу суб'єктів один на одного [48]. Тому особливого значення для розкриття бібліотекознавчих журналів як одного з найважливіших каналів оптимізації професійної комунікації набули ідеї та соціокомунікаційні концепції таких відомих вчених як: В. О. Ільганаєва, В. В. Різун, А. В. Соколов, О. М. Холод та інші [42; 104; 111-112; 127].

Структурно сучасну професійну комунікацію бібліотечних фахівців формують різні компоненти, традиційні й електронні форми і методи професійної взаємодії, періодичні видання в друкованому і електронному форматах. Професор А. І. Каптерев [43] вводить поняття «професійний простір особистості», що розуміється їм як система взаємозв'язків фахівця з іншими учасниками професійної діяльності та відображення її в професійній свідомості. Він вважає, що під професійним простором особистості фахівця можна розуміти фрагмент соціального простору, що постійно змінюється в часі, а його основу складає динаміка трьох видів: динаміка об'єктів професійної діяльності, тобто виробництво, розподіл і обмін продуктами даної діяльності; динаміка суб'єктів професійної діяльності, яка пов'язується з професіоналізацією працівників; динаміка професійної свідомості, що виникає внаслідок змін, які відбулися в процесі розвитку суб'єктів і об'єктів.

Тобто, зважаючи на вищезазначене, можна стверджувати, що основною умовою існування і розширення професійного простору особистості є професійна комунікація, ефективність якої залежить від обміну досвідом, інформацією, зокрема через профільні журнали. Інший відомий дослідник А. В. Соколов вважає, «що комунікаційна діяльність є рух смислів в соціальному просторі» [111], тобто комунікація, заснована на знаннях і професійному тезаурусі фахівця. Бібліотеки розширюють бібліотечний простір не тільки шляхом обміну спеціальними, вузькотематичними смислами з читачами-фахівцями, а й за рахунок обміну культурними змістами з колегами інших бібліотек, між підрозділами всередині бібліотеки, із засобами масової інформації тощо.

Елементом успішної, результативної професійної діяльності є використання зарубіжних видань. Безперечно, професійна бібліотекознавча періодика сприяє системному відстеженню та накопиченню достовірної інформації. Зміст фахових журналів відображає основні тенденції у розвитку бібліотечної науки і бібліотеки як соціокомунікаційного та соціокультурного інституту. Їх аналіз надає змогу отримати не тільки повне уявлення стосовно видань, їх тематики, форми і глибини подання матеріалу, видавця, засобів доступу, але й напрямів професійної комунікації як в окремих країнах, так й на міжнародному рівні. Тобто журнали бібліотекознавчого профілю є важливим каналом соціальної комунікації. В свою чергу соціальні комунікації, за визначенням В. О. Ільганаєвої, представляють собою сукупність процесів та структур, які забезпечують цілеспрямований обмін соціально значущою інформацією та знаннями в просторово-часовому континіумі [42, с. 310]. Одним із вагомих аспектів такого професійного обміну є профільні журнали. Вони мають високий комунікаційний потенціал.

Серед основних функцій журналів як каналу комунікації виділяють такі [12; 80; 97; 211; 238]:

- реєстраційна (дозволяє створювати базу для наукового пошуку, знаходити місце зберігання чи розташування),

- сертифікаційна (рецензування статей, що гарантує їх якість),
- інформаційна (дозволяє здійснювати обмін науковою інформацією),
- архівна (збереження даних протягом тривалого часу),
- прагмаційна (надає можливість здійснювати посилання на дану публікацію),
- когнітивна (дозволяє одержувати нові знання).

До зазначених функцій російські автори А. С. Королева та І. Г. Хомякова додають консолідуючу [53]. Дійсно, професійна бібліотечна періодика є каналом комунікації, який не тільки сприяє обміну інформацією, появі нових ідей, стратегій розвитку бібліотечної справи, але й об'єднує науковців, освітян, практиків і не тільки на сторінках журналу.

Зростання кількості бібліотекознавчих журналів та їх впливу на бібліотечну професію впродовж значного періоду є предметом уваги багатьох вчених на національному та міжнародному рівнях.

Теоретичне підґрунтя вивчення європейських бібліотекознавчих журналів як каналу професійної комунікації складають праці українських бібліотекознавців: Л. І. Бейліса, О. В. Воскобойнікової-Гузєвої, О. М. Кобєлєва, Є. О. Копанєвої, К. В. Лобузїної, С. М. Масловської, С. А. Назаровця, О. В. Пастушенка, В. Є. Сошинської, Г. В. Шемаєвої, Т. О. Ярошенко та ін. фахівців [2; 15; 44-47; 49; 64-65; 73-74; 83-85; 92-94; 117-119; 144; 157]. Вони здебільшого акцентують увагу на вивченні українського сегменту бібліотекознавчої періодики. Так, у дисертаційному дослідженні Л. І. Бейліса [2] проаналізовано систему української фахової бібліотекознавчої періодики, що склалася в період незалежної України; місце видань бібліотекознавчого профілю у системі професійної комунікації; їх типологічну характеристику, жанри документальних джерел наукової інформації. Сучасні засоби професійних інформаційних комунікацій, вплив на бібліотечну професію профільної періодики відзначає О. В. Воскобойнікова-Гузєва [17]. Також важливе теоретичне значення для визначення шляхів оптимізації професійної комунікації на засадах

бібліотекознавчих журналів має монографічне дослідження вченої, в якому пропонуються модернізаційні напрями розвитку бібліотечної сфери [16].

Вагоме значення для розуміння ролі і місця журналів як важливого каналу професійної комунікації мають наукові праці В. Є. Сошинської [119] та О. В. Пастушенко [92-94]. Перша дослідниця охарактеризувала фахові періодичні видання в галузі книгознавства як важливий канал професійної комунікації [119] та обґрунтувала професійну комунікацію як специфічну форму соціальних відносин, де відсутнє чітке розмежування між суто науковою та виключно професійною комунікацією. Саме таке розуміння професійної комунікації є доцільним у даному дисертаційному дослідженні, оскільки на сторінках профільних журналів обговорюються як наукові, так і практичні проблеми. Наука і практика є взаємопов'язаними процесами. Наука дає підґрунтя та визначає пріоритети розвитку практики, а практика ставить завдання перед наукою, які потребують наукового дослідження та обґрунтування. Крім того, провідні бібліотеки поєднують наукову і практичну діяльність, обговоренню якої сприяють бібліотекознавчі журнали.

Дослідженню періодики присвячено монографію О. В. Пастушенко, в якій вона проаналізувала дисертаційні роботи з соціальних комунікацій [93]. Як зазначає вчена, різні українські дослідники з 90-х рр. ХХ ст. порушують проблеми історії професійних бібліотекознавчих та книгознавчих журналів України. Вони висвітлюють особливості їх розвитку у 20-30-х рр. ХХ ст., зосереджують увагу на характеристиці провідних бібліотекознавчих журналів. Вона звертає увагу, що тільки у 2012 р. було захищено декілька робіт теоретичного характеру. Серед них – «Періодичні наукові фахові видання у сфері сучасної наукової комунікації» (А. О. Бессараб, канд. наук із соц. комунікацій, 27.00.04); «Періодичні електронні видання в системі бібліотечних інформаційних ресурсів (на базі аналізу інтернет-видань кінця ХХ – початку ХХІ ст.)» (С. В. Горова, канд. наук із соц. комунікацій, 27.00.03); «Бібліотечно-бібліографічна реконструкція, напрями розвитку, специфіка функціонування» (Т. С. Опришко, канд. наук із соц. комунікацій,

27.00.03). У зазначених дисертаційних дослідженнях українські вчені підкреслюють, що бібліотекознавчі журнали є необхідним каналом професійної комунікації як в історичній ретроспективі, так і в умовах цифрового простору, який значно розширює комунікаційні можливості.

В контексті нашого дослідження доречно звернути увагу на роботи українських дослідників, які порушують проблеми співіснування паперової та електронної періодики, розкривають їх особливості [35; 101; 114; 146; 157]. Також заслуговує уваги репрезентація наукового досвіду Національної бібліотеки України у роботі з електронною періодикою, представлена С. В. Горвою [20; 21].

Окремі аспекти, пов'язані з місцем зарубіжних видань у професійній комунікації українських бібліотекознавців, розкрито С. А. Назаровцем [83-85]. Зокрема дослідження ступеню використання українськими бібліотекознавцями Інтернет-публікацій відкритого доступу на основі бібліометричного моніторингу списків цитованої літератури до наукових статей у провідних фахових журналах за період з 2004 по 2008 роки дозволило йому визначити мовну структуру процитованих видань та їх кількісну нестабільність [83].

Динаміку представлення бібліотечних періодичних видань в ресурсах Інтернету, зростання кількості суто електронних бібліотекознавчих журналів, а також розмаїття їх тематичної спрямованості встановила Г. В. Шемаєва [144]. Основними критеріями для аналізу електронних видань авторка обрала: назву; видавця; тематику; дату презентації в мережевому просторі; тип ресурсу; формат публікації; мову; опис ресурсу. Це дозволило їй встановити суто електронні видання, які не мають друкованої версії. Слід зазначити, що саме такі журнали значно розширюють межі професійної комунікації.

На бібліотекознавчі журнали як ефективний канал комунікації звертають увагу зарубіжні автори [3; 34; 39; 53; 75; 76; 107]. Так, С. Г. Матліна відзначає, що найважливішим завданням професійного

бібліотекознавчого журналу є поєднання й баланс науковості та популярності для того, щоб він був цікавим і науковцю, і бібліотекарю [76]. З таким її судженням можна погодитися і разом з тим важливо зазначити, що на поширення та затребуваність профільних видань в наукових колах та серед бібліотекарів-практиків важливим є їх доступність та визнання на міжнародному рівні. Наприклад, якщо науковець опублікувався в журналі, який не знаходиться в жодній наукометричній базі, це означає, що його наукова праця буде доступна лише обмеженому колу осіб. Якщо ж журнал внесено до наукометричних баз міжнародного рівня, то інформація про видання та його авторів стає більш поширеною. Зазначене підкреслює важливість обраної теми дослідження.

До розгляду зарубіжних електронних видань інформаційно-бібліотечної тематики, що сприяють ініціюванню впровадження інновацій в інформаційно-бібліотечну галузь, підвищують ефективність обміну інформацією про нові ідеї, підходи, поширюють теоретичні засади оновлення бібліотечної сфери діяльності та практичної реалізації в умовах динамічних змін розвитку суспільства звертаються українські та зарубіжні автори [22; 23; 51; 33; 34; 70; 163; 256].

Цінними даними є результати аналізу української дослідниці С. М. Масловської [73; 74] яка визначила, що українські вчені окрему увагу приділяють міжнародним журналам, зокрема – «IFLA Journal» (ISSN 03400352) та виданням ЮНЕСКО. На наш погляд, це можна пояснити тим, що видання провідних об'єднань, які публікуються різними мовами, є найдоступнішими для українського професійного товариства. Також слід зазначити, що вона встановила перелік зарубіжних видань бібліотекознавчого профілю, до яких найчастіше звертаються українські фахівці. Це: «Library Journal» (ISSN 03630277), «Library History», який видається під назвою «Library & Information History» (ISSN 17583489), «Information Bulletin» (the Library of Congress), видається під назвою «Library of Congress Information Bulletin» (ISSN 00417904), «Bibliothek Forschung und Praxis» (ISSN 18657648)

[74]. Ці результати є важливими, особливо в сенсі виявлення зарубіжних журналів бібліотекознавчої тематики в процесі нашого дослідження.

Найчисленніше коло теоретичної бази вивчення профільних журналів як важливого каналу сучасної професійної комунікації бібліотечних фахівців складають публікації, в яких подаються результати бібліометричних досліджень. Особливе значення такому напрямку приділяється у зарубіжному бібліотекознавстві, яке позиціонується як цілісність бібліотечної та інформаційної науки (Library and Information Science). Поняття «бібліотекознавство» у зарубіжному досвіді майже не використовується.

Значний вплив на досягнення мети дисертаційної роботи здійснили наукові розробки провідних вчених світового рівня, в яких відведено одне з пріоритетних місць періодиці бібліотекознавчого профілю. Серед них – К. Блесинжер, Л. Борнман, Е. Гарфільд, М. Далтон, П. Девіс, Д. Кооль, В. Ларів'єр, Л. Лейдесдорф, П. Лінде, Ж. Лозано, Л. Міндели, Й. Ніколайсен, Ж. Ніксон, С. Сін, Дж. Шира [11; 26; 61; 62; 66; 78; 90; 168; 178; 182; 201; 228; 249; 253].

Активізація досліджень бібліотекознавчої періодики зумовлена, на нашу думку, передовсім усвідомленням ролі журналів у розвитку бібліотечної галузі загалом, а також у здобутті персонального престижу окремих науковців і практиків, бібліотечного колективу чи науково-освітньої школи бібліотечного профілю.

Загалом у теоретичній базі нашого дослідження відповідно до його структури можна виділити декілька груп публікацій.

До першої групи віднесено роботи, в яких автори зосереджують увагу на відображенні бібліотекознавчих журналів у наукометричних базах, їх імпакт-факторі як факторі впливу на професійну комунікацію на національному та міжнародному рівнях.

Результати досліджень журналів бібліотекознавчого профілю за наукометричними й бібліометричними показниками висвітлюють дослідники різних країн. Доречно зауважити, що у зарубіжному бібліотекознавстві

зростає увага до визначення ролі бібліотеки в бібліометричній практиці [5; 18; 88; 160; 189].

Багатоаспектно досліджують періодичні видання бібліотекознавчого профілю індійські дослідники [159; 225; 255-258]. Вони акцентують увагу на виданнях, що відображаються у наукометричних базах з метою вивчення продуктивності авторів, предметної спрямованості публікацій. Колектив авторів із університетів Індії [255] з метою дослідження розвитку журналів обрали комплекс баз: електронну базу періодичних видань Ulrichsweb: Global Serials Directory, наукометричні бази Scopus та Web of Science, а також DOAJ (Directory of Open Access Journals) та спеціальні бібліотекознавчі бази LISA й LISTA. Дослідники встановили, що з 540 журналів у провідних міжнародних базах Scopus та Web of Science індексується 24,26% та 8,15% відповідно. Із загальної кількості журналів 121 журнал є доступним тільки в режимі онлайн, а 107 журналів – тільки в друкованій формі [159]. Безперечно, розміщення бібліотечних журналів в різних базах, зокрема наукометричних, створює умови для розвитку професійних комунікацій.

До наукометричного аналізу російських журналів з проблем бібліотекознавства та бібліографознавства звертаються О. Б. Борисова, О. Л. Лаврик, М. А. Плешакова та інші дослідники [8; 53; 58; 59; 69; 122]. Вони зосереджують увагу на вивченні професійних комунікацій бібліотечних фахівців через сучасні служби та ресурси Інтернет, розглядають бібліотечні видання як важливу ланку інформаційного забезпечення теоретичних розробок та практичних заходів. Дослідники потоку бібліотекознавчих журналів А. Л. Третьяков та А. Н. Король [122] використовували бібліометричні методи для вивчення їх ролі у сучасній науці та освіті. Також М. С. Кхан на основі бібліометрії дослідив стан документних потоків з бібліотекознавства та інформатики у Бангладеш [198].

Характеристику наукометричних баз подають М. Боніц, Т. А. Колеснікова, Л. Костенко, Д. Соловяненко та інші [7; 28; 50; 55; 56; 87]. На їх недоліках загострюють увагу В. Ю. Биков та Н. В. Сорока [4]. Ця

інформація є важливою для визначення ступеня поширення бібліотекознавчих журналів у професійній комунікації.

Важливе значення для розкриття особливостей журналу в процесі професійної комунікації є вивчення імпаکت-фактору журналів. Історію імпаکت-фактору журналів, його взаємозв'язок з цитуванням статей, зростанням міжнародного впливу відзначають як українські, так й зарубіжні дослідники [55; 159; 182; 183; 226; 280]. Дослідники з Великобританії R. Hessey та P. Willet [191] проаналізували імпакт-фактор журналів бібліотекознавчо-інформаційного профілю, що індексувалися в Web of Science. Вони звернули увагу на публікації галузі, для чого їх виділили з наукометричної бази з метою виявлення пріоритетних напрямів розвитку інформаційно-бібліотечної діяльності. Такий підхід дозволив їм встановити, що бібліотечна тематика розсіяна не тільки у значній кількості спеціальних журналів, але й відображена в періодиці не бібліотекознавчого профілю, зокрема в авторитетних виданнях біологічного, медичного, аграрного спрямувань.

Спектр питань, пов'язаний з новими тенденціями розвитку періодики як оперативного наукового знання, що закріплює нові знання, здобуті вченим або науковими колективами, порушують вчені багатьох країн. Зокрема дослідники ставлять гострі питання про стан наукової періодики і необхідні трансформаційні процеси, що мають супроводжувати шлях до світової науки [28; 50, 56, 87; 109; 110; 125]. Вони відзначають, що імпакт-фактор є терміном вельми розпливчастим. Ним можуть позначати наповнюваність портфеля, розмір читацької аудиторії, комерційну складову, вагомість опублікованих у виданні досліджень і статус їх авторів. Тому, на їх думку, необхідно здійснювати опрацювання питань різних параметрів оцінювання наукового видання та роботи науковця, враховувати специфіку конкретних галузей науки та наукову складову, мати інтегровану оцінку якості видання, але відповідати вимогам світових наукометричних баз. Разом з тим вчені зі світовим іменем, зокрема K. Blessinger, E. Garfield, D. F. Kohl [169; 182; 201], радять експертам не оцінювати рейтинг вченого та вагомість його наукових

результатів лише за індексами цитування та участі в журналах з високим імпаکت-фактором, оскільки представлення такої інформації, у тому числі й у наукометричних базах, має багато недоліків.

Доречно зазначити, що напрями наукометричних досліджень в Україні підтримуються та розвиваються Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського. Перший напрям розвивається на базі загальнодержавного репозитарію «Наукова періодика України», другий пов'язується з наукометричною базою Scopus, третій ґрунтується на реферативній базі «Україніка наукова» [106].

Одним із аспектів професійних комунікацій є спільні публікації фахівців із різних установ і з різних країн. Дослідники співробітництва через спільні публікації відзначають розвиток як внутрішнього, так й зовнішнього (міжнародного) співробітництва у бібліотечній галузі [186; 189; 196; 252-254; 266]. Тобто такі дослідження спрямовано на виявлення взаємодії між фахівцями бібліотечної галузі на національному й глобальному рівнях, а також міждисциплінарних зв'язків. Про інтернаціоналізацію бібліотечної науки, освіти та практики та як наслідок – зростання кількості профільних видань, в яких публікуються статті авторів з різних країн світу свідчать праці європейських вчених [171; 177; 207; 208; 223; 235]. Зокрема О. Persson зауважує, що високий рівень інтернаціоналізації мають американські журнали [235]. Інші американські дослідники [223] зазначають про трансформацію деяких національних видань інформаційного профілю у міжнародні видання, в яких публікуються результати бібліометричних аналізів здебільшого бібліотечної сфери.

Необхідність здійснення оцінки рівня просування професійних журналів у міжнародних комунікаціях обґрунтовують дослідники провідних країн світу. Особливу увагу вони приділяють вивченню міжнародного впливу журналів бібліотечного профілю США та Канади на основі аналізу їх імпаکت-фактору [170; 185; 186; 242; 251]. Окремо слід виділити спільне дослідження вчених із Австрії та Німеччини 40 міжнародних та 10 німецькомовних

журналів, які визначили середнє значення проаналізованих журналів та їх регіональний рейтинг, який склав 0,25 [244; 245]. Цей показник є значно нижчим, ніж середній імпакт-фактор міжнародних журналів. Крім того дослідники визначили, що бібліотечнознавчі журнали США мають в середньому 15,9% посилань на статтю, а німецькомовні періодичні видання сягають тільки до 8,7% [244]. Отже вчені визначили недостатній рівень як співавторства німецькомовних авторів з колегами з інших європейських країн, так й цитування публікацій іншомовних дослідників й просування своїх ідей та наукових і практичних результатів у міжнародний простір. Зазначені дані потребують уточнення і вивчення, так як вони одержані на основі аналізу видань кінця ХХ ст., що доводить доцільність вивчення сучасного впливу європейських журналів на розвиток професійної комунікації.

Безперечно важливе значення для розгортання професійних комунікацій в бібліотечному співтоваристві має встановлення й розвиток системної співпраці на різних рівнях. Динаміку співробітництва вивчають на засадах публікаційного співавторства в межах окремих країн, на міжнародному рівні за певний період часу [170; 208; 209; 231]. Здебільшого для такого аналізу зарубіжні вчені обирають окремі назви журналів. Так, аналіз 283 статей, опублікованих у журналі «Annals of Library and Information Studies» (ISSN 09725423) протягом 2001-2002 рр. було здійснено R. S. Lokhande [210], який виявив, що більшість статей у цьому журналі опубліковано у співавторстві.

Зміни географічних форм авторства, види спільної роботи і чинники, що впливають на цитування статей охарактеризовано S.-Ch. J. Sin [253] на основі семи провідних бібліотечно-інформаційних журналів США, Великобританії, Канади. За результатами дослідження ним було встановлено, що за період 1980-2008 рр., по-перше, зросла кількість спільних публікацій авторів, по-друге, збільшилася присутність авторів з азіатських країн в міжнародних виданнях. Разом з тим, автор встановив, що міжнародна видимість і вплив досліджень з країн, що розвиваються, більш обмежені.

Слід відмити його важливий висновок щодо переходу від національної до транснаціональної публікації. Така тенденція була помічена й іншими дослідниками [170], яку можна пояснити інтересом вчених і практиків-професіоналів щодо обміну результатами своїх досліджень з більш широкою аудиторією шляхом публікації статей в найавторитетніших міжнародних журналах, а також просуванням рейтингу окремого автора, колектива або установи на глобальний рівень. Це свідчить про важливість й нагальність виявлення рівня зростання спільних досліджень за тематичним потоком інформації у бібліотекознавчих журналах провідних країн Європи.

Доречно зауважити, що інтернаціоналізація у зарубіжному бібліотекознавстві розглядається через визначення кількості робіт з різних країн світу, проведення порівняльно-географічного аналізу розподілу авторів публікацій. Зокрема у публікаціях вчених із різних країн [177; 184; 186; 231; 252-254] визначаються кількість країн, дослідники з яких публікуються в журналах, рівень та географічний розподіл авторства.

Значна увага у зарубіжному бібліотекознавстві приділяється проблемам еволюції та ефективності професійних комунікацій. Звичайно, розвиток міжнародного аспекту професійних комунікацій через публікації у рейтингових журналах сприятливо позначається на зростанні значення й розвитку бібліотечної галузі. Американські дослідники [251], які вивчали наукові дослідження протягом 1960-2013 рр., виявили, що автори за межами США, Великобританії і Канади здійснюють значно менший вплив на міжнародному рівні, ніж автори, які працюють у зазначених трьох країнах.

Аналіз співавторства та його зв'язок з цитуванням, ранжуванням й передплатою бібліотекознавчих журналів здійснив I. Wormell [280] на прикладі семи журналів міжнародного рівня. Цікавим є його визначення стосовно того, що не всі із досліджених ним видань мають відповідну міжнародну репутацію. А отже, їх вплив на професійну комунікацію потребує уточнення.

Інший дослідник періодичних видань бібліотечного профілю зосередив увагу на вивченні комунікацій авторів з країн, що розвиваються, і колишніх соціалістичних країн Східної Європи на прикладі 21 журналу [273]. За результатами аналізу він встановив, що тільки 7,9% статей підготовлені авторами з європейських країн. Крім того він визначив, що автори зі Східної Європи здебільшого публікуються в менш престижних бібліотекознавчих журналах міжнародного рівня. На нашу думку, такий стан зумовлений, в першу чергу, значною сумою коштів за публікацію у провідних бібліотекознавчих журналах та високим рівнем вимог до підготовки публікації англійською мовою. Але загалом, в моделях міжнародних комунікацій бібліотечного співтовариства спостерігається розширення міжнародного співробітництва [186; 276].

Цікавим є те, що є дослідники, що визначають зменшення взаємовпливу між цитуванням та імпаکت-фактором, а інші доводять взаємопов'язаність престижності журналу з рівнем цитування публікацій, надрукованих в ньому. Треті визначають, що вплив варіюється в залежності від тематичного аспекту та країни автора публікації. На такий стан звертають увагу німецькі дослідники [10; 276].

Продуктивним у контексті вивчення бібліотекознавчих журналів як каналу професійної комунікації було ознайомлення з оглядом бібліометричних досліджень світових тенденцій наукового співробітництва, здійсненого колективом авторів у двох публікаціях. У першій – Л. Е. Мінделі спільно з В. В. Івановим, О. Н. Лібкіндом та В. О. Маркусовою визначили тенденцію постійного зростання національного співробітництва [78]. В іншій – спільно з В. О. Маркусовою [79] зосередили увагу на залежності міжнародного співробітництва та географічного розташування комунікантів. Це дозволило їм встановити, що відстань між співавторами публікацій в цілому збільшилася у п'ять разів з 1980 р. до 2009 р. Це зумовлено, на нашу думку, не тільки процесами глобалізації, але й факторами когнітивної динаміки, культурної та релігійної близькості. Разом з тим, дослідники

підкреслюють, що незважаючи на виявлені зміни в комунікаціях, країни ЄС не представляють собою згуртовану групу [79, с. 10]. Тобто всередині європейських країн прослідковуються слабкі комунікаційні зв'язки на основі співавторства. Але, оскільки сучасні засоби комунікації постійно змінюються, розвиваються різні моделі поширення журналів у цифровому комунікаційному просторі, виникає доцільність вивчення сучасного стану комунікаційної взаємодії, зокрема через співавторство.

Існує гіпотеза, що вплив міжнародного співробітництва за цитованістю є не настільки помітним для розвинутих країн, таких як США, як для невеликих країн [235]. Співвідношення між типами спільної роботи і впливом цитованості вимагає додаткових досліджень.

Вплив публікаційної активності, цитування на підвищення кваліфікації кадрів, продуктивність їх діяльності відзначають багато авторів [9-11; 13; 91; 102; 107; 261]. Російський дослідник Н. А. Мазов [69] зазначає, що аналіз цитування різних періодичних видань широко застосовується в практичній діяльності бібліотек з метою прийняття рішень оптимізації комплектування та організації бібліотечних фондів, оцінці результатів наукової діяльності організацій; поширення позитивного досвіду.

Разом з тим, варто зауважити, що українські вчені відзначають ризики, пов'язані з вимірюванням ефективності як наукової діяльності, так й журналу на основі цитування [4]. Але, незважаючи, на певні недоліки такого підходу, його застосування є корисним і доцільним, широко використовується різними дослідниками та колективами. Так, міжнародний колектив дослідників [61] зосередив свою увагу на вивченні цитувань 7 елітних журналів та 6 назв, що набули значимість протягом останніх 20 років. Цікавим є їх висновок щодо ієрархії журналів. Так, вчені, відзначаючи престиж публікацій в елітних журналах, визначають постійний рух, появу нових журналів, недовговічність ранжування. У значній мірі це зумовлене, на наш погляд, розвитком Інтернет технологій і ресурсів, ініціатив відкритого доступу, існуванням широкого

спектру журналів бібліотечного профілю, їх представлення у різноманітних наукометричних та реферативних базах.

Другу групу складають публікації, в яких розкривається методика контент-аналізу періодичних видань та надаються результати вивчення тематичного змісту бібліотекознавчої періодики.

Тематична структура потоку бібліотекознавчих журналів має важливе значення для визначення тенденцій і стратегій розвитку бібліотечної галузі в окремих країнах та в глобальному просторі, впливає на визначення ядерної групи європейської бібліотекознавчої періодики у нашій дисертаційній роботі. Відповідно до цього особливо важливим для досягнення мети нашого дослідження є ознайомлення з публікаціями, в яких здійснюється тематичний аналіз журналів та аналіз статей у бібліотекознавчих журналах. Стаття як провідна одиниця комунікації сприяє відстеженню та накопиченню необхідної інформації, відображає основні тенденції у розвитку бібліотечної науки, освіти і практики. Бібліотечні журнали змістовно змінюються, що зумовлено переорієнтацією бібліотечного обслуговування та стрімким розвитком технологій бібліотечно-інформаційної діяльності. На цьому зауважує українська дослідниця О. В. Воскобойнікова-Гузєва [15].

Грунтовним дослідженням журнального контенту в галузі соціальних комунікацій є докторська дисертація українського вченого В. Е. Шевченко [142]. Його здобутки сприяють розширенню уявлення про наукові підходи та методи дослідження змісту статей у періодичних виданнях.

Контент-аналіз статей в основних журналах бібліотекознавчого спрямування здійснюють багато фахівців. Зокрема колективом авторів О. Tuomaala, K. Jarvelin, P. Vakkari [269] на основі вивчення тематичного змісту статей протягом 1965-2005 рр., встановлено, що тематика статей, присвячених зберіганню та пошуку інформації становила від 25% до 30%, результати емпіричних досліджень – 49-56% [194]. Інша група дослідників здійснила аналіз слів та назв статей, опублікованих в період 1988-2007 рр. у 16 бібліотекознавчих журналах, з метою уточнення когнітивної структури

бібліотечної галузі [217]. Подібний аспект бібліотекознавства в Скандинавії став предметом уваги данського вченого [274].

Одержанню необхідних даних для з'ясування методики вивчення тематичних аспектів європейських бібліотекознавчих журналів сприяло ознайомлення з публікаціями, в яких висвітлено результати досліджень, проведених наприкінці ХХ ст. Це аналіз тематики бібліотекознавчої періодики [172; 175; 203; 204; 230; 236]. Зокрема в результаті дослідження періодики за 1965-1985 рр. вченими було визначено зміщення акценту від класифікації та індексації в 60-х рр. – на початку 70-х рр. до проблем збереження та здобуття інформації у 80-х рр. [194]. Подібні дані було одержано й групою дослідників, які здійснили вивчення еволюції пріоритетів бібліотечної тематики в журнальних публікаціях з 1965 р. до 2005 р. [269]. Цілком закономірно до попередніх даних було додано питання, пов'язані з впровадженням інформаційних технологій в бібліотечну практику; зміни в бібліотечній освіті, зумовлені розвитком Інтернету; проблеми якості бібліотечного обслуговування користувачів.

Важливе значення має узагальнення тематики бібліотечних публікацій на основі аналізу літератури за територіальною та хронологічно ознаками у спільній публікації австралійського вченого М. К. Rochester та фінського вченого Р. Vakkarı [242]. Вони описали тенденції в дослідженнях бібліотекознавчих журналів шляхом порівняння розподілу тем, підтем, підходів і методів в національних дослідженнях Австралії, Китаю, Фінляндії, Іспанії, Туреччини і Великобританії і пов'язали їх з міжнародними тенденціями. Вчені визначили три найпопулярніші теми протягом 1965-1995 рр.: пошук і збереження інформації (Великобританія, Іспанія, Туреччина, Фінляндія), бібліотечно-інформаційне обслуговування (Австрія, Великобританія, Іспанія, Китай, Туреччина, Фінляндія), інформаційний пошук (Австралія, Великобританія, Туреччина, Фінляндія). Ці дані свідчать про спільні тенденції у бібліотечній галузі Великобританії, Туреччини та

Фінляндії. Порівняння показало еволюцію тематики в галузі бібліотекознавства, пов'язану зі змінами в бібліотечній діяльності.

Цінною інформацією в контексті нашої роботи є дослідження зарубіжних авторів, які спрямовані на вивчення контенту окремих журналів. Це розкриття тематичного змісту одного журналу [193; 199; 209; 210; 257], контент-аналіз публікацій двох журналів [248], трьох [270], шести та семи журналів [253; 254], десяти провідних журналів, серед яких шість журналів спрямовані на висвітлення проблем інформаційних наук, а чотири – бібліотечних [158]. На основі аналізу ключових слів та анотацій статей у десяти провідних журналах інформаційно-бібліотечного спрямування визначено такі основні напрями: основи інформаційно-бібліотечної науки, інформаційно-освітнє суспільство, інформаційні технології, методологія, організація та здобуття даних, економіка та управління, інформаційні етика і право, користувачька поведінка, поширення інформації і комунікації та соціальна інформатика [158]. Зазначений перелік тематичних напрямів свідчить про зростання кількості інформаційних проблем.

Також заслуговують уваги дослідження тенденцій бібліотечного розвитку через аналіз журналів за десятиліття (1994-2004 р.) та виявлення публікаційної спрямованості у напрямі практичних проблем бібліотечної діяльності та впливу Інтернету на бібліотечне співтовариство [168]. На основі кількісних характеристик різних аспектів публікацій у 56 бібліотекознавчих журналах, проіндексованих у Web of Science, протягом п'яти років (2000-2004 рр.) іранськими авторами визначено 19 основних тематичних напрямів [177].

Корисним для нашої роботи є ознайомлення з публікаціями російських авторів, які присвячено як огляду бібліометричного аналізу головних проблем теорії і практики зарубіжного бібліотекознавства, так й матеріалам контент-аналізу російської бібліотекознавчої періодики [8; 31]. За результатами російського регіонального дослідження тематичного змісту провідних бібліотекознавчих журналів («Библиотека», «Библиотековедение», «Научные

и технические библиотеки», «Библиография», «Мир библиографии») визначено 12 основних тем публікацій. Найбільше публікацій присвячено проблемам функціонування бібліотек у суспільстві та електронним ресурсам, електронній інформації, електронним бібліотекам, Інтернету в бібліотеках – по 12%. Питання міжнародного співробітництва становлять 8%. Найменша кількість статей розкриває проблеми бібліографії, використання позабюджетних джерел фінансування – 4% та проблем обслуговування дітей і юнацтва – 3% [24].

У тематичній спрямованості журналів бібліотекознавчого профілю вагоме місце належить публікаціям, в яких розкриваються проблеми, зміни, пріоритети та перспективи бібліотечної освіти. Крім того тематичний зміст освіти має корелюватися з практичною діяльністю та науковими теоріями і концепціями. Тому до теоретичної бази нашої дисертаційної роботи було залучено публікації зарубіжних авторів, в яких порушуються проблеми підготовки кадрів для бібліотечної сфери в Європі [171; 196; 207; 272].

Цікавим є обґрунтування комунікаційної моделі періодики як трансферу знань вченими з Великобританії [191]. Також актуальним для нашого дослідження є публікації зарубіжних авторів [60; 105; 124], в яких акцентується увага на тематичну розгалуженість публікацій в бібліотекознавчій періодиці. Мультидисциплінарний характер бібліотечних проблем розкриває D. Williams [279]. Серед основних напрямів бібліотекознавства автор виділяє психоаналітику як інструментальний комплекс відстоювання бібліотеками своїх позицій в суспільстві; взаємодію, кооперацію між бібліотеками, бібліотек з іншими інформаційними службами; задоволення потреб у сучасному суспільстві; соціальні інтеракції, організацію та включеність в соціальні мережі; популяризацію бібліотечної професії; зміни в інформаційній поведінці.

У монографії російського вченого Д. К. Равинського [100] на основі тематичного аналізу статей представлено проблеми зарубіжного бібліотекознавства, пов'язані з відношенням суспільства до фінансування

бібліотек, розвитком бібліотечних середовищ, оцінкою ефективності діяльності бібліотек, цінності бібліотечної професії. Це свідчить про взаємозв'язок тематичного змісту й цитування статей. Проте дослідження впливу тематики статей та їх цитувань на міжнародне співробітництво потребує додаткового вивчення.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяв поширенню ініціатив відкритого доступу, що, в свою чергу, викликало сплеск досліджень у бібліотечному середовищі. Публікації, пов'язані з бібліотекознавчими журналами у відкритому доступі, віднесено до наступної, третьої групи.

Вивчення періодичних видань відкритого доступу є актуальною проблемою, яку досліджують як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. На зростання кількості досліджень, направлених на вивчення журналів бібліотекознавчої тематики, що представлені у вільному доступі, вказують зарубіжні автори [54; 77; 165; 271]. Кардинальні зміни комунікаційних можливостей, поява великої кількості альтернатив у здійсненні обміну інформацією зумовлюють появу досліджень інформаційних потоків з різних напрямів, зокрема й бібліотекознавства. Безперечно, синтез даних, отриманих з різних джерел, надає можливість нового погляду і є суттєвою складовою розвитку та модернізації бібліотечної галузі. Обмеження стосовно доступу до даних перешкоджає поширенню знань.

Цінну фактографічну та методичну базу для вирішення завдань нашого дисертаційного дослідження надали матеріали зарубіжних дослідників, в яких порушуються проблеми доступу до публікацій відкритого доступу [178; 180]; представлення журналів відкритого доступу у наукометричних базах [214; 216]; архівування журналів [246], наявність бібліотекознавчої і небібліотекознавчої періодики в основних базах відкритого доступу [243; 264].

Більшість вчених використовують описову статистику або бібліометричні методи для вивчення характеристик публікацій у бібліотекознавчих журналах. Деякі з них [255; 278] відмічають зростання

кількості журналів відкритого доступу, зокрема бібліотекознавчих, в директорії Ulrichsweb: Directory Global Serials. Інші дослідники аналізують бібліотекознавчі журнали, які розміщені в одній з найпопулярніших систем відкритого доступу – DOAJ [219-221; 233; 240; 243; 267]. Вони характеризують видання за комплексом таких показників, як: мова публікації, розповсюдження журналу, його індексація в загальних наукометричних системах, країна видання, ліцензування, авторські стилі. При цьому N. Singh та A. Chikate [258] обмежують вивчення бібліотекознавчих журналів відкритого доступу певним географічним регіоном (Азією), а S. Yuan та W. Hua [282], використовуючи подібну методологію, що й вище вказані автори, зосереджуються на визначенні наукового впливу бібліотекознавчих журналів відкритого доступу.

Заслужують уваги й дослідження, де використовувалися бібліометричні методи для вивчення актуальних аспектів бібліотекознавчої періодики у відкритому доступі [212]. Вчені дослідили тематичні тенденції наукових статей про відкритий доступ у бібліотекознавчій літературі у період з 2000 по 2005 роки. Для проведення дослідження вони використовували пошукові терміни, пов'язані з відкритим доступом для вилучення статей з таких ресурсів: LISA, Social Sciences Citation Index, а також з бібліографічних списків. Автори узагальнили типи журналів у відкритому доступі, охарактеризували типи опублікованих в них статей, авторів за країнами та тематику їх публікацій. Подібне дослідження за інший період (2003-2011 pp.) здійснили J. Grandbois та J. Beheshti [187]. Їх аналіз ґрунтується на журналах, що індексуються у БД LISA та обмежується статтями англійською мовою й рецензованими виданнями з метою кількісної характеристики статей та авторів, а також тематичних тенденцій.

Важливе значення у професійній комунікації мають авторитетні видання відкритого доступу, зокрема ті, що індексуються у наукометричних БД Web of Science та Scopus. Фінські вчені [164-166] виявили, що журнали у відкритому доступі складають 23% від загальної кількості і їх представлення

в мережі Інтернету щороку збільшується. Зростає розміщення у відкритому доступі бібліотечнознавчих журналів із країн Азії. Так, В. Mukherjee [221] виявив зростання публікацій авторів із 15 азіатських країн у два рази (з 185 статей 2001 р. до 369 статей в 2007 р.). Проте їх поширення відбувається за різними моделями. На такий стан значно впливає система охорони і захисту інтелектуальної власності, комерціалізація відносин, зміни в механізмах функціонування видавництва в мережевому просторі та інше. Як зазначають Я. Л. Шрайберг та А. І. Земцов [150], у відкритому доступі широко поширеними є чотири моделі: 1) «зелений доступ»; 2) фінансування публікацій фондами; 3) оплата публікацій авторами або організаціями, в яких автори працюють; 4) корпоративні моделі. Бібліотечнознавчі журнали можна знайти у всіх чотирьох моделях. Також на чотири моделі відкритого доступу звертають увагу й інші дослідники [77]. Вони пов'язують моделі відкритого доступу з політикою архівування: зелена (архівування препринтів і постпринтів або видавничої версії / PDF), блакитна (архівування остаточного варіанта після рецензування або видавничої версії / PDF), жовта (архівування препринтів до рецензування), біла (архівування формально не підтримується).

Болгарський вчений А. Димчев [27] та американські дослідники І. Лінден та Ф. Лінден [63] звертають увагу на дві основні моделі відкритого доступу: золотого (публікація в електронних журналах відкритого доступу) і зеленого (депонування або самоархівування вченими у відкритих сховищах власних матеріалів, опублікованих у комерційних наукових часописах). Такі ж моделі є предметом вивчення вчених з Бразилії [54], які розкривають основні фактори їх розвитку; визначають вплив на наукові і професійні комунікації, порушують проблеми стабільності так званої «елітної періодики».

Заслуговують на увагу й результати дослідження данських вчених [126; 183; 188], які на основі аналізу 159 журналів в галузі бібліотечнознавства та інформатики обґрунтовують Google Scholar як систему, що гарантує високу точність пошукових результатів і зосереджують увагу на аналізі журналів,

знайдених в цьому ресурсі [126]. Вони зробили висновок, що журнали з питань бібліотекознавства та інформатики не англійською мовою мають нижчий ступінь знаходження в Google Scholar порівняно з провідними традиційними журналами, в яких публікуються статті англійською. Разом з тим, данські дослідники зазначають, що включення журналу в Google Scholar сприяє більшій варіативності його знаходження та впливає на міжнародні комунікації.

Дійсно, серед вільнодоступних систем наукометричного спрямування виділяється Google Scholar. Ця система дозволяє знаходити інформацію понад 100 мовами, володіє найбільшою базою проіндексованих документів і має декілька варіантів пошуку [87]. Її творці прагнули за допомогою новаторських технологій упорядкувати не тільки мережу Інтернет, а й всю систему інформації для забезпечення її інтуїтивного сприйняття та усвідомлення кожним користувачем. Останнім часом ця система зазнала істотних змін, перетворившись з інтернет-пошуковика в універсальну інформаційну систему. Вона поступається найбільшим наукометричним БД Web of Science і Scopus за функціональними можливостями. Але важливе значення має те, що Google Scholar надає можливість користувачам здійснювати пошук публікацій з посиланнями на повнотекстові статті, звіти, дисертації, книги та інші документи, починаючи лише з 1990 р. [87]. Доречно зазначити, що оскільки значна частина системи включає комерційні журнальні статті, користувачі можуть отримати доступ лише до анотацій таких статей. Але важливим є те, що: результати пошуку впорядковуються за кількістю цитувань публікації; користувачі забезпечуються як даними про індекс цитування документа, раніше доступний тільки в комерційних наукометричних платформах, так і списками семантично споріднених матеріалів. За обсягами проіндексованих матеріалів система Google Scholar перевищує Web of Science і Scopus. Особливо це стосується бібліотекознавства та інформатики.

Слід зауважити, що інформаційний сервіс «Бібліометрика української науки» також зорієнтований на показники індексів цитування Google Академія. На цьому акцентує К. В. Лобузін та відзначає семантичні можливості створення наукометричних профілів наукових журналів України [64]. Це сприятиме інтеграції наукових фахових періодичних видань України в пошуковий та аналітичний інтерфейси глобальних професійних комунікацій.

У зарубіжному бібліотекознавстві актуалізуються проблеми цитувань публікацій із журналів відкритого доступу. Одні дослідники доводять, що доля посилань на видання з високим імпаکت-фактором в умовах розвитку відкритого доступу зменшується [54; 77]. Автори із Канади та Естонії виявили, що цитування стає незалежним від журналу, а залежить від імені автора та змісту статті [61]. На послаблення взаємозв'язків між фактором впливу журналу та цитуванням статей, опублікованих в ньому в умовах відкритого доступу звертає увагу колектив авторів [66; 126]. Проте відкритий доступ все більше розглядається як позитивне явище, яке проголошується європейським науковим та бібліотечним співтовариством. Про це свідчить рамкова програма «Горизонт 2020» Європейської комісії, яка спрямована на підтримку доступності інформації та знань.

Можна повністю погодитися з колективом авторів зі Швеції, Великобританії та Нідерландів [62], що в цих умовах у бібліотек з'являються нові ролі і нові партнери. Тому існує необхідність отримання навичок для організації доступу, управління відкритими даними. Варто також зазначити, що на особливу роль бібліотек у цьому напрямі звертають увагу й українські дослідники [65; 55; 87; 156].

Метою дослідження фінських авторів стало вивчення рівня використання журналів відкритого доступу та його залежності від предметної області [205]. Тематичний аналіз статей у відкритому доступі дозволив авторам визначити зменшення кількості досліджень, що розкривають традиційні аспекти бібліотечної практики [251].

Важливими для визначення перспектив розвитку професійної комунікації на засадах профільних видань як провідного каналу є публікації, в яких дискутуються різні аспекти відкритого доступу [120; 151; 188; 218; 229]; досліджується вплив предметного поля статей на значення імпаکت-фактору журналу [221]. Заслужують уваги публікації українських дослідників у цьому контексті. Історію та сучасний стан розвитку архівів і журналів відкритого доступу з бібліотечно-інформаційної тематики висвітлює І. Шульга. Він подає інформацію про найважливіші ресурси в даній сфері: електронний репозитарій E-LIS (E-prints in Library and Information Science), що добровільно підтримується міжнародною групою редакторів; службу – Electronic Journals Library, що була розроблена Університетською бібліотекою Регенсбурга та бібліотекою Технічного університету Мюнхена; портал електронних журналів відкритого доступу - J-Gate компанії Informatics (Індія), а також DOAJ (Directory of Open Access Journals – Директорію часописів відкритого доступу) [153].

Бібліометричний моніторинг використання українськими бібліотекознавцями інтернет-публікацій відкритого доступу свідчать про розвиток односторонньої комунікації з боку українських фахівців бібліотечної галузі [21; 74; 83]. Разом з тим оптимізація професійної комунікації потребує розвитку багасторонньої ефективної комунікації. В цьому аспекті важливим критерієм для розвитку професійних комунікацій є якість публікацій. Проте поширення відкритого доступу викликало появу так званих «хижацьких» або «фейкових» журналів [50; 168]. До них відносять ті, що використовують модель відкритого доступу для власної вигоди [222]. Такі видання публікують статті за оплату на умовах формальної (лояльної) експертизи. Тобто їх якість може бути дійсно сумнівною. На це звертає увагу колектив авторів, які провели аналіз періодики у відкритому доступі за критеріями Білла для виявлення «хижацьких» журналів [232]. Вони проаналізували 81 журнал бібліотечного спрямування та визначили, що статті більшості з них проходять відповідне рецензування. Це свідчить, що не

можна однозначно стверджувати, що журнали у відкритому доступі є «хижацькими».

Причини виникнення сучасного негативного феномену електронних псевдонаукових видань розкривають вчені різних країн [218; 263; 268]. Зокрема український вчений С. А. Назаровець аналізує публікаційну активність українських науковців у журналах, що було виключено з БД Scopus та робить висновки щодо поширення практики представлення результатів досліджень у сумнівних виданнях, а також робить огляд фейкових журналів та видавництв, що представлені в інформаційному просторі України. У його дослідженні надано практичні рекомендації вітчизняним науковцям, бібліотекарям та управлінцям щодо виявлення та ідентифікації псевдонаукових видань [84].

Для досягнення мети дисертаційного дослідження надзвичайно важливими є публікації, які пов'язані з ранжуванням бібліотекознавчих журналів, обґрунтуванням методології їх ранжування та визначення конкретних списків журналів. Це зумовлено тим, що надзвичайно важливе значення для оптимізації професійної комунікації має вибір найавторитетніших видань. Такі публікації об'єднано у четвертій групі.

Для формування ефективної системи професійних комунікацій важливе значення має ранжування бібліотекознавчої періодики. Але доречно зауважити, що на необхідність складання ядерних списків періодики звертав увагу американський бібліотекознавець J. Shera [149; 249]. Він одним із перших склав такий перелік, який було представлено в 1976 р. в його найцитованішій публікації з бібліотекознавства, яка стала підґрунтям для наступних досліджень періодики. Проблеми вибору найзначиміших журналів вирішують фахівці різних країн протягом значного періоду [128].

Все активніше застосовують методику ранжування бібліотекознавці із США, Австралії, Індії [167; 179; 197; 201; 224; 259; 260]. Як зазначають дослідники США [275], вагомість застосування цього засобу пов'язується з тим, що публікація у престижних журналах сприяє кар'єрному зростанню,

дозволяє розвивати комунікаційні зв'язки. Відсутність ранжованого списку журналів, щоб направити бібліотекарів, створює виклик для нових і досвідчених бібліотекарів, які хотіли б внести серйозний вклад в розвиток бібліотечної галузі, публікуючи статті. Кожен бібліотекар-автор стоїть перед вибором, в який саме журнал доцільно подати рукопис, як багато бібліотекарів будуть читати його, як часто буде цитуватися стаття. Особливої гостроти набуває ця проблема в умовах розвитку відкритого доступу до інформації та знань.

Тому заслуговує особливої уваги досвід різних країн і різних вчених в цьому напрямі. Так, в Австралії ранжування журналів бібліотечного профілю здійснюється під керівництвом та за участі професійної асоціації [241]. В Індії з 1996 р. здійснюються спроби визначення основних періодичних видань в галузі бібліотекознавства та інформаційних технологій. Так, вивчення їх цитування протягом 2001-2002 рр. дозволило вченим визначити ядерну групу періодики, яка включає 47 журналів інформаційно-бібліотечного профілю, з них 12 – індійські. Найцитованишим в індійському бібліотечному співтоваристві виявилися журнали «College and Research Libraries» (ISSN 00100870) та «Journal of Documentation» (ISSN 00220418) [200]. Перший з них видається у США, а другий – у Великобританії.

До ранжування бібліотекознавчих журналів долучаються й нігерійські фахівці академічних бібліотеки. Цікавим є те, що їх методика визначення рейтингових видань ґрунтується на імпаکت-факторі та експертному висновку деканів і директорів провідних бібліотек як Нігерії, так й США. На основі поєднання різних підходів вони склали списки бібліотекознавчих журналів за шкалою від 0 до 10 відповідно до їх впливу [226].

Широкого поширення у зарубіжному досвіді набув метод експертної оцінки для визначення рангів періодичних видань. Так, відомі американські дослідники D. F. Kohl та Ch. H. Davis [201] визначили три ранги бібліотекознавчих журналів на засадах анкетування директорів наукових бібліотек США й деканів бібліотечних коледжів і університетів та цитувань

публікацій в журналах. В результаті був складений список з 82 назв. До першого рівня автори за результатами дослідження включили найбільш впливові журнали, які рекомендовано для викладачів, досвідчених дослідників. Другий рівень, за визначенням американських дослідників, включає менш престижні, журнали. Третій рівень – це журнали, в яких рекомендується публікувати статі молодим бібліотечним працівникам та вченим. Але їх аналіз ґрунтується на поєднанні декількох суб'єктивних методів. Не можна не зауважити, що такий підхід має як недоліки, так й переваги. Серед переваг можна назвати визначення різних списків для публікацій фахівцями різної підготовки. Разом з тим це може слугувати й недоліком, оскільки молодим вченим необхідно підвищувати свій кваліфікаційний рівень й відповідно публікуватися в авторитетних виданнях. Крім того залучення тільки експертів та цитування обмежує об'єктивність одержаних результатів.

Привертає увагу, що зарубіжні дослідники, зокрема представники американського професійного співтовариства акцентують на доцільності включення в ранжовані списки й журналів, тематична спрямованість яких знаходиться за межами області бібліотекознавства, але в них бібліотекарі публікують результати своїх успіхів, щоб досягти більш розширеної аудиторії [224; 228; 234].

Цінним матеріалом для дисертаційного дослідження є результати ранжування журналів бібліотекознавчого профілю, ядерні переліки яких поєднують назви журналів відкритого доступу та журналів, які не позиціонують себе в такому доступі [281], а також реплікація дослідження американських авторів Kohl-Davis щодо ранжування бібліотекознавчої періодики на засадах колективної думки [227].

Поширеними у зарубіжному бібліотекознавстві є дослідження визначення репутації журналів із застосуванням одного із пріоритетних методів. Серед них можна виділити два основних: виявлення ядерної групи журналів за цитуванням [168; 275]; аналіз бібліотекознавчої періодики на

основі наукометричних даних [58-59; 226; 247]. Проте такий підхід не може дати повне уявлення про впливовість окремого видання і його місце в професійній комунікації бібліотечних фахівців.

Інший підхід запропонувала J. M. Nixon [228], яка розробила методологію здійснення ранжування журналів бібліотечно-інформаційного спрямування на основі застосування комплексу методів. Поряд з анкетуванням провідних фахівців (експертів) у бібліотечній галузі вона пропонує застосовувати метод порівняння цитувань, враховувати імпакт-фактор журналів, індекс Хірша авторів видання та результати досліджень інших авторів. Це дозволило їй визначити три списки ядерних журналів, подібно до своїх попередників D. F. Kohl та Ch. H. Davis. До першого вона віднесла журнали найвищого рівня, до другого – високого рівня, до третього – ядерні журнали для молодих вчених та практиків.

На складність ранжування бібліотекознавчих журналів звертає увагу вчений з Ірландії, який відзначає, що у відборі журналу першочергове значення має якість публікацій [26]. Для визначення критеріїв ранжування він провів опитування вчених; фахівців наукових, публічних, шкільних, спеціальних, медичних та інших бібліотек; спеціалістів інформаційних центрів з Великобританії, Ірландії, Північної Америки, Європи та інших країн. За результатами узагальнення дослідник обґрунтував серед пріоритетних критеріїв тематичну відповідність публікацій, зовнішнє рецензування, фактор впливу. Отже, для здійснення ранжування журналів доцільно поєднувати різні кількісні та якісні методи.

Таким чином, проведений аналіз літературних джерел підтверджує актуальність обраної теми, мети та завдань, пов'язаних з визначенням переліку бібліотекознавчої періодики європейських країн для їх використання та розміщення в них інноваційних результатів наукової, освітньої і практичної діяльності українськими фахівцями свідчить, що бібліотекознавчі журнали провідних країн Європи не були комплексно вивчені. Загалом

дослідження авторів зосереджують увагу на виданнях національного та міжнародного рівня США, Африки, Індії.

Для вивчення бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи як важливого каналу професійної комунікації необхідним є вибір методологічного інструментарію дослідження.

1.2. Методи наукового дослідження

Створення нової інформації передбачає поглиблений аналіз базової інформації – оцінку ідей, прогнозів, концепцій, зіставлення різних точок зору, а також вибір конкретної методологічної бази дослідження. Методологія дисертаційного дослідження дозволяє конкретизувати стратегію і тактику дослідження, обрати методи та методику досягнення наукової мети.

Виключно важливе значення для вивчення європейської періодики як каналу оптимізації професійної комунікації українських фахівців із зарубіжними колегами має застосування соціокомунікаційного підходу, який пов'язується в першу чергу з роботами В. О. Ільганаєвої, В. В. Різуна, А. В. Соколова, О. М. Холода [40-42; 104; 127; 111-112]. Їх наукові теорії створили передумови для вивчення особливостей соціально-комунікаційних процесів в різних суспільних підсистемах: бібліотечній, масмедійній, музейній, архівній, інформаційній. В українському бібліотекознавстві соціально-комунікаційна теорія одержала розвиток у концепціях В. О. Ільганаєвої [40-42], в яких запропоновано нове бачення застосування соціокомунікаційного підходу в умовах інформаційного суспільства. Відповідно до її узагальненого визначення, феномен комунікації розглядають як універсальну форму взаємодії, яка проявляється у цілеспрямованій передачі інформації будь-якої природи [42]. Це визначення стосується й професійної комунікації. Бібліотечна сфера не може ефективно функціонувати та розвиватися без професійної співпраці та взаємодії на різних рівнях. В свою чергу комунікаційна взаємодія потребує певної

сукупності матеріальних, організаційних, змістовних, технологічних та інших умов, які забезпечують внутрішні і зовнішні зв'язки бібліотечного співтовариства.

Важливою невід'ємною складовою професійної комунікації є бібліотекознавча періодика, що забезпечує транспортування ідей, досвіду, інформації та знань. Серед особливостей соціальної комунікації вчена виділяє єдність соціально-комунікаційних процесів; предметність соціально-комунікаційної діяльності; етапність інформатизації; інтеграцію соціально-комунікаційних підсистем суспільства на основі переформатування організаційно-функціонального устрою соціально-комунікаційних структур [41]. Врахування зазначених особливостей дозволяє охарактеризувати комунікаційний характер профільних видань, їх значення як оперативного каналу передачі інформації, зокрема професійної.

Більш поглибленому розкриттю факторів впливу профільних видань на професійну комунікацію сприяють праці українських теоретиків в галузі соціальних комунікацій. На думку В. В. Різуна [104], під соціальними комунікаціями треба розуміти таку систему суспільної взаємодії, яка включає певні шляхи, способи, засоби, принципи встановлення й підтримання контактів на основі професійно-технологічної діяльності, спрямованої на розробку, провадження, організацію, удосконалення, модернізацію відносин у суспільстві, які складаються між різними соціальними інститутами, де, з одного боку, у ролі ініціаторів спілкування найчастіше виступають соціально-комунікаційні інститути, служби, а з іншого – організовані спільноти (соціум, соціальні групи) як повноправні учасники соціальної взаємодії. Це визначення слугує підґрунтям для розуміння ролі європейських бібліотечних журналів у встановленні та підтримці професійних контактів українських фахівців зі своїми зарубіжними колегами, подальшому просуванню та інтеграції здобутків бібліотечної галузі України до європейського інформаційно-бібліотечного співтовариства.

Інший український теоретик О. М. Холод звертає увагу на документальний аспект соціальних комунікацій. Зокрема, він пропонує розуміти соціальні комунікації як «галузь знань, що вивчає організаційно впорядковану систему документів, їх масиви, продукти засобів масової комунікації та інформаційні технології, що забезпечують реалізацію інформаційних процесів і намірів за безпосередньої участі членів комунікативного процесу» [127]. Тому він класифікує соціальні комунікації як систему маніпуляцій (позитивний або негативний вплив на: комунікаційні технології (створення, прогнозування, адаптація, реалізація); стратегії і моделі (соціальна дія, соціальна взаємодія, соціальні відносини); соціальні фігуранти (суб'єкти і об'єкти) [127]. Використання його ідей дозволяє виявити і розкрити вплив бібліотечної періодики провідних країн Європи на стратегії розвитку бібліотечної галузі в Україні, встановити співвідношення пріоритетних напрямів для визначення спільних інтересів як основи ефективної комунікаційної взаємодії; обґрунтувати перспективні моделі оптимізації професійної комунікації, основу яких складають ранжовані списки європейських бібліотекознавчих журналів.

Вважається, що заслуга розвитку поняття соціальних комунікацій належить А. І. Михайлову, А. І. Чорному, Р. С. Гіляревському [80], які розглядали соціальні комунікації як систему, де здійснюється отримання, передача, накопичення і логічне опрацювання наукової інформації з метою отримання нових наукових знань. Їх напрацювання до цього не втратили своєї актуальності. Вони продовжуються у результатах дослідження інших вчених [6; 38; 68]

Свого розвитку соціокомунікаційний підхід набув у працях харківських вчених І. О. Давидової, О. М. Кобелева, В. А. Маркової, Г. В. Шемаєвої та інших [25; 44; 45; 71; 72; 146]. Їх авторська позиція базується на багатомірній взаємодії, інтеграції і системної трансформації, що обумовлено факторами зовнішнього середовища та внутрішнім механізмом розвитку. Вагоме значення для дослідження бібліотекознавчих журналів провідних країн

Європи як каналу професійної комунікації мають ідеї В. А. Маркової [72], пов'язані з поглядом на книгу і книжкову справу в широкому соціально-комунікативному контексті як базову підсистему системи соціальної комунікації. Виникнувши у відповідь на потребу суспільства подолати просторово-часові обмеження усної комунікації, книжкова комунікація, а отже й періодика виконує певні посередницькі функції у професійних комунікаціях; є базовим каналом міжнародних професійних комунікацій українських бібліотекознавців та працівників бібліотек.

Особливе значення для досягнення мети дисертаційного дослідження мають здобутки української вченої К. В. Лобузіної [65] у напрямі інформаційно-знанневих перетворень та інформаційних обмінів у сучасних документальних комунікаціях суспільства. Її теоретичні напрацювання дозволяють з'ясувати пріоритети знаннєвого аспекту у структурі потоку європейських журналів бібліотекознавчого спрямування.

На значний внесок бібліотекознавців в осмислення та використання соціокомунікаційного підходу у бібліотечній діяльності вказують Н. Е. Кунанець та Т. Ю. Гранчак [23; 56]. На думку Т. Ю. Гранчак підхід «розглядає весь бібліотечний простір як єдину комунікаційну мережу обміну концентрованого людського досвіду, де базовими категоріями є поняття «комунікація» та «інформація» [23]. Відповідно до зазначеного професійну комунікацію на основі бібліотекознавчих журналів можна розглядати як певну професійно-комунікаційну мережу на різних рівнях: локальному, національному, європейському, глобальному.

Для осмислення соціокомунікаційного підходу як базового для нашого дослідження важливе значення має визначення В. М. Корнєєва, яке полягає в тому, що «соціокомунікаційний підхід у науці – це спеціально організована методологія дослідження, в основі якої лежить виявлення соціальних параметрів функціонування об'єкта в умовах соціальних комунікацій. При цьому особливим критерієм дотримання соціального підходу є врахування дослідником того, наскільки соціальні комунікації визначають, програмують

або ж формують специфіку комунікаційних стратегій, технологій та намірів» [52]. Саме такий підхід дозволяє розкрити журнал як канал комунікації у професійному бібліотечному співтоваристві, який сприяє формуванню професійного світогляду бібліотечних фахівців.

Загалом, застосування соціально-комунікаційного підходу як основного в дисертаційній роботі дозволило підтвердити важливість бібліотекознавчих журналів у системі професійних комунікацій, розкрити комунікаційний аспект бібліотекознавчих журналів на рівні цитувань; визначити розгортання інституційного, національного й міжнародного співавторства; виявити достатньо високий рівень індексування профільних журналів провідних країн Європи у наукометричних та інших базах; визначити недостатній ступінь інтеграції українських вчених до міжнародного професійного середовища на засадах вивчення посилань на європейські профільні журнали. Це дозволило обґрунтувати перспективні моделі оптимізації професійного комунікаційного середовища, пов'язані з комунікативними стратегіями формування багаторівневої комунікації професіоналів на європейському рівні.

Конструктивним підходом, що сприяє поглибленому дослідженню системи європейської бібліотекознавчої періодики, її тематичного спрямування, ранжування як засобу підвищення комунікаційної активності бібліотечних фахівців, є системний підхід. Значний внесок у розвиток методології системного підходу внесли дослідники науки та наукових комунікацій С. Д. Готфредсон, Г. М. Добров, А. І. Михайлов, А. І. Чорний, Р. С. Гіляревський, А. В. Соколов та багато інших [22; 29; 80; 86, 112]. Відповідно до теорії системного підходу, основними ознаками системи професійної комунікації є наявність об'єкта, елементів, організації, структури (взаємозв'язків між елементами), функцій як кожного окремого елемента, так і цілісності, що забезпечує функціонування системи як єдиного цілого [57]. Відповідно до такого підходу бібліотекознавчі журнали провідних країн Європи є важливим компонентом системи професійних комунікацій, який впливає на розвиток взаємодії між фахівцями бібліотечної галузі.

Вагомим методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження є наукові досягнення В. Є. Сошинської [117-119], які полягають в обґрунтуванні значного місця професійної періодики у розвитку книжкової галузі.

Врахування теоретичних результатів дослідників [14; 98] та можливостей системного підходу сприяло формуванню цілісного уявлення про роль та місце бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи в професійній комунікації; дозволило виявити перелік назв, структуру, в якій виокремлено журнали міжнародного та національного значення, проіндексовані у глобальних наукометричних платформах Web of Science та Scopus; визначити напрями розширення професійних комунікацій європейських авторів з дослідниками інших країн та зміни в когнітивній структурі бібліотекознавства. Застосування основних принципів системного підходу дозволило охарактеризувати особливості європейських бібліотекознавчих журналів, виявити серед них найвпливовіші у міжнародній комунікації, розкрити їх тематичну специфіку, визначити перспективи оптимізації професійної комунікації на європейському рівні, які ґрунтуються на предметній єдності, в основі якої лежить зворотний зв'язок.

Необхідною частиною вивчення бібліотечної періодики провідних країн Європи є монографія А. А. Соляник [115; 116], в якій подано особливості та алгоритм сучасного документопостачання, в основі якого вагоме місце належить журналам. Процес становлення та розвитку електронного журналу як засобу наукової комунікації та складової інформаційних електронних ресурсів всебічно й досконало проаналізувала Т. О. Ярошенко [157]. Врахування її концептуальних, науково-методичних засад роботи бібліотек з електронними виданнями на всіх етапах їх розвитку дозволило виявити напрями розвитку бібліотекознавчих журналів в електронному середовищі з точки зору підвищення ефективності професійної комунікації.

Сьогодні комунікаційні процеси в суспільстві значно прискорилися, набуваючи своїх особливих видів, форм, напрямів. У цьому контексті

вагомим підґрунтям у розумінні зарубіжного бібліотечного журналу як одного з провідних каналів міжнародної професійної комунікації у сфері інформаційно-бібліотечної галузі є теоретичні напрацювання Ю. А. Шрейдера [152], який розглядав вплив інформації на суб'єкта інформаційного процесу. Його підхід, пов'язаний з організацією знань, та знаннєва концепція К. В. Лобузіної [65] надали можливість розкрити тематичний зміст бібліотечної періодики для отримання необхідних знань в процесі професійної комунікації.

Завдання дослідження вирішуються шляхом поєднання загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема діалектичного, статистичного, порівняння, аналізу та синтезу. Одним із провідних методів дослідження бібліотекознавчої періодики є бібліометричний аналіз.

Існують різні думки щодо дати виникнення бібліометрії. Зарубіжні дослідники, найчастіше, вказують на роботу Ф. Коул і Н. Ільсія (1917) [103], в якій було проведено статистичний аналіз літератури з порівняльної анатомії. Проте інші вчені, зокрема О. Воверне слідом за істориком науки С. В. Альтшуллером наголошує, що несправедливо забуте ім'я російського вченого П. Вальдена, який в 1911 році вперше застосував метод аналізу цитування для вивчення вкладу вчених окремих країн в розвиток хімії [19] і, таким чином, повинен бути визнаний родоначальником даного методу. Зауважимо, що одна з перших спроб кількісного вивчення потоку літератури була зроблена А. Шторх і Ф. Аделунг, які проаналізували власний покажчик, який відображає літературу за період 1801-1806 рр. за різними параметрами [103].

Вагомий вклад у застосування бібліометричного аналізу для вивчення періодики вніс Поль Отле. На його ролі у поширенні терміну «бібліометрія» та бібліометричних досліджень, посилаючись на розділ 124 в його «Трактаті з документації» (1934 р.), який має назву «Книга і вимірювання. Бібліометрія» наголошує індійський вчений Б. Дутта [30, с. 4]. Вчений узагальнив метричні методи від лібраметрії Ранганатана до сучасних метричних досліджень у

галузі бібліотекознавства у три групи. До першої відніс класичні (лібраметрія, бібліометрія, наукометрія, інформетрія). Другу пов'язав з кіберметрією та вебометрією, які він назвав неокласичними. Серед сучасних акцентує увагу на альтметрії, соціометрії та метриці рівня статті.

Доречно також зазначити, що особливий вплив на розвиток метричних методів мали праці Д. Прайса, Ю. Гарфільда, ідеї яких розвивали В. В. Налімов, Г. М. Добров і доповнили Г. Г. Дюментон, І. В. Маршакова, [29; 46; 97; 237; 238], які складають вагоме підґрунтя для вибору та застосування бібліометричних методів у процесі дослідження періодики.

Значну цінність для вивчення бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи як каналу підвищення ефективності професійної комунікації на основі бібліометричного аналізу мають наукові праці О. М. Кобелєва [44-47]. Він пропонує розглядати бібліометрію як кількісний метод документального рівня, інформетрію – інформаційного, когнітометрію як перспективний метод кількісного аналізу знання, що відноситься до когнітивного рівня соціальних комунікацій, а наукометрію як особливий кількісний метод, що поєднує дані, які «постачають» три зазначені методи з своїми специфічними показниками [46]. На їх спільні риси та розмежування звертає увагу й інший дослідник [1].

Доречно зазначити, що О. М. Кобелєв привертає увагу на два підходи до вивчення документальних потоків інформації. Перший підхід пов'язується з безпосереднім дослідженням потоків публікацій через статистичний аналіз бібліографічного матеріалу за країнами, авторами, рубриками журналів тощо. Інший спрямовується на визначення продуктивності вченого, наукової ефективності публікацій, наукового потенціалу країни та ін. [47]. Кількісні методи досліджень, їх взаємовідносини між собою з точки зору розвитку системи соціальних комунікацій сприяють визначенню розвитку бібліотечного знання та бібліотечної діяльності на основі бібліотекознавчих журналів.

Важливе місце в бібліометричних дослідженнях відведено методу цитування. Значення проблем щодо застосування й удосконалення методів

цитат-індексу, цитат-поведінки учених, аналізу взаємного цитування, подвійного цитування та інші різновиди призвели до поглибленого вивчення комунікацій на основі формальних ознак. Наукометричні та бібліометричні методики комплексної оцінки галузевого наукового потенціалу, особливостей розвитку конкретної науки дозволяють виявляти взаємозв'язки, що складаються в рамках певних наукових напрямів. Проте односпайного підходу до розуміння бібліометрії на сьогодні все ще не існує. На цьому зауважують зарубіжні автори [103; 159]. Одні дослідники розглядають бібліометрію як наукову дисципліну, що вивчає і описує кількісні закономірності, зокрема об'єктів бібліотечної справи, бібліографії для вирішення завдань бібліотекознавства, бібліографознавства, або як наукову дисципліну про закономірності друкованих публікацій. Серед них називають М. Моралеса (Інститут наукової і технічної документації та інформації, Гавана, Куба) [103]. Інші обґрунтовують бібліометрію як методичний комплекс, загальний для наук соціально-інформаційно-комунікаційного циклу, який використовується для проведення кількісних досліджень документів. Треті розуміють під бібліометрією напрямок досліджень кількісного аналізу і виміру документів, які використовуються для запису і передачі знань, а також застосування статистичних методик у бібліотекознавчо-інформаційних дослідженнях.

На думку німецького вченого М. Боніц [7], «бібліометрія – це комплекс математичних і статистичних методів, що застосовуються для вивчення наукових і ненаукових документів і бібліотечних мереж». Доречно зауважити, що він пропонував, з огляду на проблематику досліджень, що потрапляють у сферу інтересів тієї або іншої наукової дисципліни, а також придатності отриманих результатів у практичній діяльності, вважати бібліометрію субдисципліною бібліотекознавства (комплексом математичних і статистичних методів, що застосовуються у бібліотекознавстві для вивчення й оптимізації наукових і ненаукових документів, бібліотечних мереж); відповідно інформетрію – субдисципліною інформатики (комплексом

математичних і статистичних методів, що застосовуються для вивчення й опису феноменів інформаційної науки: інформаційних мов, інформаційних систем і мереж наукової комунікації); наукометрію – субдисципліною наукознавства (комплексом математичних і статистичних методів, що застосовуються для вивчення наукових кадрів, економіки науки, історії науки й інших питань її розвитку).

Українські вчені визначають бібліометрію як наукову дисципліну, яка використовує статистичні методи для аналізу наукової літератури з метою виявлення тенденцій розвитку предметних галузей, особливостей авторства та взаємовпливу публікацій [143]. При цьому бібліометричні дослідження вважаються частиною бібліографічних досліджень [45]. З одного боку, не можна не погодитися з даними судженнями, оскільки найчастіше основою для проведення бібліометричного дослідження дійсно є вторинні джерела інформації. Разом з тим, широкого застосування набуло вивчення первинних документів, про що свідчать матеріали підрозділу 1.1. Але всі зазначені визначення різних авторів свідчать про важливість застосування методу бібліометричного аналізу при вивченні професійних комунікацій на підґрунті його переваг.

Дослідники виділяють три основних переваги бібліометричного аналізу в порівнянні з іншими методами [84; 93; 95; 110]: бібліометричний аналіз дозволяє охопити науку в цілому; на матеріалі міжнародних бібліографічних баз даних (БД) можливо застосовувати різні методики аналізу; на відміну від анкетування, інтерв'ювання та ін. основним матеріалом в бібліометричному аналізі служать «упредметнені явища», коли роботи вже опубліковані, статті процитовані. Це надає методу більше об'єктивності. Схожі висновки обґрунтовують американські дослідники. Порівнюючи експертну оцінку журналів з оцінкою на основі показників за цитуванням, вони виявляють кореляцію між результатами за двома методами оцінки [176]. Це дозволяє зробити висновок про те, що показники на основі цитування доцільно застосовувати для оцінки як розвитку галузі, так й якості журналів.

Слід зауважити, що до теперішнього часу розроблено багато різновидів такого виду аналізу. Так, О. Прічард (O. Pritchard) до бібліометричних методів відносить [239]:

- аналіз цитування;
- аналіз реферативних журналів;
- кількісний аналіз публікацій окремих авторів;
- кількісний аналіз публікацій вчених окремих країн світу, а також окремих наукових колективів;
- дослідження закономірностей росту, старіння, рангового розподілу наукових документів;
- контент-аналіз наукових документів;
- інші методи, пов'язані з розподілом наукових документів.

Даний перелік є неповним. У зарубіжному досвіді одержала широкого застосування класифікація методів, в якій умовно виділяють 3 групи: методи кількісної оцінки елементів документального інформаційного потоку; методи цитатного аналізу; методи лексичного аналізу [30; 32].

Найбільш популярними стали показники: засновані на загальній кількості цитувань «проста бібліометрія»; виявлені за допомогою аналізу коцитуванні («структурна бібліометрія»); ґрунтуються на імпакті-факторі журналу [12; 37; 47]. Імпакті-фактор, який також називають фактором або індексом впливу, фактором впливу або рангом журналу, спочатку розглядався як критерій відбору наукової періодики в бібліотечні фонди [69; 121]. Імпакті-фактор має проміжне положення між оцінкою використання (попиту) і експертною оцінкою наукового журналу. У міру зростання популярності імпакті-фактора до нього підвищувалося критичне ставлення.

До найефективніших та найпопулярніших бібліометричних методів відносять аналіз цитування та тематичний аналіз публікацій. Розвиток цих методів, як і всієї бібліометрії взагалі, тісно пов'язаний зі створенням у 1963 р. в Сполучених Штатах Америки (США) Інститутом наукової інформації (ISI) універсальної інформаційної системи SCI. Вона надає

можливість виявляти статистику бібліографічних даних у світовому масштабі і встановлювати зв'язки між науковцями (публікаціями) для їх використання при пошуку літератури, для вивчення когнітивних та соціальних відношень у науці.

Метод аналізу цитування – це кількісний, деталізований показник оцінки публікації. Посилання фіксують зв'язок цієї роботи з роботами в усьому масиві публікацій, неявно оцінюючи не тільки цитовані публікації, а й саму роботу автора. Природно, що це породжує суб'єктивність методу посилань. Картина зв'язків наукових робіт викривляється внаслідок певних особистих відносин, «місцевого» патріотизму, мовних бар'єрів або інших причин. Суб'єктивність методу посилань відзначають й українські автори [55]. Вони зазначають, що насамперед йдеться про перебільшення ролі статусних учених і недооцінку молодих. При співмірній якості статей праці вчених високого рангу цитуються частіше. Можна зрозуміти, чому це відбувається. Посилаючись на таких учених, автор ставить свою працю в один ряд з їхніми. Таке перебільшення значущості своїх робіт властиво будь-якому вченому. Ця особливість наукового мислення й проявляється в схильності вченого до перебільшення своїх досягнень. Проте метод цитування є важливим для дослідження європейських бібліотекознавчих журналів, по-перше, з аспекту їх використання українськими вченими і практиками, а по-друге, з точки зору формальної комунікації українських професіоналів із зарубіжними через посилання на їх публікації.

Розвиток сучасних інформаційних технологій кардинально змінює професійні комунікації, зумовлює появу нових методів, методик та технологій вимірювання ефективності процесів зібрання, зберігання, обробки, поширення та оцінки інформації. Відбувається розвиток і поява нових метрик. Бібліометричні дослідження поділяють на описові і оціночні. Перші пов'язують з географічним та часовим розподілом продуктивності науки та авторів. Оціночна бібліометрія спрямована на оцінку використання

літератури на основі посилань або цитувань, надає інформацію про структуру знання і про те, як воно передається.

Що стосується наукометричних методів, то за визначенням зарубіжних авторів наукометрія охоплює кількісні аспекти науки, наукової політики, адміністрування науки. Предмет наукометрії виріс із аналізу даних в предмет, який включає прикладну статистику, моделювання, кластерний аналіз, цитування. Основна проблема наукометрії – це оцінка якості наукових публікацій. Фахівцями в цій області давно визнано, що якість наукової роботи є надзвичайно складним завданням. Тому вважається, що більш-менш об'єктивна його оцінка може бути здійснена тільки колегами – фахівцями в даній предметній області. Саме такий підхід є поширеним для здійснення ранжування бібліотекознавчих журналів, про що свідчать матеріали підрозділу 1.1.

Як вже було зазначено вище, першим формальним показником якості наукової роботи у 60-х роках минулого століття Ю. Гарфілдом був введений науковий індекс цитованості (Scientific Citation Index – SCI) [182], який став основним показником SCI. Він відображає кількість явних посилань на конкретну роботу. Пізніше були введені інші показники, зокрема індекс Хірша для оцінки наукової продуктивності авторів. Безумовно, явні (тобто зазначені в списках літератури або виносках) посилання на роботи є досить універсальним та інформативним показником їх наукової значущості. Застосування цього методу дозволяє визначити формальний, але явний вираз зв'язків між роботами. Іншими словами, посилання є засобом комунікації, являють собою символи наукових концепцій. Різні форми аналізу публікацій та, особливо, аналізу цитування є найважливішою складовою в бібліометрії. Надійність цих методів визначається традицією науки як соціального інституту. Повідомлення науковця про результати своєї роботи в вигляді публікації, а також феномен цитування, є безперечно, важливою етичною нормою в науці, загальнонауковим регулятором і засобом наукової комунікації, зокрема у професійному бібліотечному співтоваристві.

Важливе значення для вивчення тематичного змісту європейських бібліотечних журналів є проблемно-тематичний метод та можливості контент-аналізу. Метод «контент-аналіз» походить від соціологічного контент-аналізу засобів масової комунікації, розвинутого в основному американськими соціологами Г. Лассуелом і Ч. Осгудом [103]. Процедура контент-аналізу полягає у зведенні розглянутого тексту до обмеженого набору певних елементів лексичних одиниць, які потім піддаються рахунку й аналізу. Метод «контент-аналіз» знайшов широке застосування в наукометричних дослідженнях багатьох учених. За їх допомогою окреслено коло актуальних проблем та питань в бібліотечній галузі. Не менш важливе значення для здійснення бібліометричного аналізу європейських бібліотекознавчих журналів мають підходи до досліджень таких дослідників: М. О. Мазова [69], який здійснив аналіз періодики на основі чотирьох груп критеріїв: загальних (використання, експертна оцінка, активність), абсолютних (розміщених в РЖ), відносних (профільність, відомість тощо), науково значимих (проблематика, пріоритетність, новизна); А. Л. Трет'яков у співавторстві з А. Н. Король [122], які використали методіку поєднання бібліометричних та вебметричних методів з метою одержання динаміки розвитку бібліотечної теорії і практики на основі вивчення тематики публікацій у 6-ти бібліотекознавчих журналах за 2009-2013 рр. Під час аналізу автори за основу брали рубрики журналу, їх тематичне наповнення, статус авторів, а також виділення лексичних одиниць для конкретизації тематики публікацій в журналі. Автори орієнтувалися на визначення бібліометрії, поданого А. І. Земськовим та вебметричного підходу до аналізу вебсайтів, запропонованого А. Б. Антопольским [122].

Бібліометричні зв'язки забезпечують підтвердження професійних комунікацій в межах галузей та між ними. Наукометричні та бібліометричні методи здійснюють усе більший вплив на розвиток методології соціальних комунікацій. Це пов'язане з тим, що саме такий аналіз дозволяє дослідити різні кількісні критерії впливу зарубіжних бібліотечних журналів на розвиток

бібліотечної системи в Україні. Як зазначають дослідники [44; 208], бібліографічні посилання знаходяться на перетині двох систем – когнітивної (концептуальної) та системи наукового визнання. І в кожному окремому акті цитування завжди є присутнім вплив указаних вище систем. Перша (когнітивна) створює необхідні умови для цитування. Публікація в цілому повинна мати науковий смисл: ідеї, що наводяться, повинні бути релевантними запитам певної аудиторії, логічно зв'язаними, а також переконливими. Текст наукової публікації є спробою автора помістити ідеї в деякий контекст, який може по-різному впливати на читачів. Бібліографічні посилання є першим і важливим фрагментом тексту наукової публікації, що несе певну «енергію» впливу на читача. Обидві системи – концептуальна і наукового визнання – вимагають від бібліографічних посилань здійснення двох задач: 1) представлення точного змісту публікації, що цитується, точного набору понять, що розкриваються шляхом точного цитування; 2) приведення точного списку документів, що цитуються. Це дає підстави погодитися з думкою вчених стосовно того, що вивчення цитованості публікацій через їх посилання у бібліографічному списку використаної літератури не виміряє якість роботи, а є індикатором формальної комунікації.

Доречно зауважити, що одним із доводів доцільності застосування бібліометричного аналізу у поєднанні з вище зазначеними соціокомунікаційним та системним науковими підходами з метою оптимізації професійної комунікації через використання авторитетних профільних видань європейських країн є актуалізація досліджень бібліотекознавчих журналів у різних країнах, що розкрито у підрозділі 1.1. нашої роботи.

Тому першочергового значення набуло застосування таких бібліометричних методів, як: контент-аналіз – для виокремлення загальних тенденцій і сучасних пріоритетів бібліотечної науки, освіти та практики в провідних європейських країнах; метод цитування – для визначення рівня використання українськими бібліотечними фахівцями зарубіжних профільних журналів; метод ранжування – для обґрунтування пріоритетних списків

журналів бібліотекознавчого профілю провідних країн Європи за їх репутаційними критеріями як каналу розвитку професійної комунікації.

Поряд з методами бібліометричного аналізу для вирішення завдань дослідження необхідним є застосування методу джерелознавчого пошуку публікацій за темою роботи; проведення аналізу і синтезу публікацій з теми дисертації для визначення стану розробленості наукової проблеми, обґрунтування методології дослідження. Також важливим для обґрунтування перспектив оптимізації професійного комунікаційного середовища на засадах виявлення спільних та відмінних ознак у тематичному змісті публікацій в українських і зарубіжних виданнях є залучення методу порівняльного аналізу. Цей метод та методи бібліометричного аналізу, результатом яких є кількісні характеристики, зумовлює використання статистичних методів. На зростання їх значення у гуманітарних науках звертають увагу вчені [123]. Їх використання дозволило узагальнити різні показники журнального потоку та подати їх в таблицях, діаграмах, схемах, що, в свою чергу, дозволяє наглядно конкретизувати одержані результати.

Обрані наукові підходи та методи є найдоцільнішими для визначення перспектив розвитку професійних комунікацій фахівців у галузі бібліотекознавства на основі періодичних видань. На їх основі необхідним було, по-перше, встановити бібліотезнавчі журнали провідних країн Європи, що індексуються в міжнародних наукометричних базах, визначити їх рівень відображення в різних інформаційних системах; по-друге, визначити склад та тематику зарубіжних бібліотекознавчих журналів; по-третє, проаналізувати їх використання українськими науковцями, викладачами та фахівцями бібліотечної галузі; по-четверте, провести порівняльний аналіз тематичної структури потоку бібліотекознавчих журналів провідних країн світу з тематичними пріоритетами в національній бібліотечній науці і практиці.

Зазначені аспекти розкрито в наукових публікаціях автора та апробації результатів дисертації на конференціях – ДОДАТОК А.

Висновки до розділу

Результати досліджень, представлені у першому розділі дисертаційної роботи, є підставою для наступних висновків:

В контексті розроблення досліджуваної проблеми особливого значення набули ідеї та соціокомунікаційні концепції таких відомих вчених як: В. О. Ільганаєва, В. В. Різун, А. В. Соколов, О. М. Холод та інші. Теоретичне підґрунтя вивчення європейських бібліотекознавчих журналів як каналу професійної комунікації складають праці українських бібліотекознавців О. В. Воскобойнікової-Гузевої, О. М. Кобелева, Є. О. Копанєвої, К. В. Лобузінної, С. М. Масловської, С. А. Назаровця, О. В. Пастушенка, В. Є. Сошинської, Г. В. Шемаєвої, Т. О. Ярошенко та ін. фахівців.

Значний вплив на досягнення мети дисертаційної роботи здійснили наукові розробки зарубіжних дослідників, в яких відведено одне з пріоритетних місць періодиці бібліотекознавчого профілю. Серед них – К. Блесинжер, Л. Борнман, Ю. Гарфільд, М. Далтон, П. Девіс, Д. Кооль, В. Ларів'єр, Л. Лейдесдорф, П. Лінде, Ж. Лозано, Л. Міндели, Й. Ніколайсен, Ж. Ніксон, С. Сін, Дж. Шира.

Встановлено, що у зарубіжному бібліотекознавстві посилюється увага до бібліометричних досліджень професійних видань: вивчення ступеня відображення журналів бібліотечно-інформаційного спрямування у провідних міжнародних наукометричних базах; характеристика окремих бібліотекознавчих журналів; аналіз цитування авторів у відкритому доступі; взаємозв'язок цитування з імпаکت-фактором журналів; ранжування видань національного та міжнародного рівнів бібліотекознавцями США, Австралії, Індії на засадах експертної оцінки. Останнім часом у зарубіжному бібліотекознавстві спостерігається застосування бібліометричних методів для вивчення співробітництва через спільні публікації.

Дослідження зарубіжних авторів зосереджують увагу на виданнях бібліотечно-інформаційного спрямування національного та міжнародного

рівня, які видаються у США, Африці, Індії. Європейським журналам бібліотекознавчого спрямування, їх ролі і значенню у професійній комунікації недостатньо приділяється уваги. Такий стан підтверджує необхідність та актуальність ґрунтовного вивчення бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи як важливого каналу професійної комунікації.

Обґрунтовано доцільність поєднання соціокомунікативного та системного підходів із бібліометричними методами для визначення місця бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн у сучасній професійній комунікації в умовах інтеграції українських бібліотек, бібліотечної науки і освіти до європейського інформаційного простору. Доведено, що використання бібліометричних методів дозволяє підтвердити наявність комунікації в межах бібліотечної галузі та встановити взаємозв'язки бібліотекознавства з іншими дисциплінами.

На основі застосування пізнавальних можливостей загальнонаукових підходів і спеціальних методів дослідження доведено об'єктивну необхідність оптимізації професійної комунікації через використання авторитетних профільних видань європейських країн.

Аналіз засвідчує, що вплив бібліотекознавчої періодики на розвиток професійних комунікацій, визначення тематики зарубіжних бібліотекознавчих журналів, використання їх українськими фахівцями, та порівняння тематичних напрямів дослідження зарубіжних журналів з українськими журналами, ранжування бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи відповідно до наукометричних БД та відкритого доступу комплексно не досліджувалося.

Основні матеріали розділу відображено у таких публікаціях:

1. Шевцова Ю. О. Зарубіжні бібліотечні журнали в процесі професійної комунікації / Г. В. Шемаєва, Ю. О. Шевцова // Вісн. Харків. держ. акад. культури: зб. наук. пр. — 2015. — Вип. 47. — С.62–71.

2. Шевцова Ю. О. Бібліотечна періодика провідних країн Європи як

канал професійної комунікації // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених 22-23 квітня 2015 р., м. Харків. — Харків : ХДАК, 2015. — С. 204.

3. Шевцова Ю. О. Бібліометричний аналіз періодики бібліотечного профілю: зарубіжний досвід // Вимірювання в бібліотеках: оцінка ефективності та якості роботи: матеріали і-конференції, 6-10 червня 2017 р., м. Харків, ХНУРЕ. — <http://openarchive.nure/bitstream/document/3739/3>.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ПОТОКУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ БІБЛІОТЕКОЗНАВЧИХ ЖУРНАЛІВ

2.1. Вплив бібліотекознавчої періодики на розвиток професійної комунікації

Вирішення проблем бібліотечного розвитку, підвищення якості діяльності бібліотек в значній мірі залежить від рівня професійних комунікацій. Активні професійні комунікації сприяють ініціюванню впровадження інновацій в бібліотечно-інформаційну діяльність, обміну інформацією про нові ідеї, підходи, теоретичні засади оновлення бібліотечної сфери та практичні реалізації в умовах динамічних змін розвитку суспільства.

Розвиток професійних комунікацій є одним із пріоритетних напрямів діяльності сучасних бібліотек, які стають активними партнерами у сфері науки, освіти, культури, бізнесу, що зумовлює розвиток традиційних та залучення нових форм і методів діяльності на засадах професійного обміну інформацією, досвідом, знаннями, творчими успіхами.

Поняття «професійна комунікація» розкривається різноаспектно. Поширеним є розуміння цього терміну з точки зору інформаційної взаємодії фахівців певної галузі з метою обміну знаннями, технологіями і методиками організації та ведення продуктивної професійної діяльності [147]. Як вже відзначалося, професійна комунікація розглядається як процес обміну інформацією; як система поширення професійної інформації; як інформаційний простір, в рамках якого формуються й поширюються професійні знання і практичний досвід [119; 148]. З точки зору системного та соціокомунікативного підходів професійна комунікація у бібліотечній сфері є цілісністю, кожний канал якої має свої специфічні властивості та слугує для виконання певних функцій.

Сучасний розвиток професійної комунікації у бібліотечній галузі характеризується зростанням різних форм професійної взаємодії, диверсифікацією комунікаційних каналів, збагаченням засобів. Обмін професійною інформацією здійснюється на засадах неформальних (безпосередній діалог, соціальні групи тощо) та формальних (опосередкованих, зокрема через документ, журнал) комунікацій. Тобто, реалізація успішного професійного спілкування передбачає особистісні контакти фахівців, а також отримання необхідної інформації з професійного друку. При цьому предметна єдність професійної комунікації забезпечується в першу чергу масивом публікацій у профільних виданнях. На їх змістовній основі будуються комунікації членів бібліотечної спільноти між собою, а також встановлюються відносини бібліотечної галузі з іншими галузями та соціумом взагалі.

Дані аналізів використання каналів професійної комунікації, проведених українськими та зарубіжними дослідниками підтверджують вагоме значення періодики для фахівців бібліотечної галузі. Так, за результатами дослідження українських вчених більшість бібліотечних фахівців (78%) використовують періодичні видання, а потім – Інтернет-ресурси (72%) та іншу літературу бібліотечної тематики (58%) [74]. Російські бібліотекарі найкориснішими вважають методичні видання (84%) та Інтернет-ресурси (68%). Професійній періодиці вони відводять четверте місце (62%) [76]. Доречним буде зазначити, що тільки синтез професійної інформації, отриманої з різних джерел, є основою формування нових поглядів на відомі явища та факти [146].

Безперечно, в умовах євроінтеграції є важливим визначення ступеня впливу бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи як важливого комунікаційного каналу на професійну взаємодію. Серед факторів впливу на розвиток професійної комунікації слід виділити зовнішні та внутрішні.

До найвагомійших зовнішніх факторів можна віднести стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та глобальні процеси, що

спричинили до інтеграції в цифровий простір періодики загалом і бібліотекознавчої зокрема. Поширення бібліотекознавчих журналів у глобальному інформаційному просторі створює умови для оперативної професійної комунікації. Доступність видань є важливим фактором впливу профільних журналів на професійну комунікацію бібліотечних фахівців. Також важливими факторами зовнішнього впливу журналів бібліотекознавчого спрямування на професійні взаємозв'язки українських бібліотечних фахівців з європейськими колегами є політичні, економічні, правові та технологічні фактори. Політика міжкультурної взаємодії, фінансова підтримка бібліотечної галузі, економічна політика видавництва, розвиток соціального партнерства, охорона авторського права характеризують ставлення до профільних видань. Економічні фактори є вагомою підставою для бібліотек з метою передплати видань, для користувачів бібліотек – з метою їх використання, для авторів – з метою розміщення статей [190]. Також технологічні особливості, рівень розвитку інформаційних технологій в країні, ступінь використання їх бібліотеками, активність впровадження інновацій в бібліотечній сфері відображаються в публікаціях, що впливає на комунікаційну активність читачів.

До факторів впливу профільних видань на професійну комунікацію слід віднести такі внутрішні фактори як: відповідність потребам практики, когнітивна динаміка розвитку бібліотечної галузі, мова. Бібліотекознавчі журнали сприяють утвердженню пріоритетних цілей сучасної діяльності бібліотек; забезпечують бібліотечну спільноту новинами про досягнення, про нагальні проблеми та їх вирішення; концентрують матеріали за темами, проблемами, які за інших обставин могли б бути розпорощеними в індивідуальних працях; дозволяють знайомитися із перебігом певних наукових досліджень ще до їх завершення; сприяють розвиткові бібліотечної науки та практики; слугують своєрідним професійним форумом. Періодичні видання є пріоритетними в процесі системного відстеження та накопичення достовірної інформації. Їх зміст відображає основні тенденції у розвитку

бібліотечної науки і бібліотеки як соціокомунікаційного та соціокультурного інституту [89].

З появою нових засобів, форм та каналів комунікації роль періодичних видань у системі професійних комунікацій не зменшується. Це зумовлюється як властивостями журналу (спадкоємність, послідовність розкриття ідей, збереження історичної пам'яті, якість подання матеріалу, що забезпечується незалежним рецензуванням і відбором публікацій, висока концентрація наукової і практичної інформації), так і можливостями, що надає стаття, опублікована у журналі. Процес професійної комунікації найбільш яскравим чином відбивається у журнальних статтях, які залишаються основною одиницею наукової комунікації. Доречно, зауважити, що форма наукової статті була створена в середині XIX століття у Німеччині [206]. Стаття – проміжний або заключний результат будь-якого наукового дослідження. У ній відображається нова наукова інформація, проводиться її аналіз, даються аргументовані висновки. Результати досліджень та практичних досягнень за допомогою публікації їх в періодичних виданнях уможливають передачу нового знання ширшому колу колег. В одних випадках публікація, як вже зазначалося вище, створює нові інформаційні повідомлення, формує нове знання, в інших – дає змогу зрозуміти, декодувати вже існуючі й застосовувати їх у практичній діяльності. Публікація в журналі дозволяє вченому чи практику, крім одержання доступу до необхідної інформації, брати участь у професійних дискусіях. Відповідно до цього бібліотекознавчі журнали здійснюють вагомий вплив на професійну комунікацію фахівців бібліотечної галузі.

Аналіз періодичних видань надає змогу отримати не тільки повне уявлення стосовно видань, їх тематики, форми і глибини подання матеріалу, видавця, засобів доступу, але й напрямів професійної комунікації як в окремих країнах, так й на міжнародному рівні.

Зарубіжні бібліотекознавчі журнали мають давню історію. Найстарішими журналами є «Notes and Queries» (ISSN 00293970) та «Library

Journal» (ISSN 03630277), які функціонують й до нині. Перший виходить друком з 1849 р., другий – з 1876 р. Якщо перший журнал було засновано як засіб спілкування між літераторами, читачами та бібліотекарями й спочатку формат журналу передбачав відповіді на запитання та коротку інформацію про літературні твори, а сьогодні – це академічний журнал, то другий є відомим серед бібліотечної спільноти як офіційний орган бібліотечних асоціацій Америки й Великобританії. Це свідчить, що ще у 19 ст. у професійних комунікаціях бібліотечного співтовариства розвинутих країн (США, Великобританія) важливе значення мали періодичні видання.

Виникнення та поширення професійних бібліотекознавчих журналів розкрито індійськими дослідниками. Ними виявлено, що до 1900 р. існувало всього 4 назви журналів бібліотекознавчого спрямування, а протягом ХХ ст. з'явилося 211 назв [255]. Станом на 2015 р. за даними зарубіжних авторів їх кількість становить більше 600 назв [205]. На основі цих даних можливо стверджувати про зростання й розвиток потоку бібліотекознавчих журналів у світі. Зі збільшенням кількості профільних видань постає проблема вибору журналу для публікації результатів дослідження, для оптимізації професійної комунікації на європейському рівні.

Одне з провідних місць у професійних комунікаціях мають бібліотекознавчі журнали США, Великобританії, Нідерландів, Німеччини, Франції. Зумовлено це тим, що саме в цих країнах бібліотечна справа має давні традиції, бібліотечні установи динамічно розвиваються. Тому для дослідження бібліотекознавчих журналів як каналу професійної комунікації було обрано журнали, що видаються у вище вказаних країнах.

Одним з найважливіх факторів впливу бібліотекознавчих журналів на розвиток професійної комунікації є їх відображення у наукометричних базах даних та інших базах. Чим більша кількість універсальних та спеціальних баз індексує бібліотекознавчі журнали, тим більше створюється умов для розширення й поглиблення професійної комунікації у світовому та європейському бібліотечному співтоваристві.

До провідних міжнародних політематичних наукометричних баз даних відносять Web of Science, Scopus, Google Scholar, Index Copernicus, DOAJ (Directory of Open Access Journals) [50]. Проте наукове товариство всього світу орієнтується на дві глобальні (мультидисциплінарні) наукометричні системи: Web of Science компанії Clarivate Analytics, а до 2017 року – компанії Thomson Reuters і найбільшого її конкурента – Scopus німецького наукового видавництва Elsevier. Історія розвитку першого продукту бере свій початок у 60 роках XX століття, коли в США Інститут наукової інформації (Information Sciences Institute) створив показник Science Citation Index (Науковий індекс цитування). Другий продукт було створено у 2004 році, як альтернативу Web of Science. Як зазначають фахівці, Web of Science має базовий акцент на північноамериканській науці, а Scopus – на науці Західної Європи [113].

Платформа Web of Science являє собою систему/конгломерат баз даних [55; 109; 110], центральною основою якої є Web of Science Core Collection (Ключова колекція Web of Science), до якої входять декілька індексів: Science Citation Index Expanded (індекс цитування з природничих та технічних наук); Social Sciences Citation Index (індекс цитування з суспільних наук); Arts & Humanities Citation Index (індекс цитування з гуманітарних наук та мистецтвознавства); Conference Proceedings Citation Index (індекс цитування матеріалів конференцій); Book Citation Index (індекс цитування монографій); Emerging Sources Citation Index (розширений індекс цитування). Ці індекси містять бібліографічні описи всіх статей з проіндексованих наукових журналів, а також бібліографічні посилання на інші праці, що зустрічаються в конкретній статті. Також вони містять інформацію про всі статті, що посилаються на певну роботу. Кількість посилань інших авторів на певну статтю (показник цитування) і є свого роду індикатором впливу наукового результату, відображеного в статті, на наукове співтовариство, корисності результату для інших учених. Платформа Web of Science дає можливість не тільки визначити продуктивність окремих учених, наукових колективів чи країн шляхом підрахунку сумарної кількості публікацій, що вийшли в

провідних світових наукових журналах, а й завдяки сумарному індексу цитування оцінювати вплив певного вченого або організації загалом на розвиток науки. Одним із ключових концептів наукометричного апарату Web of Science є імпакт-фактор, який розраховується щорічно для кожного журналу на основі аналізу цитувань й публікується у Journal Citation Reports (JCR).

Наукометрична платформа Scopus була організована як європейська альтернатива Web of Science. Вона також індексує найпрестижніші наукові періодичні видання, матеріали конференцій та серіальні книжкові видання, які розділені за 27 тематичними розділами, які, в свою чергу, мають 335 підрозділів [87]. Політематичні журнали та статті індексуються одразу в кількох розділах. При цьому важливе значення для розширення професійної комунікації українських бібліотечних фахівців має те, що індексуються у Scopus видання різними мовами за наявності в них англomовних рефератів.

Слід відзначити, що журнали у даній платформі мають різне хронологічне охоплення, а найавторитетніші видання представлені в базі архівами, починаючи з першого випуску. У Scopus замість імпакт-фактору журнали отримують публічно доступний індекс SJR (SCImago Journal Rank) та SNIP (Source Normalized Impact per Paper). Перший є показником репутації наукових журналів на основі кількості отриманих цитат. Другий свідчить про вплив журналу в розрахунку на статтю та враховує відмінності в дисциплінах [55]. З 2016 р. корпорація Elsevier використовує нову метрику для визначення впливу журналів, що індексуються у наукометричній платформі Scopus – метрику CiteScore. Цей показник враховує посилання на всі типи документів та має трирічне вікно цитування, а не дворічне, як у показника Web of Science.

Зазначені наукометричні бази визначені в Україні як пріоритетні для публікації вченими своїх наукових результатів. Саме тому емпіричний аналіз дослідження бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи базується на виданнях, що індексуються у Web of Science та Scopus. Пошук в них було

обмежено областю бібліотекознавства протягом 2010-2015 рр. Але оскільки у зарубіжному досвіді поширеним є синергійне поняття Library and Information Sciences (LIS), до аналізу було залучено й журнали з інформатики та документознавства.

Для відбору журналів у Web of Science Core Collection (ключовій колекції Web of Science) було здійснено пошук в індексі Social Sciences Citation Index (індекс цитування з суспільних наук), а у платформі Scopus – у тематичному розділі Social Sciences (соціальні науки) у підрозділі Library and Information Sciences (Бібліотекознавство та інформаційні науки). Перелік назв бібліотекознавчих журналів обраних країн, що індексуються у наукометричних платформах Scopus та Web of Science за зазначений період представлено у ДОДАТКУ Б.

Загалом у базі Scopus на кінець 2015 р. було представлено 104 назви журналів бібліотечно-інформаційного спрямування Великобританії, Німеччини, Нідерландів, Іспанії, Італії, Австрії, Бельгії, Швейцарії, Греції, Угорщини, Чехії, Естонії. Найбільшу кількість видань становлять журнали Великобританії.

На рис. 2.1 представлено кількісні результати відображення журналів Великобританії, Нідерландів, Німеччини та Франції у платформі Scopus. Одержані дані загалом свідчать про зростання кількості проіндексованих видань. Так, якщо у Scopus у 2010 р. індексувалося 58 назв бібліотекознавчих журналів, що видаються у Великобританії; 9 назв – у Нідерландах; 8 назв – у Німеччині; 2 назви – у Франції, то у 2015 р. індексувалося 63 назви журналів, що видаються у Великобританії, 10 назв журналів – у Нідерландах, 10 назв – у Німеччині, 8 назв – Іспанії, 4 назви – у Франції, 2 назви – Греції, та по 1 назві – Австрії, Бельгії, Італії, Естонії, Угорщини, Чехії, Швейцарії. Тобто не тільки зростає кількість бібліотекознавчих журналів, представлених у глобальних наукометричних системах, але й розширилися географічні межі. Це свідчить про розвиток можливостей професійних комунікацій на європейському рівні.

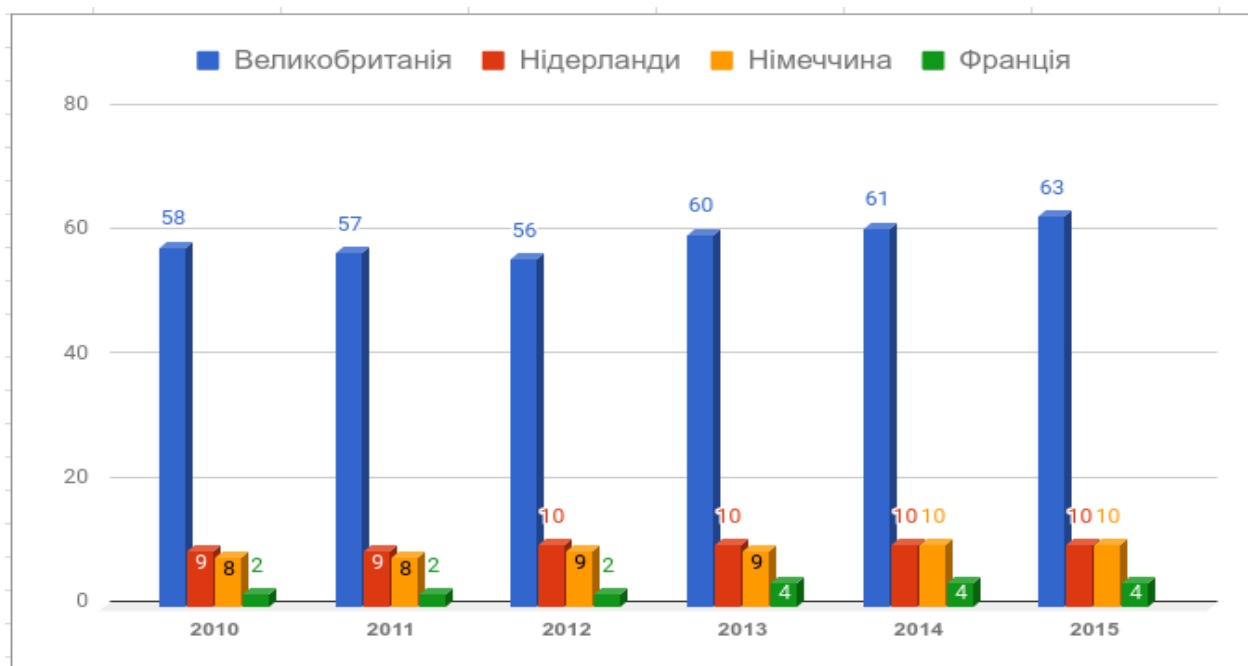

Рис 2.1. Відображення бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи у Scopus.

Результати визначення кількості назв бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи у наукометричних платформах Web of Science та Scopus представлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Індексування бібліотекознавчих журналів провідних країн у 2-х БД

	ВЕЛИКОБРИТАНІЯ		НІДЕРЛАНДИ		НІМЕЧЧИНА		ФРАНЦІЯ	
	Scopus	Web of Science	Scopus	Web of Science	Scopus	Web of Science	Scopus	Web of Science
2010	58	20	9	5	8	3	2	0
2011	57	24	9	6	8	4	2	0
2012	58	28	10	6	9	4	2	0
2013	60	29	10	6	9	4	4	0
2014	61	29	10	6	10	4	4	0
2015	63	30	10	6	10	4	4	0

Порівнюючи одержані дані щодо бібліотекознавчих журналів, які індексуються у двох наукометричних платформах, можна підтвердити, що у Scopus кількість бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи вища, ніж кількість журналів у Web of Science. Загалом результати аналізу свідчать про щорічне збільшення кількості бібліотекознавчих журналів у провідних наукометричних базах даних. Так, зростає кількість назв журналів Великобританії. Якщо у 2010 рік у Scopus було представлено 58 журналів і 20

журналів – у Web of Science, то у 2015 році у Scopus вже було проіндексовано 63 журнали та 30 журналів – у Web of Science. Кількість розміщення бібліотекознавчих журналів Нідерландів, Німеччини та Франції у базах також змінилася. Наприклад, у 2010 році у Scopus індексувалося 9 журналів Нідерландів, у Web of Science – 5 журналів Нідерландів, а у 2015 році у Scopus – вже 10 журналів і 6 журналів у Web of Science. Проте слід відмітити, що кількість назв проіндексованих журналів у провідних наукометричних базах зростає, але їх назви коливаються.

Таке коливання пов'язане з суровими вимогами до якості та формальної відповідності видання для його відображення у наукометричній базі даних. Тому одні видання з'являються в базах даних, інші – зникають. Але в цілому існує тенденція кількісного зростання. Можна стверджувати, що з часом зростає вплив бібліотекознавчих журналів на міжнародну професійну комунікацію.

В результаті аналізу було виявлено, що у 2015 р. було одночасно проіндексовано у підрозділі Library and Information Sciences Web of Science та Scopus 28 журналів (22 Великобританії, 2 Нідерландів та 4 Німеччини), перелік назв яких подано у табл. 2.2. З них – тільки 10 є суто бібліотекознавчих, а 18 – інформаційного профілю, в яких публікуються статті бібліотечного аспекту. Що стосується бібліотекознавчих журналів, що індексуються одночасно в Scopus та Web of Science, то це, в першу чергу, видання, які мають міжнародне визнання. Це, наприклад, такі журнали Великобританії, як: «Electronic Library» (ISSN 02640473), «Journal of Librarianship and Information Science» (ISSN 09610006), журнали Німеччини – «Libri» (ISSN 00242667), «Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie» (ISSN 00442380).

Усі журнали є рецензованими. В них статті проходять подвійне анонімне рецензування, крім журналу «Library Hi Tech News» (ISSN 07419058), де відповідність усім вимогам перевіряє безпосередньо редактор журналу. Він тісно співпрацює з авторами-новачками. Журнал публікує як

наукові статті, так й доповіді конференцій та практичні результати, пов'язані з використанням сучасних технологій у бібліотеках.

Під час дослідження важливим було визначити рівень впливу кожного журналу на професійну комунікацію через виявлення індексації його хронологічної ретроспекції. Як видно з табл. 2.2, більшість проіндексованих у двох БД видань засновано у другій половині або наприкінці ХХ ст.

Таблиця 2.2.

Зарубіжні журнали бібліотечно-інформаційного профілю, які були проіндексовані одночасно у двох наукометричних платформах у 2015 р.

НАЗВА ЖУРНАЛУ	КРАЇНА	РІК ВИДАННЯ	SCOPUS	WEB OF SCIENCE
Aslib Journal of Information Management (ASLIB Proceedings)	UK	2014 (1949)	x	x
Electronic Library	UK	1983	x	x
Ethics and Information Technology	NL	1999	x	x
European Journal of Information Systems	UK	1991	x	x
Health Information and Libraries Journal	UK	1984	x	x
Information and Organization	UK	1990	x	x
Information Processing & Management	UK	1965	x	x
Information Research - An International Electronic Journal	UK	1995	x	x
Information Technology & People	UK	1987	x	x
Interlending & Document Supply	UK	1973	x	x
International Journal of Geographical Information Science	UK	1987	x	x
International Journal of Information Management	UK	1981	x	x
Journal of Documentation	UK	1945	x	x
Journal of Information Technology	UK	1986	x	x
Journal of Knowledge Management	UK	1997	x	x
Journal of Librarianship and Information Science	UK	1969	x	x
Knowledge Management Research & Practice	UK	2003	x	x
Knowledge Organization	DE	1974	x	x
Library Collections, Acquisition & Technical Services	UK	1978	x	x
Library Hi Tech	UK	1983	x	x
Libri	DE	1950	x	x
Online Information Review	UK	1977	x	x
Program-Electronic Library and Information Systems	UK	1966	x	x
Research Evaluation	UK	1991	x	x
Restaurator - International Journal for Preservation of Library and Archival Material	DE	1970	x	x
Scientometrics	NL	1978	x	x
Serials Review	UK	1975	x	x
Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie	DE	1954	x	x

Важливо зауважити, що серед журналів бібліотечно-інформаційного спрямування провідних країн Європи проіндексовано в наукометричних базах 7 журналів з 40-60-х рр. Найбільша кількість журналів – 20 назв відображається у глобальних базах з 70-90-х рр., один – з 2003 р. Це свідчить,

що в провідних наукометричних базах індексуються авторитетні видання, які мають достатній вплив на бібліотечне співтовариство. Загалом їх показники впливу коливаються від 0 до 2,892 (імпакт-фактор), 1,967 (індекс SJR) та 4,22 (метрика CiteScore). Найвищий показник впливу мають видання міжнародного рівня, в яких порушуються актуальні проблеми інформаційно-бібліотечної діяльності, розкриваються досягнення конкретних бібліотечних об'єднань, визначаються пріоритети бібліотечної галузі.

Також, доречно зауважити, що в сучасний період прослідковується зростання кількості баз даних, в яких індексуються бібліотекознавчі журнали. Це створює умови для розширення й розвитку професійних комунікацій в бібліотечному співтоваристві. Поглиблене ознайомлення з бібліотекознавчою періодикою дозволяє стверджувати, що більшість професійних журналів провідних країн Європи індексується не тільки у Scopus та Web of Science, а також у значній кількості інших баз даних. Так, наприклад, журнал «Program - Electronic Library and Information Systems» (ISSN 00330337), що видається у Великобританії, індексується у 26 БД: ISI; Scopus; Academic Search Alumni Edition; Academic Search Complete; Academic Search Premier; CompuMath Citation Index®; Current Abstracts; Current Awareness Abstracts; Current Contents/Social and Behavioral Sciences; Education Full Text; Emerald Management Reviews; Information Science and Technology Abstracts (ISTA); The Informed Librarian; INSPEC; ISI Alerting Services; Journal Citation Reports/Science Edition; Journal Citation Reports/Social Sciences Edition; Library and Information Science Abstracts (LISA); Library, Information Science and Technology Abstracts; Library Literature & Information Science; Library Literature and Information Science Full Text; OmniFile Full Text Mega; OmniFile Full Text Select; Science Citation Index Expanded; Social Sciences Citation Index; Social Scisearch. Зазначений перелік доводить, що бібліотекознавчі журнали намагаються надавати інформацію про опубліковані в них статті як в універсальних наукометричних та бібліографічних базах, так й в спеціальних профільних і непрофільних. Це пов'язане з тим, що бібліотечна діяльність

тісно взаємопов'язана з усіма сферами життєдіяльності соціуму, і європейські видавництва активно просувають свої журнали у міждисциплінарне професійне середовище.

Інший журнал *Scientometrics* (ISSN 15882861, 01389130), який видається у Нідерландах та зосереджує увагу на публікаціях проблем та результатів наукометричних дослідженнях у різних галузях, зокрема й в бібліотечній сфері, індексують 28 БД. Серед них поряд з найбільшими універсальними наукометричними платформами *Web of Science* та *Scopus* слід відмітити *Google Scholar*; *EBSCO Discovery Service*; *PASCAL*, а також бібліотекознавчого профілю – *ACM Digital Library*; *Library, Information Science & Technology Abstracts (LISTA)*. Інший журнал «*Restaurator – International Journal for Preservation of Library and Archival Material*» (ISSN 18658431), який видається у Німеччині індексується ще у більшій кількості баз – у 40 БД, а видання Великобританії «*Online Information Review*» (ISSN 14684527, 14684535), в якому кожного року зростає кількість опублікованих статей бібліотекознавчої тематики, поширюється у 60 БД. Це найбільша кількість БД, у яких індексуються проаналізовані журнали.

Перелік назв бібліотекознавчих журналів та кількості БД, в яких вони індексуються, подано у табл. 2.3. Слід зауважити, що інформація щодо кількості БД представлена з офіційних сторінок журналів в Інтернеті або з даних листування з головним редактором журналу під час проведення дисертаційного дослідження.

Ідентифікація баз даних, в яких поширюються бібліотекознавчі журнали, виявлення назв видань, які індексуються в найбільшій кількості таких сприятимуть визначенню найвпливовіших журналів у професійній комунікації. Тобто підвищенню ефективності професійних комунікацій значно сприяє рівень відображення журналів у наукометричних та інших базах. Індксація у великій кількості баз дозволяє поширювати наукові результати та практичні досягнення серед фахівців різних країн. При цьому зростає авторитет країни, установи, автора публікації.

Поширення більшості бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи у багатьох БД підкреслює їх підвищену ступінь включення в професійну комунікацію. Для них характерним є те, що вони сприяють вирішенню проблем бібліотечного сталого розвитку у сучасних умовах.

Таблиця 2.3.

Представлення кількості БД, в яких індексуються бібліотекознавчі журнали

НАЗВА ЖУРНАЛУ	КРАЇНА	БАЗИ ДАНИХ (кількість)
Aslib Journal of Information Management (ASLIB Proceedings)	UK	46
Electronic Library	UK	26
Ethics and Information Technology	NL	26
Health Information and Libraries Journal	UK	37
Information and Organization	UK	4
Information Processing & Management	UK	30
Information Research - An International Electronic Journal	UK	7
Information Technology & People	UK	39
Interlending & Document Supply	UK	17
International Journal of Geographical Information Science	UK	11
International Journal of Information Management	UK	15
Journal of Documentation	UK	32
Journal of Information Technology	UK	3
Journal of Knowledge Management	UK	18
Journal of Librarianship and Information Science	UK	12
Knowledge Management Research & Practice	UK	11
Knowledge Organization	DE	7
Library Collections, Acquisition & Technical Services	UK	18
Library Hi Tech	UK	28
Libri	DE	36
Online Information Review	UK	60
Program-Electronic Library and Information Systems	UK	26
Research Evaluation	UK	4
Restaurator - International Journal for Preservation of Library and Archival Material	DE	40
Scientometrics	NL	28
Serials Review	UK	13
Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie	DE	11

Отже, розміщення профільних журналів у великій кількості наукометричних та інших баз свідчить про розвиток внутрішніх (галузевих) та зовнішніх (міжгалузевих) професійних комунікацій. Закономірність

переходу від суто галузевої професійної комунікації до міжгалузевої комунікації можна пояснити розширенням змісту бібліотечної професії.

Ознайомлення з публікаціями в зазначених журналах сприятиме комунікаційній активності українських фахівців бібліотечної науки і практики.

Найчастіше в оцінці впливу журналів на розвиток професійної комунікації до важливих показників відносять показник цитувань або імпаکت-фактор, який розраховується тільки для періодичних видань. Визначається він шляхом ділення числа цитувань за рік на кількість статей, опублікованих в попередні два роки. Наприклад, імпакт-фактор 1.0 означає, що в середньому статті, опубліковані один або два роки тому були процитовані один раз.

У процесі дисертаційного дослідження було проаналізовано імпакт-фактори бібліотекознавчих журналів Великобританії, Нідерландів, Німеччини, що індексуються одночасно у Web of Science та Scopus. Журналів Франції бібліотечно-інформаційного профілю, розміщених в обох платформах, не було виявлено.

Для визначення імпакт-факторів бібліотекознавчих журналів за період 2010-2015 рр. було використано інформацію звіту Journal Citation Reports (JCR), який видається щорічно у липні місяці за показниками попереднього року. Він складається з інформації за двома індексами ключової колекції Web of Science (Web of Science Core Collection): Science Citation Index Expanded (індекс цитування з природничих та технічних наук) та Social Sciences Citation index (індекс цитування з суспільних наук). Тобто у звіті JCR можна знайти інформацію лише про ті журнали та їх імпакт-фактор, які індексуються у Web of Science. Журнали, що не індексуються у Web of Science, не матимуть імпакт-фактору.

Аналіз впливу журналів бібліотечно-інформаційного спрямування на професійну комунікацію за імпакт-фактором загалом свідчить про його зростання. Для повнішого уявлення про показники імпакт-фактору

профільних видань було також використано результати досліджень німецьких фахівців за 1997-2000 рр [244].

У цілому бібліотекознавчі журнали порівняно з журналами інших наук мають невисокий імпаکت-фактор, який коливається від 0,023 до 2,9 (Табл. 2.4).

Таблиця 2.4.

Імпакт-фактор європейських бібліотекознавчих журналів

НАЗВА ЖУРНАЛУ	КРАЇНА	1997-2000	2010	2015
Aslib Journal of Information Management (ASLIB Proceedings)	UK	0,31	0,6	1,147
Bulletin des Bibliothèques de France	FR	-	-	-
Document Numerique	FR	-	-	-
Documentaliste: Sciences de l'Information	FR	-	-	-
Electronic Library	UK	0,21	0,489	0,436
Ethics and Information Technology	NL	-	-	0,739
European Journal of Information Systems	UK	-	1,767	2,892
Health Information and Libraries Journal	UK	-	0,761	0,712
International Journal on Digital Libraries	DE	-	-	-
Information and Organization	UK	-	-	1,419
Information Processing & Management	UK	-	-	1,397
Information Research - An International Electronic Journal	UK	-	0,822	0,482
Information Technology & People	UK	-	-	1,15
Interlending & Document Supply	UK	-	0,308	0,444
International Journal of Geographical Information Science	UK	-	1,489	2,065
International Journal of Information Management	UK	-	1,564	2,692
Journal of Documentation	UK	1,52	1,447	1,063
Journal of Information Technology	UK	-	2,907	4,775
Journal of Knowledge Management	UK	-	-	1,689
Journal of Librarianship and Information Science	UK	0,23	0,636	1,239
Knowledge Management Research & Practice	UK	-	0,855	0,595
Knowledge Organization	DE	0,37	0,552	0,522
Library & Information Science Research	UK	0,44	1,362	1,23
Library Collections, Acquisition & Technical Services	UK	0,07	0,529	0,136
Library Hi Tech	UK	0,17	0,413	0,798
Library Management	UK	-	-	-
Library Review	UK	-	-	-
Libri	DE	0,21	0,365	0,339
New Library World	UK	-	-	-
Online Information Review	UK	-	-	1,152
Program-Electronic Library and Information Systems	UK	-	0,596	1
Research Evaluation	UK	-	0,939	1,467
Restaurator - International Journal for Preservation of Library and Archival Material	DE	-	0,375	0,387
Scientometrics	NL	-	1,905	2,084
Serials Review	UK	-	-	0,418
Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie	DE	0,44	0,023	0,207

Вищий імпакт-фактор мають журнали інформаційного спрямування, в яких виділяється рубрика «інформаційні технології у бібліотеках», або публікуються статті, пов'язані з інформаційними ресурсами, технологіями, сервісами у бібліотечній діяльності. Наприклад, журнал «Journal of Information Technology» (ISSN 02683962, 14664437) – 4,775.

Серед проаналізованих видань високий імпакт-фактор мають журнали: «Library & Information Science Research» (ISSN 07408188) – 1,23, «Journal of Documentation» (ISSN 00220418) – 1,063, «European Journal of Information Systems» (ISSN 14769344, 0960085X) – 2,892, «International Journal of Information Management» (ISSN 02684012) – 2,692, «Journal of Librarianship and Information Science» (ISSN 09610006) – 1,239. Безумовно, на такий стан впливає активне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в бібліотеках різних рівнів, розвиток змісту інформаційно-комунікаційної функції, зближення бібліотечної, архівної та інформаційної сфери у багатьох провідних країнах.

Таке саме зближення відбувається й в Україні. Про це свідчить запровадження в українському освітньо-науковому просторі нової спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у галузі 02 «Культура». Процес інтеграції означених напрямів в рамках однієї спеціальності відбувається повільно, тому підвищується доцільність вивчення європейського досвіду.

За результатами проведеного аналізу можна відзначити, що імпакт-фактор одних журналів зростає, а інших навпаки зменшується. Наприклад, журнал «Aslib Journal of Information Management» (ASLIB Proceedings) (ISSN 20503814, 20503806) у 1997-2000 рр. мав імпакт-фактор – 0,31, у 2010 р. – 0,60, у 2015 р. – 1.147. Журнал «Library Collections, Acquisition & Technical Services» (ISSN 18731821, 14649055) у 1997-2000 рр. мав імпакт-фактор – 0,07, у 2010 р. – 0,529, у 2015 р. – 0,136.

Майже одиниці дорівнює імпакт-фактор бібліотекознавчих журналів, що видаються у Великобританії. Такий репутаційний показник мають журнали, які розкривають в своїх публікаціях проблеми і досягнення конкретних бібліотечних об'єднань та пріоритетних напрямів бібліотечної діяльності.

Підтримують на одному рівні свій статус журнали, в яких публікуються спільні статті бібліотечних фахівців із різних країн, спрямовані на проблеми

розвитку електронних інформаційно-бібліотечних ресурсів та послуг. Імпакт-фактор журналу «Libri» (ISSN 00242667) у 1997-2000 рр. становив 0,21, у 2010 р. – 0,365, а у 2015 р. – 0,339. Імпакт-фактор журналу «Electronic Library» (ISSN 02640473) у 1997-2000 рр. дорівнював 0,21, у 2010 р. – 0,489, а у 2015 р. – 0,436.

Нульовий імпакт-фактор мають наступні журнали: «Library Management» (ISSN 01435124), «Library Review» (ISSN 00242535), «New Library World» (ISSN 03074803).

Зазначені дані свідчать, що такі показники імпакт-фактору не завжди відображають об'єктивну роль журналу в професійній комунікації науковців та практиків. Зокрема фахівці відзначають такі недоліки імпакт-фактору журналів [69; 87; 159]: імпакт-фактор не завжди можливо відтворити, оскільки точний алгоритм його обчислення не розкривається і не зрозуміло, які типи публікацій компанія враховує в своїй формулі. Це пов'язується з тим, що рідко цитовані публікації, наприклад, листи, не враховуються в знаменнику імпакт-фактора, але при їх цитуванні вони враховуються в чисельнику, що не дозволяє говорити про імпакт-фактор як середню кількість посилок на статтю; при розрахунку імпакт-фактора не враховуються не цитовані статті, які можуть становити значну частину публікацій; імпакт-фактор піддається маніпуляціям з боку редакційних колегій журналів, що робить його значення недостовірним. Серед частіше використовуваних маніпуляцій називають самоцитування, публікацію анотацій всіх статей в журналі за попередній рік, збільшення частки оглядових статей, відбір рукописів на популярні теми, цитування публікацій свого журналу з статей, які не враховуються в знаменнику формули, тощо; довільно використовується компанією дворічний проміжок для підрахунку значення імпакт-фактора; непридатність імпакт-фактора до журналів на національних мовах, оскільки він найкраще сумісний з англійськими журналами. У зв'язку з цим рекомендується створювати регіональні індекси для порівняння журналів. Окремій критиці піддається сама основа, на якій базується розрахунок

імпакт-фактора: статті цитують тільки вчені і тільки в дослідницьких цілях, тому думка про журнал решти аудиторії ніяк не враховується.

Проте, незважаючи на вище зазначені недоліки імпакт-фактора, цей показник свідчить про впливовість журналів на професійну комунікацію. Наявність імпакт-факторів бібліотекознавчих журналів значною мірою визначають статус дисципліни загалом. Бібліотечні фахівці різних країн все більше схиляються на користь публікації в журналах, які індексуються провідними наукометричними базами. На це вказують зарубіжні вчені [170; 244; 280]. Вони відзначають, що рівень бібліотечного журналу дозволяє не тільки зробити видання потенційно більш ефективним і доцільним, але й отримати більшу читацьку аудиторію. Тобто такі журнали мають більший вплив на ефективність комунікаційного професійного середовища.

Серед найважливіших факторів впливу журналів бібліотекознавчого аспекту на оптимізацію професійної комунікації слід виділити інтернаціоналізацію видань, яка характеризується збільшенням публікацій авторів із інших країн. Безперечно, розширення географічних меж публікаційної активності свідчить про авторитетність журналу. Так, можна відмітити, що фахові українські видання також намагаються залучати фахівців бібліотечної галузі з інших країн до публікації статей. Проте така професійна комунікація все ще не набула розвитку.

Як вже зазначалося у підрозділі 1.1, у сфері бібліотекознавства були проведені дослідження різних характеристик бібліотекознавчих журналів. Зокрема актуалізується вивчення ступеню інтернаціоналізації європейських бібліотекознавчих журналів. Поглибленим аналізом журналів бібліотечно-інформаційного спрямування в контексті публікаційної активності авторів з інших країн у національних виданнях є дослідження I. Wormell [280]. Він розглянув сім бібліотекознавчих журналів і прослідкував зв'язок між розподілом авторів за країнами, їх цитуванням та передплатою журналу. Автор виявив, що на той час основні міжнародні бібліотекознавчі журнали, які позиціювали себе такими, насправді не були міжнародними, оскільки в

них були відсутні статті авторів з різних країн. Подальші перспективи інтернаціоналізації журналів були визначені на засадах аналізу журналів з точки зору авторського географічного положення, цитування і підтвердження джерел фінансування [177; 235; 242]. Дослідники відзначають, що зростання інтернаціоналізації бібліотечних журналів взаємопов'язане з їх показником імпаکت-фактору.

За результатами вивчення бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн можна зробити висновок про збільшення частки робіт зарубіжних бібліотекознавців у журналах інформаційного спрямування: «Journal of the Association for Information Science and Technology» (ISSN 23301643, 23301635), «Journal of Documentation» (ISSN 00220418), «Information Processing and Management» (ISSN 03064573). Серед суто бібліотекознавчих видань, авторами статей в яких є представники різних країн можна також назвати «Health Information and Libraries Journal» (ISSN 14711842, 14711834), який має імпакт-фактор – 0,761 та «Library Hi Tech» (ISSN 07378831) з імпакт-фактором – 0,798. Загалом, авторитетність бібліотекознавчої періодики впливає на привабливість авторів з різних країн, що створює умови для розвитку професійних комунікацій. Також вагоме значення у системі міжнародних професійних комунікацій має міжнародний журнал «International Journal on Digital Libraries» (ISSN 14325012), який видається у Німеччині. Доречно зауважити, що в цьому журналі активно публікуються фахівці із різних країн Європи, Америки та Африки, кількість яких постійно зростає. У 2000 р. було опубліковано 20,59% статей авторів із інших країн, у 2005 р. – 31,82%, у 2010 р. – 35,29%, у 2013 р. – 14,29%.

Разом з тим слід відмітити, що фахівці з країн Східної Європи рідко подають свої статті для публікації у журналах провідних країн Європи, зокрема Великобританії, Німеччини, Нідерландів та Франції. На це звернув увагу А. Usun [273], який на основі аналізу 21 бібліотекознавчого журналу встановив, що статті авторів з країн, що розвиваються і країн Східної Європи, не перевищують 7,9%. Також доречно зауважити, що публікацій українських

авторів у досліджених виданнях не було виявлено. Це, безперечно, свідчить про нагальність інтеграції української науки і практики до європейського професійного середовища на засадах актуалізації публікаційної активності у профільних журналах провідних країн Європи.

Іншим показником впливу профільних видань на розвиток професійних комунікацій є неухильне збільшення кількості авторів однієї публікації. Мова йде про співавторство, яке може мати різні форми: співавторство в межах однієї організації або співавторство між авторами, які працюють в різних організаціях та в різних країнах.

В умовах розвитку інформаційного суспільства розширюються комунікаційні зв'язки вчених. Продуктивні вчені, як правило, здійснюють активні комунікації як всередині галузі, так й поза її межами. Особисті (неформальні) наукові комунікації встановлюються між вченими на основі їх участі у національних та міжнародних проектах, участі в наукових товариствах, асоціаціях. Наслідком таких зв'язків стають спільні публікації. Дослідження співробітництва та міжнародної взаємодії здійснюються методом багатомірного масштабування, що означає виявлення зв'язків співавторів, взаємозв'язків між публікаційними моделями та цитуванням, вивчення соціальних структур наукових організацій, проведення порівняльного аналізу журналів [78; 186; 208; 273].

Посилення міжнародного співробітництва впливає на збільшення публікацій у співавторстві. Саме тому найпоширенішим напрямом вивчення міжнародних професійних комунікацій є дослідження співавторства. Як зазначають зарубіжні автори, статті у співавторстві починають переважати одноосібні публікації у періодиці бібліотечно-інформаційного профілю з 1995 р. [158]. Дослідження інших авторів свідчить, що протягом 2000-2004 рр. кількість одноосібних статей у міжнародних журналах становило 51,11%, а у співавторстві – 48,89% [177]. Проте тільки 5,4% публікацій мають міжнародний характер. Інший дослідник [273] визначив, що за період з 1980 р. по 2008 р. з міжнародним співробітництвом пов'язані 9,6%

документів, а внутрішнє співробітництво (тобто співпраця між авторами з однієї і тієї ж країни) становить 53%. Решта 37,4% статей є одноосібними. Якщо у 1980 р. частка робіт з кожної категорії становила : 60,9% – один автор; 37,8% – внутрішнє співробітництво; 1,5% – міжнародне співробітництво, то у 1995 р. внутрішнє співробітництво зросло до 52%. Спостерігається й зростання публікацій у співавторстві дослідників з різних країн. Так, у 2008 році частка статей, підготовлених одним автором, декількома авторами з однієї організації або різних установ однієї країни та публікації за участю авторів з різних країн становили 24,1%, 58,9% і 17% відповідно. Зазначені дані свідчать про зростання як внутрішнього, так зовнішнього (міжнародного) співробітництва.

Це підтверджують й публікації, на які здійснюються посилання у нашому дослідженні (включені в список використаної літератури). У табл. 2.5 представлені результати дослідження міжнародного співавторства та тематика досліджуваних статей.

Таблиця 2.5.

Співавторство на міжнародному рівні за тематикою дослідження

НАЗВА ЖУРНАЛУ	СПІВАВТОРСТВО (міжнародне)	ТЕМАТИКА	РІК
Journal of the American Society of Information Science and Technology	S. Miguel (AR), Z. Chinchilla-Rodriguez (ES), F. Moya Anegón (ES)	Видавнича справа та юридичні питання (відкритий доступ)	2011
Journal of the American Society of Information Science and Technology	C. Schloegl (AT), W.G. Stock (DE)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2004
Scientometrics	Gumpenberger (AT), M-A. Ovalle-Perandones (ES), J. Gorraiz (AT)	Видавнича справа та юридичні питання (відкритий доступ)	2013

Результати аналізу свідчать, що кількість статей у співавторстві на національному рівні переважає, кількість статей у співавторстві на міжнародному рівні. З 19 статей, опублікованих у співавторстві за темою дисертаційного дослідження, тільки три є результатом міжнародного співробітництва. При цьому слід зауважити, що дві з них (авторів європейських країн) розміщені у авторитетному американському журналі. Це свідчить про розвиток глобальної професійної комунікації бібліотечних фахівців.

Національний рівень характеризується співробітництвом дослідників одного або двох університетів. Також заслуговує уваги взаємопросування публікацій європейських авторів в американських журналах і наопаки. Так, дослідники з Канади опублікували статтю у журналі «Scientometrics» (ISSN 01389130), який видається у Нідерландах, а вчені з Великобританії – у виданні США (Табл. 2.6.). Безперечно, ефективні професійні комунікації бібліотечних фахівців у сфері науки, освіти і практики є сприятливим фактором для розвитку галузі.

Таблиця 2.6.

Співавторство на національному рівні за тематикою дослідження бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи

НАЗВА ЖУРНАЛУ	СПІВАВТОРСТВО (національне)	ТЕМАТИКА	РІК
Australian Academic & Research Libraries	J. Richardson (AU), T. Nolan-Brown (AU), P. Loria (AU), S. Bradbury (AU)	Використання інформації та соціологія інформації (комунікація)	2012
Australian Academic & Research Libraries	K. Smith (AU), M. Middleton (AU)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2009
College & Research Libraries	K. Blessinger (US), M. Frasier (US)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2007
College & Research Libraries	T. E. Nisonger (US), C. H. Davis (US)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2005
College & Research Libraries	J. Odell (US), R. Gabbard (US)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2008
Journal of Informetrics	M. Laakso (FI), BC. Björk (FI)	Видавнича справа та юридичні питання (відкритий доступ)	2016
Journal of Informetrics	A. Serenko (CA), M. Dohan (CA)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2011
Journal of Information Science	R. T. Boottle (UK), E. N. Efthimiadis (UK)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	1984
Journal of Information Science	R. Hessey (UK), P. Willett (UK)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2013
Journal of the American Society of Information Science and Technology	J. M. Levitt (UK), M. Thelwall (UK)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи та комунікація)	2009
Journal of the Association for Information Science and Technology	O. Tuomaala (FI), K. Järvelin (FI), P. Vakkari (FI)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2014
Journal of the Association for Information Science and Technology	J. Nicolaisen (DK), T. F. Frandsen (DK)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2015
Library & Information Science Research	K. Blessinger (US), P. Hrycaj (US)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2010
Library & Information Science Research	G. Haddaw (AU), J. Klobas (AU)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2005
Scientometrics	Eg. Archambault (CA), V. Larivière (CA)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2009
Scientometrics	M. R. Davarpanah (IR), S. Aslekia (IR)	Використання інформації та соціологія інформації (бібліометричні методи)	2008

Бібліометричні дослідження багатьох авторів показують, що статті в престижних міжнародних журналах публікують переважно ті автори, які співпрацюють з колегами з інших країн, що свідчить про розширення

географічних меж участі авторів в таких виданнях. Так, S.-Ch. J. Sin виявлено збільшення присутності азіатських країн, таких як Тайвань і Сінгапур в якості ведучих країн, що надають особливо помітний вплив на професійні комунікації в останні роки [253].

Як зазначають дослідники [253; 254], протягом останніх 50 років міжнародне співавторство має чітко виражену тенденцію зростання. Це, перш за все, викликано глобалізаційними процесами, розвитком цифрового простору. Тому високий рівень колаборації на основі співавторства мають видання європейських країн у відкритому доступі. Серед них – «BiD» (ISSN 00061778) (Іспанія, університет Барселони), «AIB Studi» (ISSN 22809112) (Італія, Італійська бібліотечна асоціація), «Insights» (ISSN 20487754) (Великобританія, United Kingdom Serials Group) та «Library and Information Science Research» (ISSN 07408188) (Великобританія, Elsevier Ltd), «LIBER Quarterly» (ISSN 2213056X) (Німеччина, K.G. Saur Verlag). Цікавим є виявлення типів такої колаборації [176]: бібліотекар з бібліотекарем – 15,5%; бібліотекар з науковцем – 13,2%; вчений з вченим – 34,1%; вчений зі студентом – 21,5%; вчений з бібліотекарем та студентом – 0,7%.

Дослідження співавторства у зарубіжних бібліотекознавчих журналах протягом 2010-2015 рр., що одночасно індексуються у Scopus та Web of Science, свідчить, що у 50% проаналізованих журналів авторами однієї статті є фахівці з різних країн. Публікації у співавторстві в журналах, що видаються в Німеччині та Нідерландах сягають до 20%, а спільні публікації представників європейських країн у журналах міжнародного значення Великобританії становлять 48% (Табл. 2.7). Розширення географічних меж співробітництва свідчить про підвищення ступеня комунікаційної взаємодії фахівців різних наукових напрямів бібліотечної галузі. Проте публікацій за участі українських фахівців у виданнях провідних європейських країн не було виявлено.

Важливо зауважити, що особливістю співробітництва бібліотечних фахівців провідних європейських країн залишається специфіка розвитку цих

країн, пов'язана культурою, релігією, колоніальною історією, географічною близькістю, лінгвістичною спорідненістю. Така тенденція спостерігається у співавторстві фахівців з Великобританії, Франції.

Таблиця 2.7.

Міжнародне співавторство у бібліотекознавчих журналах, що індексуються у Web of Science та Scopus (2010- 2015 рр.)

НАЗВА ЖУРНАЛУ	КРАЇНА	2010 (%)	2015 (%)
Aslib Journal of Information Management (ASLIB Proceedings)	UK	9.30	19.44
Electronic Library	UK	9.84	10.00
Ethics and Information Technology	NL	3.33	8.00
European Journal of Information Systems	UK	25.00	36.59
Health Information and Libraries Journal	UK	16.00	17.95
Information and Organization	UK	36.36	18.18
Information Processing & Management	UK	18.64	28.77
Information Research - An International Electronic Journal	UK	5.77	8.70
Information Technology & People	UK	23.53	38.89
Interlending & Document Supply	UK	2.50	6.90
International Journal of Geographical Information Science	UK	38.04	29.31
International Journal of Information Management	UK	22.73	24.39
Journal of Documentation	UK	10.71	20.63
Journal of Information Technology	UK	30.77	47.06
Journal of Knowledge Management	UK	13.64	26.47
Journal of Librarianship and Information Science	UK	0.00	10.71
Knowledge Management Research & Practice	UK	21.88	25.00
Knowledge Organization	DE	6.90	10.53
Library Collections, Acquisition & Technical Services	UK	0.00	11.11
Library Hi Tech	UK	8.16	7.32
Libri	DE	13.33	20.83
Online Information Review	UK	18.18	7.69
Program-Electronic Library and Information Systems	UK	3.23	0.00
Research Evaluation	UK	26.47	35.14
Restaurator - International Journal for Preservation of Library and Archival Material	DE	15.00	22.22
Scientometrics	NL	21.28	25.87
Serials Review	UK	1.92	8.16
Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie	DE	0.00	3.03

В результаті аналізу міжнародного співавторства виявлено його вищий ступінь у журналах інформаційного спрямування: «Journal of Information Technology» (ISSN 02683962, 14664437) – 47,06%, «European Journal of Information Systems» (ISSN 0960085X, 14769344) – 36,59%, «Research Evaluation» (ISSN 09582029, 14715449) – 35,14%, «Scientometrics (ISSN 15882861, 01389130) – 25,87%, «Journal of Documentation» (ISSN 00220418) – 20,63%.

У бібліотекознавчих журналах рівень міжнародного співавторства становить від 10 до 20% за виключенням Libri (ISSN 00242667) – 20,83%. Так, 19,44% спільних статей авторів із різних країн виявлено в журналі «Aslib Journal of Information Management» (ASLIB Proceedings) (ISSN 20503814, 20503806), у «Health Information and Libraries Journal» (ISSN 14711842, 14711834) – 17,95%, «Journal of Librarianship and Information Science» (ISSN 09610006) – 10,71%, «Electronic Library» (ISSN 02640473) – 10,00%. В останньому журналі протягом 2000-2010 рр. було опубліковано у співавторстві 980 статей. Серед них 2 автора підготували 380 статей, 3 автора – 267 статей, 4 автора – 88 статті, 5 авторів – 20 статей, 6 авторів – 18 статей та 7 авторів – 7 статей [193].

Порівнюючи рівень міжнародного співавторства у 2010 р. та 2015 р., можна стверджувати, що їх рівень змінюється у напрямі зростання. Наприклад, кількість публікацій у міжнародному співавторстві у журналі «Journal of Knowledge Management» (ISSN 13673270) у 2010 р. становила 13,64%, а у 2015 р. зросла до 26,47%; у журналі «Restaurator - International Journal for Preservation of Library and Archival Material» (ISSN 00345806) з 15,00% у 2010 р. збільшилася до 22,22%, у 2015 р. Разом з тим у деяких видань кількість спільних публікацій авторів з різних країн зменшується. Серед них: журнал «Information and Organization» (ISSN 14717727), у якому в 2010 р. знайдено 36,36% статей у міжнародному співавторстві, а у 2015 р. – 18,18%; у журналі «Library Hi Tech» (ISSN 07378831) кількість таких публікацій також зменшилася з 8,16% (2010 р.) до 7,32% (2015 р.).

Наведені результати показують, що потужним фактором розвитку професійної комунікації є тенденція зростання міжнародного співробітництва та основи співавторства у європейських бібліотекознавчих журналах, рівень якого загалом від року в рік збільшується.

Таким чином на розвиток професійної комунікації бібліотечної спільноти здійснюють вплив профільні журнали. Серед їх внутрішніх і зовнішніх факторів вагоме значення мають: індексація журналів в

наукометричних базах, їх імпакт-фактор, інтернаціоналізація журналів, співробітництво через співавторство.

Визначення системи факторів впливу бібліотечнознавчих журналів на професійну комунікації потребує додаткового визначення загальних тенденцій розвитку тематичного змісту бібліотечнознавчих журналів та аналізу їх цитувань українськими вченими на основі залучення методів контент-аналізу.

2.2. Тематична структура потоку бібліотечнознавчих журналів провідних країн Європи

Вирішення проблеми оптимізації професійного комунікаційного середовища потребує більш поглибленого вивчення тематичної структури потоку бібліотечнознавчих журналів. Різні форми аналізу публікацій та, особливо, їх тематики є важливим напрямом обміну інформацією, вивченням наукового і практичного досвіду. Сучасна наука, як відомо, базується на тому, що наукові результати повинні передаватися колегам – тільки так забезпечується їх вплив на дослідницькі процеси. Одним з методів вивчення тематичної структури потоку журналів є метод контент-аналізу. Його застосування для аналізу бібліотечнознавчих публікацій профільних видань надає можливість отримати дані, що висвітлюють тенденції розвитку бібліотечнознавства; інформацію стосовно структури бібліотечного знання у європейському досвіді. Загалом контент-аналіз є інструментом одержання змісту професійної комунікації для її розширення та оптимізації на міжнародному рівні.

Історично контент-аналіз відноситься до методів, застосування яких бере початок з XVIII ст., коли було проведено аналіз 90 церковних гімнів, розміщених у швейцарському часопису [103]. Але його методика була розроблена американськими вченими у кінці 50-х рр. XX ст. [95]. Зазвичай для тематичного аналізу журналів використовують такі показники: назва

журналу, характеристика автора, тематика статті (теми, рубрики, ключові слова, анотації). Для розвитку бібліотекознавства України тематичний розгляд періодичних профільних видань провідних європейських країн має надважливе значення.

Як зазначено у підрозділі 1.1, тематичний зміст бібліотекознавчих журналів є предметом уваги багатьох дослідників. Зокрема О. М. Кобелєв зауважує, що вивчення саме фахових періодичних видань, як провідної частини професійних комунікацій, що відображає науковий потенціал бібліотекознавства, дозволяє оптимізувати процеси наукової діяльності бібліотечної галузі [45]. Зарубіжні дослідники найчастіше зосереджують свою увагу на конкретній області бібліотекознавства та інформаційних технологій. Більшість з них використовують тематичні схеми, запропоновані фінськими науковцями К. Jarvelin та P. Vakkari [105]. Так, наприклад, тематична схема з 14 блоків була застосована для визначення національних тенденцій у розвитку бібліотечної сфери у скандинавських країнах [161; 274]. Вона була оновлена іншими зарубіжними вченими у зв'язку з появою нових напрямів бібліотечної діяльності протягом 1994-2004 рр. [168] та 2010 р. [169]. – Табл. 2.8. Тематичні блоки поданих схем мають спільні зони, проте схема ЛІТА (Classification Schema of Library and Information Science) вирізняється спрямуванням на бібліотеки, музеї, архіви як соціокомунікаційні структури, а схема американських вчених свідчить про тісний взаємозв'язок бібліотечної та інформаційної галузей.

Класифікаційна схема БД LISA (Library and Information Science Abstract), яка була використана вченими M. Davarpanah та S. Aslekia [177], складається з 18 категорій: «Комунікація та інформаційні технології», «Комп'ютерне зберігання та отримання інформації», «Користування бібліотеками та користувачі», «Використання матеріалів та бібліометрія», «Наукометрія», «Організації», «Знання та навчання», «Медіа», «Бібліотеки та ресурсні центри», «Інформаційна комунікація», «Бібліографічні записи», «Бібліотечні технології», «Професія», «Технічні сервіси»,

«Бібліотекознавство та інформаційні технології», «Управління документами», «Читання» (інформаційна грамотність), «Бібліографічний контроль» та «Інше».

Таблиця 2.8.

Тематичні схеми для контент-аналізу бібліотекознавчих журналів

СХЕМА		СХЕМА ЛІТА	
Основи інформатики	історія інформатики та бібліотекознавства, архівознавство, історія формату знань (рукописи, друкований, цифровий), епістемологія інформаційної науки	Теоретичні та загальні аспекти бібліотекознавства та інформаційних технологій	бібліотекознавство та інформаційні технології; взаємозв'язок бібліотекознавства та інформаційних технологій з іншими галузями
Методологія	кількісні та якісні дослідження, бібліометрія, інфометрія, бібліографія, вебометрія.	Використання інформації та соціологія інформації	бібліометричні методи; інформаційна політика; інформаційні потреби; комунікація
Інформаційне/Навчальне суспільство	соціальні та культурні аспекти інформаційного суспільства, соціологія знань, соціальне спілкування, інформаційна грамотність, читання	Користувачі, грамотність та читання	категорії користувачів; підготовка, популяризація, діяльність, освітні програми; читання та розповідь
Інформаційні технології	комунікаційні мережі, доставка документів, комп'ютерні системи, мови програмування, мультимедіа, інформаційно-пошукові системи, системний аналіз, штучний інтелект, мережеві технології, представлення знань	Бібліотеки як фізичні колекції	світові, національні, публічні, академічні, шкільні, урядові, приватні, спеціальні, наукові, технічні, медичні, цифрові бібліотеки; архіви, музеї
Організація та завантаження даних	схеми класифікації, індексація, організація знань, довідкова робота, семантична мережа	Видавнича справа та юридичні питання	засоби масової інформації; друк, електронне видання, трансляція; продаж книг; інтелектуальна власність
Економіка та управління інформаційною галуззю	бази даних, цифрові бібліотеки, інформаційний ринок, управління інформацією, знаннями, бібліотеками, колекціями, електронна комерція	Управління	співробітництво; маркетинг; зв'язки з громадськістю; управління персоналом; управління знаннями
Інформаційна етика та право	авторське право, цифрова безпека, цензура, Інтернет-злочинність, інформаційна політика, етика, довіра до інформації	Бібліотечна галузь, професія та освіта	персонал; біографії; аспекти навчальних програм; освіта; тренінг
Дослідження користувачів	поведінка людини, інформаційні потреби, зв'язок між вченими, зручність веб-інформації	Інформаційно-аналітичне обслуговування	аналіз контенту; індекси; представлення знань; метадані; передача інформації; довідкові видання; семантика
Дифузійні дослідження	поширення інформації, теорія комунікації, теорія повідомлення, інформаційні центри та бібліотеки	Сучасні послуги в бібліотеках, архівах, музеях	управління, зберігання документів; оцифрування; цифрові ресурси; доставка документів; міжбібліотечні посвідчення
Соціальна інформатика	ІТ різних культур, соціальні інформаційні підрозділи в школі та публічних бібліотеках, соціальні мережі, бібліотерапія	Архітектура і бібліотечний дизайн	ресурсні центри; бібліотечні, архівні та музейні будівлі; меблі; архітектура; планування, проектування

Зазначені схеми (як основа) використовуються дослідниками з різних країн для вивчення тематичного змісту окремих журналів: «ALIS» (ISSN 09725423) за 2002-2011 pp. [210], «Electronic Library Journal» (ISSN 02640473) за 11 років (2000-2010) [193], «The Electronic Journal» [195; 199], «JASIS» (ISSN 15322890) [209], «Library Management» (ISSN 01435124) [257]; дослідження змісту публікацій двох журналів [248], трьох – «Journal of the Association for Information Science and Technology» (ISSN 23301643), «Information Processing & Management» (ISSN 03064573), «Journal of Documentation» (ISSN 00220418) за 1998-2008 pp. [270], шести та семи

журналів [253; 254], 10 провідних журналів у 2007-2008 рр., серед яких шість назв журналів спрямовані на висвітлення проблем інформаційних наук, а чотири – бібліотечних [158]. На основі аналізу ключових слів та анотацій статей у журналах інформаційно-бібліотечного спрямування N. Acharony визначено такі основні напрями: основи інформаційно-бібліотечної науки, інформаційно-освітнє суспільство, інформаційні технології, методологія, організація та здобуття даних, економіка та управління, інформаційні етика і право, користувацька поведінка, поширення інформації і комунікації та соціальна інформатика [158].

Також важливо звернути увагу, що протягом значного періоду у зарубіжному бібліотекознавстві поширеним є застосування методики контент-аналізу статей без обмежень конкретними назвами видань та географічною зоною. Серед таких досліджень можна відмітити аналіз 30 назв [204] та 41 назви бібліотекознавчих журналів різних країн [230]. Дослідники класифікують видання не тільки за тематикою, але й за дослідницькими методами, що дозволяє їм виявити проблемне поле міжнародної професійної комунікації на рівні особистостей, інститутів, країн [278].

Методи та критерії відбору журналів для проведення контент-аналізу також різняться. Деякі автори [192; 202] відбирають для дослідження журнали, які індексуються у БД Library Literature, LISA та Social Sciences Citation Index (Web of Science). Як правило дослідники виключають зі списків видання, які публікуються за межами Північної Америки та Європи [192]. Інші використовують списки журналів з інших досліджень, або здійснюють відбір, користуючись JCR [277].

Врахування зарубіжного досвіду дозволило обрати для вивчення контенту бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи наступні критерії відбору: наявність індексування журналу одночасно у двох міжнародних наукометричних БД (Scopus та Web of Science); журнал у вищезазначених БД повинен відноситися до категорії журналів бібліотечно-інформаційного спрямування (Library and Information Science); видавець

журналу повинен бути з однієї з країн Європи (Великобританія, Нідерланди, Німеччина, Франція); тематичне спрямування журналу; аналіз тематики статей.

Зазначеним критеріям відповідало 29 назв бібліотекознавчих журналів, з яких 22 – видаються у Великобританії, 2 – у Нідерландах, 4 – у Німеччині та 1 – Франції. Їх контент-аналіз здійснювався на основі тематичних розділів кожного видання, анотацій та ключових слів опублікованих статей. Для цього були переглянуті веб-сайти журналів. Уточнення даних відбувалося шляхом листування з їх редакторами.

Для визначення тематичного спрямування бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн була використана схема JITA (Classification Schema of Library and Information Science). Її застосування дозволяє визначити декілька тематичних груп журналів.

До першої групи віднесено журнали, які висвітлюють проблеми, пов'язані з цифровою інформацією (рис. 2.2).

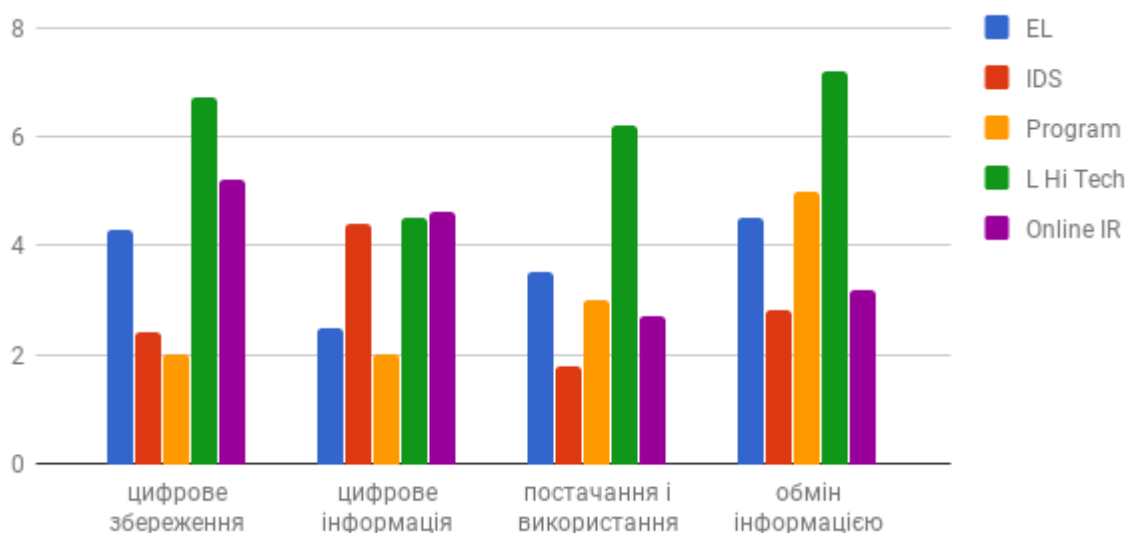

Рис. 2.2. Тематична група «цифрова інформація»

Це журнали – «Electronic Library» (ISSN 02640473), «Interlending & Document Supply» (ISSN 02641615), «Program: Electronic Library and Information Systems» (ISSN 00330337), «Library Hi Tech» (ISSN 07378831),

«Online Information Review» (ISSN 14684527, 14684535), в яких акцентується увага на таких аспектах: збір цифрової інформації; цифрове збереження і цифрове архівування; постачання і використання, обмін цифровою інформацією; цифрові підручники; використання цифрових колекцій у вищій освіті та інше.

Одержані дані свідчать, що проблематика, пов'язана з цифровим збереженням і цифровим архівування, постачанням, використанням та обміном цифровою інформацією найчастіше порушується у журналі «Library Hi Tech».

Серед спільної проблематики вище вказаних журналів слід також відмітити такі: управління цифровими інформаційними ресурсами в різних організаціях, зокрема в бібліотеках; інформаційний аналіз, дослідження соціальних мереж.

Відрізняється проблематика статей акцентуванням уваги на: обміні інформацією у бібліотеках, між бібліотечними закладами, бібліотек з різними видами «колекторів» («Interlending and Document Supply»); використанні інформаційних технологій у бібліотеках, архівах, музеях і галереях, інформаційних центрах й інформаційній галузі в цілому («Program: Electronic Library and Information Systems»); пошуку, аналізі та використанні записів, документів, файлів, даних та об'єктів навчання, які підтримують інформаційні технології («Library Hi Tech»); інформаційні дослідження, засобів масової інформації, комунікацій, періодичних видань та інформаційних систем («Online Information Review»).

Аналіз окремих журналів надає конкретну інформацію про його тематику. Наприклад, у журналі «Electronic Library» (ISSN 02640473) висвітлюються сучасні проблеми, пов'язані з використанням нових технологій, процесів автоматизації, оцифрування, використання Інтернет технологій та сервісів у бібліотеках різних типів, інформаційних центрах та музеях.

Так, аналіз 578 публікацій за період з 2000 до 2010 рр. зарубіжними вченими [193; 195; 199] дозволив встановити, що найбільша кількість авторів подають результати наукових досліджень – 40,83%. Технологічні аспекти складають 12,11%, а концептуальні матеріали – 5,71%. За результатами аналізу тематичного змісту публікацій виділено 12 тематичних груп: електронні ресурси, бібліотечна автоматизація, бібліотеки та Інтернет, бібліотечна професія, цифрові бібліотеки, академічні, публічні, спеціальні бібліотеки, OPAC, RFID технології у бібліотеках, інформаційний сервіс, інше. Найбільшу кількість публікацій авторів журналу «Electronic Library» (ISSN 02640473) присвячено просуванню бібліотек у ресурсах Інтернету – 24,39%, різним аспектам підготовки, функціонування та розвитку цифрових бібліотек – 15,4%, електронним ресурсам – 12,29%. Менша кількість публікацій розкриває теорію і практику академічних бібліотек – 11,25% та проблеми інформаційного сервісу – 9,34%. Найменшу кількість складають статті, присвячені спеціальним бібліотекам – 1,04%.

Додатковий аналіз публікацій журналу за 2015 р. дозволив виявити, що найбільшу кількість публікацій присвячено електронним ресурсам – 32%, тоді як у попередні роки електронним ресурсам було присвячено 12,29% статей. Також збільшилась кількість статей по проблемам інформаційного сервісу з 9,34% у 2000-2010 рр. до 14,49% у 2015 році. Зменшилась кількість публікацій присвячених просуванню бібліотек в ресурсах Інтернету з 24,39% (2000-2010 рр.) до 8,69% (2015 р.), публікацій присвячених різним аспектам підготовки, функціонування та розвитку цифрових бібліотек з 15,4% (2000-2010 рр.) до 4,34% (2015 р.) та публікацій, що розкривають теорію і практику академічних бібліотек з 11,25% (2000-2010 рр.) до 7,24% (2015 р.). Найменшу кількість складають статті, присвячені публічним бібліотекам – 1,44% (2015 р.). Зазначені дані свідчать про зростання уваги у зарубіжному бібліотекознавстві до проблем, пов'язаних із розвитком та впровадженням у бібліотечну діяльність нових сервісних послуг та інтелектуальної ресурсної складової.

Другу групу журналів поєднує тематична спрямованість, пов'язана з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та застосуванням їх в бібліотечній практиці (рис 2.3). Інформаційна поведінка; управління та безпека інформації; відкритий доступ; інформаційні платформи, інтерфейси та програми, інформаційні технології та соціальна організація; розвиток інформаційної системи; етика інформації; навчання і підвищення кваліфікації фахівців і користувачів в області інформації; захист даних і авторські права, мобільні додатки – це проблематика статей у журналах, здебільшого інформаційного спрямування.

Рис. 2.3. Тематика бібліотекознавчих журналів, що пов'язана з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій.

Серед них було виділено такі: «Health Information and Libraries Journal» (ISSN 14711842, 14711834), «Journal of Knowledge Management» (ISSN 13673270), «Journal of Librarianship and Information Sciences» (ISSN 09610006) «Ethics and Information Technology» (ISSN 13881957).

Слід зазначити, що журнал «Health Information and Libraries Journal» є міжнародним, міждисциплінарним виданням групи бібліотек з охорони здоров'я Королівського інституту бібліотечних та інформаційних фахівців Великої Британії. Тематика статей у ньому виокремлюється темами,

пов'язаними з: бібліометричними дослідження конкретної теми охорони здоров'я або географічного регіону; особливостями бібліотечно-інформаційної діяльності медичних бібліотек. Інший журнал «Journal of Knowledge Management», на відміну від попереднього, приділяє основну увагу виявленню інноваційних стратегій та теоретичних концепцій підвищення якості знань. Специфікою «Journal of Librarianship and Information Sciences» як академічного журналу є публікація статей бібліотекарів, інформаційних вчених, фахівців, менеджерів та викладачів в галузі інформатики та бібліотекознавства. Ще один журнал цієї тематичної групи «Ethics and Information Technology» є єдиним журналом, де інформаційні технології розглядаються з соціального та етичного аспектів.

До третьої групи віднесено журнали бібліотечно-інформаційного спрямування, в статтях яких порушуються проблеми управління бібліотекою та інформацією (табл.2.9): «Restaurator – International Journal for Preservation of Library and Archival Material» (ISSN 00345806), «Library Management» (ISSN 01435124), Libri (ISSN 00242667), «Information and Organization» (ISSN 14717727), «Journal of Information Technology» (ISSN 02683962, 14664437), «Knowledge Management Research and Practice» (ISSN 14778246, 14778238), «Library Collections, Acquisition and Technical Services» (ISSN 18731821, 14649055), «Aslib Journal of Information Management» (ISSN 20503814, 20503806), «European Journal of Information Systems» (ISSN 0960085X, 14769344), «Information Processing and Management» (ISSN 03064573), «Information Research (ISSN 13681613), Information Technology and People» (ISSN 09593845), «International Journal of Information Management» (ISSN 02684012).

Доречно зауважити, що більшість видань даної групи позиціонують себе міжнародними. Особливо слід виділити міжнародний журнал «Restaurator – International Journal for Preservation of Library and Archival Material» (ISSN 00345806), який спеціалізується виключно на збереженні та

управління документами у бібліотеках й архівах, в якому анотації подаються трьома європейськими мовами: англійською, французькою та німецькою.

Інші видання, провідною тематикою яких є менеджмент, публікують результати досліджень розвитку функцій бібліотек та інформаційних служб як з історичної, так і сучасної перспективи, а також статті, в яких аналізується роль інформації в культурних, організаційних, національних та міжнародних розробках, звіти про сучасні тенденції розвитку бібліотечної справи в усьому світі.

Таблиця 2.9.

Журнали за тематичною групою «управління бібліотекою та інформацією»

ТЕМА	НАЗВИ ЖУРНАЛІВ
Управління кадрами	«Library Management» «Information and Organization»
Управління фінансами	«Library Collections, Acquisition & Technical Services» «International Journal of Information Management»
Управління знаннями	«Knowledge Management Research and Practice» «Journal of Knowledge Management»
Управління інноваціями та інформаційними технологіями	«Aslib Journal of Information Management» «Journal of Information Technology» «Libri» «Information Technology and People» «European Journal of Information Systems»
Краудсорсінг	«Restaurator – International Journal for Preservation of Library and Archival Material»
Аутсорсінг	«Library Collections, Acquisition & Technical Services»

Серед них вагоме місце належить міжнародному науковому журналу «Libri» (ISSN 00242667). Міжнародні журнали «Aslib Journal of Information Management» (ISSN 20503814, 20503806) та «International Journal of Information Management» публікують статті, тематикою яких є процеси управління, включаючи різноманітні аспекти: економічні, поведінкові, соціальні, етичні, технологічні, міжнародні, пов'язані з бізнесом, політичні та управлінські. Статті у цих журналах проходять процедуру подвійного рецензування. Журнал «Information Research» (ISSN 13681613) – міжнародний науковий електронний журнал, де публікують роботи в галузі інформатики, управління інформацією, інформаційних систем, інформаційної політики, архівів та управління документами в бібліотечній галузі.

Також доцільно звернути увагу на практичний аспект журналів «Knowledge Management Research and Practice» (ISSN 14778246, 14778238) та «Library Collections, Acquisition and Technical Services» (ISSN 18731821, 14649055). Перший є офіційним журналом групи бібліотек з охорони здоров'я Королівського інституту бібліотечних та інформаційних фахівців Великобританії, де публікуються теоретичні та практичні дослідження зі сфери управління знаннями, включаючи створення, обмін, зберігання, використання та оновлення знань; організації навчання, інтелектуального капіталу та економіки знань. Другий об'єднує спеціалістів у сферах управління бібліотечними фондами та технічними послугами.

Оптимізація професійного комунікаційного середовища на різних рівнях (національному, європейському, міжнародному) залежить від визначення основних напрямів і завдань розвитку бібліотеки в системі наукової комунікації, яка безпосередньо пов'язана з періодичними видання. Їх використання істотно впливає на формування взаємозв'язків бібліотеки, наукової думки та комунікацій в наукових галузях в різні історичні періоди розвитку суспільства. Тому надзвичайно важливим є обмін інформацією через публікації у журналах щодо: взаємозалежності та взаємоспрямованості бібліотечних комунікацій різних країн; соціально-комунікаційного потенціалу бібліотек; інформаційних зв'язків в бібліотечному співтоваристві. Нові знання і вміння бібліотечних фахівців сприяють використанню точніших засобів і методів пошуку, систематизації й оцінюванню інформації, розширенню каналів транспортування знань, розвиткові аналітичних форм інформаційного забезпечення. За допомогою професійних комунікацій формуються нові документи і стандарти міжнародного рівня, що суттєво впливають на вироблення принципів розвитку бібліотечної діяльності. Тому у структурі потоку досліджених європейських журналів виділено групу, в якій проблематика пов'язується з комунікаційними зв'язками бібліотек.

У цій групі журналів пріоритетними темами є: види і форми співробітництва бібліотек з музеями, архівами та іншими структурами,

професійна співпраця, партнерські проекти, економічні, соціальні, етичні аспекти в процесі взаємодії, наукова комунікація, взаємодія і її аналіз у соціальних мережах (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Тематика бібліотечнознавчих журналів, що пов'язана з різноманітними комунікаціями

Висвітленням комунікаційних проблем, їх рішень, особливостей, тенденцій, стратегій, теорій, концепцій, моделей документальної комунікації характеризуються такі видання як: «Journal of Documentation» (ISSN 00220418), «Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie» (ISSN 00442380). У журналах: «Research Evaluation» (ISSN 09582029), «Scientometrics» (ISSN 15882861, 01389130), «Performance Measurement and Metrics» (ISSN 14678047), «Library Review» (ISSN 00242535) зосереджується увага на оцінюванні впливу наукових комунікацій, метричних методах дослідження. Так, журнал «Research Evaluation» (ISSN 09582029) є міждисциплінарним, міжнародним журналом, у якому поряд з вченими різних галузей публікують статті бібліотечнознавці, пов'язані з оцінкою діяльності та наукових досліджень, особливостями комунікацій в умовах технологічного розвитку та інновацій. Вимірювання якості бібліотечних та інформаційних послуг є тематичним спрямуванням журналу «Performance

Measurement and Metrics» (ISSN 14678047). Серед його рубрик слід вказати: якість та аналіз якості; бенчмаркінг; організаційна ефективність; навчання та освіта; метричні дослідження і методологія; стандарти. У часописі «Library Review» (ISSN 00242535) збільшується кількість статей, в яких порушуються різні аспекти співробітництва бібліотек з музеями та архівами.

Вивчення тематичної спрямованості бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн свідчить про просування бібліотекознавчої тематики у журналах документного та інформаційного характеру і навпаки. Тобто, в умовах розвитку інформаційного суспільства розширюються міжгалузеві комунікаційні зв'язки вчених. Продуктивні вчені, як правило, здійснюють активні комунікації як всередині галузі, так й поза її межами. Наслідком таких зв'язків стають спільні публікації. Так, серед авторів журналів суто бібліотекознавчого спрямування представники бібліотечного профілю складають 36,36%, фахівці з комп'ютерних наук – 8,8%, науковці з комунікаційних наук – 7,44%, з технологічних інститутів – 5,04% та з бізнесу – 4,88%. Зростає кількість бібліотекознавчих статей у споріднених журналах за темами: комунікації, комп'ютерні науки, інформаційні системи, менеджмент, соціальні інтеракції, бібліотеки у соціальних мережах; метричні дослідження, популяризація бібліотечної професії; зміни в інформаційній поведінці користувачів бібліотек і глобальних мереж. Можна відзначити, що за означеними темами відбувається експорт/імпорт між журналами документного, інформаційного та бібліотекознавчого позиціонування. Крім того, у європейському досвіді відбувається просування бібліотечної проблематики у небібліотечні журнали різних галузей. Зокрема бібліотекознавці публікуються у медичних та природничих виданнях.

Тематичний аналіз змісту зарубіжних бібліотекознавчих журналів дозволяє враховувати бібліотечні тенденції у провідних європейських країнах, сприяє оцінюванню діяльності українських бібліотек порівняно з зарубіжними та надає можливість підвищувати рівень професійних знань і комунікацій. Для більш поглибленого аналізу тематичної спрямованості вище

охарактеризованих журналів було проаналізовано 266 опублікованих в них статей. Листи, короткі замітки, звіти та відгуки не були включені у дослідження. Поле типу документа було обмежено статтею.

Було виявлено, що у бібліотекознавчих журналах публікації мають здебільшого такий характер: аналітичні, пов'язані з висвітленням зовнішнього впливу на бібліотечну діяльність; дослідницькі, які розкривають методологію та результати досліджень в інформаційно-бібліотечній сфері; постановочні, що обґрунтовують перспективні моделі та стратегії розвитку бібліотечної освіти та практики; історичні, спрямовані та характеризують різні етапи розвитку бібліотечних систем, окремих бібліотек, бібліотечних технологій; програмно-проектні, в яких надаються підходи та особливості реалізації програм і проектів в бібліотечному співтоваристві.

Відбувається розвиток проблемно-тематичних журналів, серед яких виокремлюються такі: «Library Hi Tech» (ISSN 07378831), «Program: Electronic Library and Information System» (ISSN 00330337), «Library Management» (ISSN 01435124), «The Electronic Library» (ISSN 0264047).

У процесі аналізу статей, крім виявлення їх тематичної спрямованості, зверталася увага на мову публікації. Це дозволило виявити, що основною мовою у європейських бібліотекознавчих журналах є англійська. Такі результати дослідження пояснюються тим, що домінуючою мовою глобальної інформаційної інфраструктури в бібліотекознавстві є англійська мова. Крім того, як зазначають зарубіжні вчені, коли достань літератури доступно англійською мовою, немає необхідності шукати літературу будь-якою іншою мовою [177].

Для поглибленого вивчення тематичного змісту статей, опублікованих у європейських бібліотекознавчих виданнях, які одночасно індексуються у наукометричних платформах Web of Science та Scopus, було обрано тематичну схему JTA. Такий вибір був також зумовлений й тим, що у міжнародному репозитарії E-LIS (E-prints in Library and Information Science), який підтримується редакторами із США, Італії, Іспанії, Індії, Нової Зеландії,

Аргентини, Австрії, Бразилії, Мексики, Польщі, Великої Британії, Росії та інших країн і користується авторитетом в українських бібліотечних фахівців, застосовується тематична схема JTA [153].

На рисунку 2.5 подано розподіл статей за тематичними групами та кількість статей, у кожній тематичній групі.

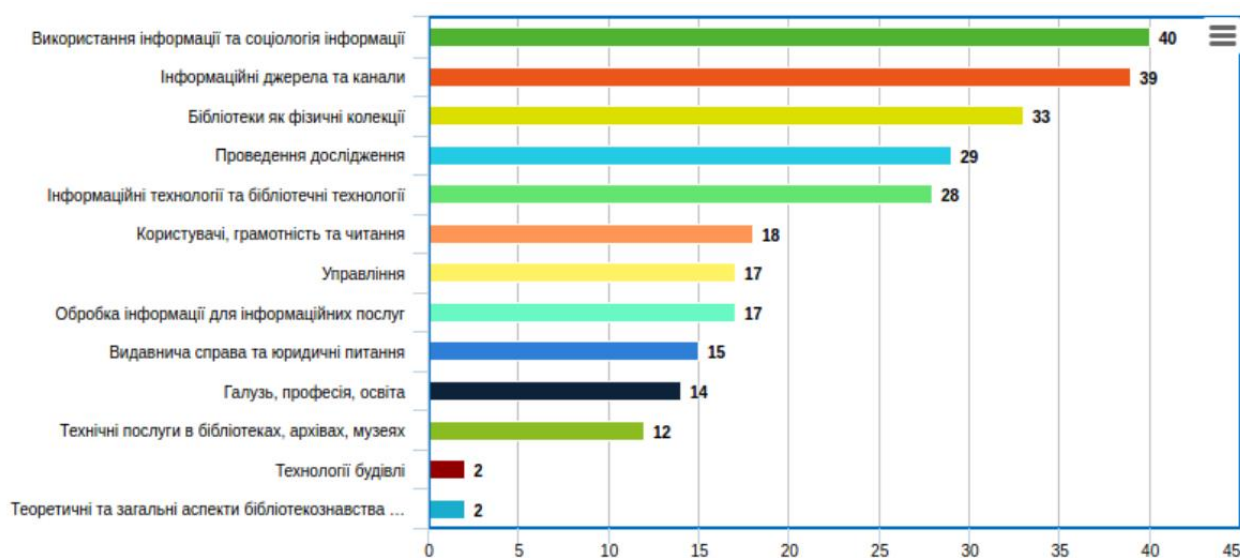

Рис. 2.5. Розподіл за темами проаналізованих статей, опублікованих у зарубіжних бібліотекознавчих журналах.

За результатом проведеного аналізу було виявлено, що найбільшими тематичними групами статей є: «Використання інформації, соціологія інформації» (40 публікацій) та «Інформаційні джерела та канали» (39 публікацій), кожна з яких становить 15% статей від загальної кількості проаналізованих статей. Статті у кожній тематичній групі (відповідно до обраної схеми) були розподілені за підтемами.

У групі «Використання інформації, соціологія інформації» найбільша кількість статей була віднесена до наступних підтем: «Бібліометричні методи» (32,5%), «Розповсюдження інформації» (22,5%), «Інформаційні потреби та аналіз вимог до інформації» (10%) та «Комунікація» (10%). Також були виявлені статті, які було віднесено до підтем: «Інформаційне суспільство», «Використання та вплив інформації», «Користувальницькі інтерфейси, зручність використання». Статті на теми «Інформаційна

економіка» та «Інформаційна політика» не були виявлені. Процентний розподіл за підтемами та кількість статей, які були віднесені до кожної підтеми, подано у табл. 2.10.

Таблиця 2.10.

Розподіл статей за підтемами у групі «Використання інформації, соціологія інформації»

ПІДТЕМА	ВІДСОТОК	КІЛЬКІСТЬ СТАТЕЙ
Бібліометричні методи	32.5%	13
Розповсюдження інформації	22.5%	9
Інформаційні потреби та аналіз вимог до інформації	10.0%	4
Комунікація	10.0%	4
Інформаційне суспільство	7.5%	3
Використання та вплив інформації	7.5%	3
Користувальницькі інтерфейси, зручність використання	5.0%	2

У групі «Інформаційні джерела та канали» найбільш популярною темою (24 статті) стала підтема «Web 2.0, соціальні мережі» (62%). Статті на теми «Електронні книги» та «Аудіовізуальний, мультимедійний канал» становлять 10% кожна від загальної кількості статей у цій тематичній групі (табл. 2.11). Значно менша кількість статей була присвячена темам: «Е-ресурси», «Веб-сторінка», «Репозитарії» та «Електронні носії інформації».

Таблиця 2.11.

Розподіл статей за підтемами у групі «Інформаційні джерела та канали»

ПІДТЕМА	ВІДСОТОК	КІЛЬКІСТЬ СТАТЕЙ
Web 2.0, соціальні мережі	62%	24
Електронні книги	10.0%	4
Аудіовізуальний, мультимедійний канал	10.0%	4
Е-ресурси	5.0%	2
Веб-сторінка	5.0%	2
Репозитарії	5.0%	2
Електронні носії інформації	3.0%	1

Наступною за кількістю публікацій є група «Бібліотеки як фізичні колекції» (33 статті загалом), що становить 12% статей від загальної кількості

проаналізованих. Найпопулярнішою у цій групі є тема «Цифрові бібліотеки» (36% статей). Також досить велика кількість статей була опублікована на теми: «Публічні бібліотеки», «Архіви, веб архіви». У табл. 2.12 представлені кількісні показники основних підтем даної групи.

Таблиця 2.12.

Розподіл статей за підтемами у групі «Бібліотеки як фізичні колекції»

ПІДТЕМА	ВІДСОТОК	КІЛЬКІСТЬ СТАТЕЙ
Цифрові бібліотеки	36.0%	12
Публічні бібліотеки	24.0%	8
Архіви, веб-архіви	18.0%	6
Шкільні бібліотеки	9.0%	3
Академічні бібліотеки	6.0%	2
Національні бібліотеки	3.0%	1
Бібліотеки охорони здоров'я, медичні бібліотеки	3.0%	1

Майже однакову кількість публікацій було визначено за тематичними групами «Наукові дослідження» (29 статей) і «Інформаційні технології та бібліотечні технології» (28 статей).

Найбільша кількість статей у групі «Інформаційні технології та бібліотечні технології» була опублікована за підтемами «Мобільні пристрої, мобільні технології та додатки» (39%), «Програмне забезпечення» (21%), «Пошукові системи» (7%) та «Інтернет, включаючи WWW» (7%). Кількісний розподіл статей за підтемами цієї групи представлено у табл. 2.13.

Таблиця 2.13.

Розподіл публікацій за підтемами у групі «Інформаційні технології та бібліотечні технології»

ПІДТЕМА	ВІДСОТОК	КІЛЬКІСТЬ СТАТЕЙ
Мобільні пристрої, мобільні технології та додатки	39.0%	11
Програмне забезпечення	21.0%	6
Інше	11.0%	3
Пошукові системи	7.0%	2
Інтернет, включаючи WWW	7.0%	2
Телекомунікації	4.0%	1
Комп'ютери	4.0%	1
Автоматизована обробка мови	4.0%	1
Автоматичне завантаження тексту	4.0%	1

Доречно зауважити, що у даній групі зростає кількість спільних статей (у співавторстві), підготовлених бібліотечними вченими, бібліотечними практиками та фахівцями у сфері інформаційних технологій. Це свідчить, що відбувається поглиблена інтеграція професійного знання. Також важливо зазначити, що більшість публікацій спрямовано на подання результатів спільних досліджень та проектів як національного, так й міжнародного рівнів.

У тематичній групі «Наукові дослідження» загалом було виявлено 29 публікацій. Серед них статті на тему «Методи дослідження» становлять 41%. Тематика «Науково-дослідницька співпраця» розкривається у 8 публікаціях, що становить 28%, а «Оцінка результатів досліджень» – 24% (7 статей) – табл. 2.14.

Таблиця 2.14.

Розподіл статей за підтемами у групі «Наукові дослідження»

ПІДТЕМА	ВІДСОТОК	КІЛЬКІСТЬ СТАТЕЙ
Методи дослідження	41.0%	12
Науково-дослідна співпраця	28.0%	8
Оцінка результатів досліджень	24.0%	7
Фокус дослідження	3.0%	1
Інше	3.0%	1

Слід зазначити, що вчені різних країн виділяють серед методів дослідження метричні, зокрема надають характеристику наукометричним, інфометричним, бібліометричним, а також методам кваліметрії. Також заслуговує уваги те, що одні дослідники вважають бібліометрію субдисципліною бібліотекознавства (комплексом математичних і статистичних методів, що застосовуються у бібліотекознавстві для вивчення й оптимізації наукових і ненаукових документів, бібліотечних мереж); інформетрію – субдисципліною інформатики (комплексом математичних і статистичних методів, що застосовуються для вивчення й опису феноменів інформаційної науки: інформаційних мов, інформаційних систем і сітей

наукової комунікації); наукометрію – субдисципліною наукознавства (комплексом математичних і статистичних методів, що застосовуються для вивчення наукових кадрів, економіки науки, історії науки й інших питань її розвитку) [177]. Інші – доводять їх взаємопроникнення у сучасному бібліотекознавстві [187].

Приблизно рівними за кількістю статей є й групи: «Користувачі, грамотність та читання» (18 статей / 7%), «Управління» (17 статей / 6%), «Інформаційно-аналітичне обслуговування» (17 статей / 6%), «Бібліотечна галузь, професія, освіта» (15 статей / 5%), «Сучасні послуги в бібліотеках, архівах, музеях» (12 статей / 5%).

Знаннєвий аспект бібліотечно-інформаційних структур є предметом уваги спільних публікацій інформаційних та бібліотечних фахівців. Теорії управління знаннями знайшли своє впровадження у групі «Управління» виділено 14 статей за темою «Управління знаннями», що становить 80% (табл.2.15). Серед них 8 статей, в яких вагоме місце у процесі управління знаннями відведено бібліотечним установам.

Таблиця 2.15.

Розподіл статей за підтемами у групі «Управління»

ПІДТЕМА	ВІДСОТОК	КІЛЬКІСТЬ СТАТЕЙ
Управління знаннями	82.0%	14
Співробітництво	12.0%	2
Фінансування	6.0%	1

У групі «Інформаційно-аналітичне обслуговування» більшість статей спрямовано на розкриття процесів каталогізації, бібліографічного контролю, представлення знань, структури даних та метаданих (24 % статей за кожною темою). Аналізу контенту приділено увагу тільки в одній публікації (табл. 2.16).

У тематичній групі «Користувачі, грамотність та читання» слід звернути увагу на тему «Дослідження користувачів», відповідно до якої опубліковано 8 статей / 44%), а у групі «Видавнича справа та юридичні питання» – на тему

«Інтелектуальна власність: авторські права, право власності, авторське право, загальнодоступна ліцензія, відкритий доступ» (12 статей / 80%). У групі «Бібліотечна галузь, професія, освіта» на тему «Персонал» (6 статей / 43%) опубліковано більше статей за інші теми.

Таблиця 2.16.

Розподіл статей за підтемами у групі «Інформаційно-аналітичне обслуговування»

ПІДТЕМА	ВІДСОТОК	КІЛЬКІСТЬ СТАТЕЙ
Каталогізація, бібліографічний контроль	24.0%	4
Представлення знань	24.0%	4
Структури даних та метаданих	24.0%	4
Аналіз контенту	6.0%	1
Індекси мов, процесів та схем	6.0%	1

Тематичними групами з найменшими відсотками (1%) та найменшою кількістю статей відповідно (2 статті на кожну групу) виявилися групи «Архітектура і бібліотечний дизайн» та «Теоретичні та загальні аспекти бібліотекознавства та інформаційних технологій». Це свідчить, що останнім часом зменшується увага зарубіжних дослідників до загальних теорій бібліотекознавства, а збільшується до проблематики, пов'язаної з використанням інформації та застосування сучасних інформаційних технологій. Такий стан є закономірним, оскільки технологічний аспект впливає сьогодні на всі сфери життєдіяльності.

Проведене дослідження тематичної спрямованості європейських бібліотекознавчих журналів дозволило визначити, що їх тематика спрямована на використання інформації та соціологію інформації, а конкретніше – на розповсюдження інформації та бібліометричні методи. Інформаційні джерела та канали також знаходяться у центрі уваги.

Серед пріоритетних тем також виділено такі як «Цифрові бібліотеки», «Наукові дослідження», «Інформаційні джерела та канали», «Користувачі, грамотність та читання».

Також варто зазначити, що у процесі вивчення особливостей тематичної структури обраного потоку бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи було звернуто увагу на зміни в тематичній складовій публікацій протягом останніх десятиліть. Так, за результатами дослідження зарубіжних вчених [177] за 2000-2004 рр., яке базувалося на 56 міжнародних бібліотекознавчих журналах, було виявлено наступні теми: «Комунікаційні та інформаційні технології» (29,87%), «Комп'ютеризоване зберігання та отримання інформації» (11,62%), «Користування бібліотекою та користувачі» (9,45%). Ці теми складають 50,94% від проаналізованого матеріалу.

Порівняння тематичної спрямованості журналів у 2000-2004 рр. з тематичною спрямованістю журналів у 2015 р., дозволило виявити, що тема «Комунікаційні та інформаційні технології», яка була пріоритетною у 2000-2004 рр., у 2015 р. стала п'ятою за популярністю. Тема «Користування бібліотекою та користувачі» є третьою за рівнем відображення у статтях 2000-2004 рр. Цій темі відповідають дві окремі тематичні рубрики статей 2015 р.: «Бібліотеки як фізичні колекції» та «Користувачі, грамотність та читання», яким належить третя та шоста позиція табл 2.17).

Таблиця 2.17.

Тематичний розподіл статей у 2000-2004 рр. та у 2015 р.

	ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ (2000-2004рр.)	ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ (2015 рік)
1	Комунікаційні та інформаційні технології	Використання інформації та соціологія інформації
2	Комп'ютеризоване зберігання та отримання інформації	Інформаційні джерела та канали
3	Користування бібліотекою та користувачі	Бібліотеки як фізичні колекції
4		Проведення дослідження
5		Інформаційні технології та бібліотечні технології
6		Користувачі, грамотність та читання
7		Управління
8		Обробка інформації для інформаційних послуг
9		Видавнича справа та юридичні питання
10		Галузь, професія, освіта
11		Технічні послуги в бібліотеках, архівах, музеях
12		Теоретичні та загальні аспекти бібліотекознавства та інформаційних технологій
13		Технології будівлі

Загалом у тематичній структурі проаналізованих 266 статей із бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн виявлено такі

пріоритетні теми: бібліотечна соціологія – 33, інформаційна етика – 32, відкритий доступ – 24, бібліометрія – 22, цифрова безпека – 21, бібліотечна професія та освіта – 19, авторське право – 18, поведінка користувача – 17, читання (зокрема заохочення до читання) – 15, соціокультурні аспекти бібліотечної діяльності – 14, збереження культурної спадщини – 12, соціальне спілкування – 11.

Проведений контент-аналіз зарубіжних інформаційно-бібліотекознавчих видань надав змогу отримати уявлення стосовно їх тематичної спрямованості і виявити, що у журналах висвітлюються різні тематичні напрями: електронні ресурси, електронні комунікації, електронні бібліотеки; інформаційні технології та електронні ресурси в освіті; бібліотечний менеджмент; моделі системи менеджменту якості; портали, корпорації, взаємодія бібліотек з іншими структурами; технології та користувачі; бібліотечна етика; бібліотечні інновації; збереження культурної спадщини; бібліотечна історія; специфіка діяльності бібліотек різних типів і видів, їх взаємодія на системному й міжсистемному рівнях; новини книжкової продукції; бібліографічні дослідження. Виявлені теми публікацій, безперечно, є важливими для розвитку бібліотечної галузі України. Адже тільки спільні проблеми у бібліотечній сфері України і зарубіжжя можуть сприяти оптимізації професійного комунікаційного середовища. Це проявляється, зокрема, й через такий феномен, як система наукових посилань. Саме тому доцільним є визначення рівня цитувань зарубіжних видань у публікаціях українських бібліотечних фахівців.

2.3. Стан цитованості профільних зарубіжних видань українськими фахівцями

Аналіз цитування є найважливішою складовою в бібліометрії. Надійність цих методів визначається традицією науки як соціального інституту. Повідомлення науковця про результати своєї роботи в вигляді

публікації, а також феномен цитування, є безперечно, важливою етичною нормою в науці, загальнонауковим регулятором і засобом наукової комунікації, про що вже не раз наголошувалося дослідниками.

Звичайно, для систематичного ознайомлення з професійними виданнями різними мовами необхідні знання відповідних іноземних мов, що стримує їх поширення серед українських бібліотекарів. Але, незважаючи на зазначену проблему, для подальшого вдосконалення інформаційного забезпечення розвитку української науки існує необхідність посилення професійних комунікацій бібліотечних фахівців на різних рівнях через використання національних і зарубіжних журналів з питань інформаційно-бібліотечної діяльності.

Комунікаційні відносини, каналом яких є бібліотекознавчий журнал, а актом комунікації – стаття, проявляються не тільки через ознайомлення з публікаціями зарубіжних колег, але й через цитування цих публікацій. Тому вагомого значення набуває дослідження рівня використання українськими фахівцями зарубіжних бібліотекознавчих журналів через цитування статей, що публікуються в цих бібліотекознавчих журналах.

Як зазначено у підрозділі 1.1., до цієї проблеми останнім часом зверталися як українські науковці, так і дослідники з інших країн. Український науковець С. А. Назаровець здійснив вивчення ступеню використання українськими бібліотекознавцями Інтернет-публікацій відкритого доступу на основі бібліометричного моніторингу списків цитованої літератури наукових статей у трьох провідних бібліотечних журналах за період з 2004 по 2008 рр. [83]. Проте вивчення зарубіжних бібліотечних журналів з точки зору їх використання українськими фахівцями у 2010-2015 рр. не проводилося.

Сучасні бібліотекознавці [44; 83; 257] зазначають, що цитування відбиває три взаємопов'язані аспекти : 1) когнітивний зв'язок; 2) необхідність посилення; 3) соціальний чинник. Вивчення кількості звернень українських фахівців до зарубіжних публікацій дозволяє: виявити коло найцитованіших

журналів інших країн, визначити кількість посилань українських авторів на публікації зарубіжних колег, встановити співвідношення у використанні зарубіжних видань порівняно з національними.

Вивчення цитування українськими вченими зарубіжних авторів здійснювалося шляхом аналізу пристатейних списків використаної літератури у 5 українських журналах протягом 2010-2015 рр., які за результатом дослідження С. Масловської [74] найчастіше використовують українські фахівці. Це: «Бібліотечний Вісник» – 64 %, «Вісник Харківської державної академії культури» – 40%, «Вісник Книжкової палати» – 39 %, «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» – 38 %, «Бібліотечна Планета» – 14 %. На відміну від багатьох європейських бібліотекознавчих видань українські журнали мають універсальний характер. В них публікуються результати досліджень, проблемні статті, методологічні огляди, історичні розвідки; розкриваються актуальні проблеми розвитку бібліотечної справи, пропагується кращий національний і зарубіжний досвід, висвітлюються питання архівознавства, документознавства, книжкової й видавничої справи. До їх редакційних колегій залучено провідних фахівців із Литви, Польщі (Бібліотечний Вісник), Німеччини, Данії (Вісник Харківської державної академії культури), Білорусі, Росії, США (Вісник Книжкової палати), Білорусі, Росії (Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія).

У процесі дослідження було встановлено, що українські науковці і практики бібліотечної сфери протягом п'яти років (2010-2015) найактивніше використовували статті фахівців, що опубліковані у бібліотекознавчих журналах таких провідних країн світу, як США (86 журналів / 47,5%) та Великобританії (44 журнали / 24,3%). Також, окрім українських та російських, вони звернулися до публікацій у професійних журналах Нідерландів (14 / 7,7%), Німеччини (9 / 5%), Польщі (5 / 2,8%), Індії та Канади (4 / 2,2%), Іспанії (3/ 1,7%), Ірану, Тайваню й Австралії (2 / 1,1%), Грузії, Туреччини, Франції, Швеції та Бразилії (1 / 0,6%) (рис. 2.6).

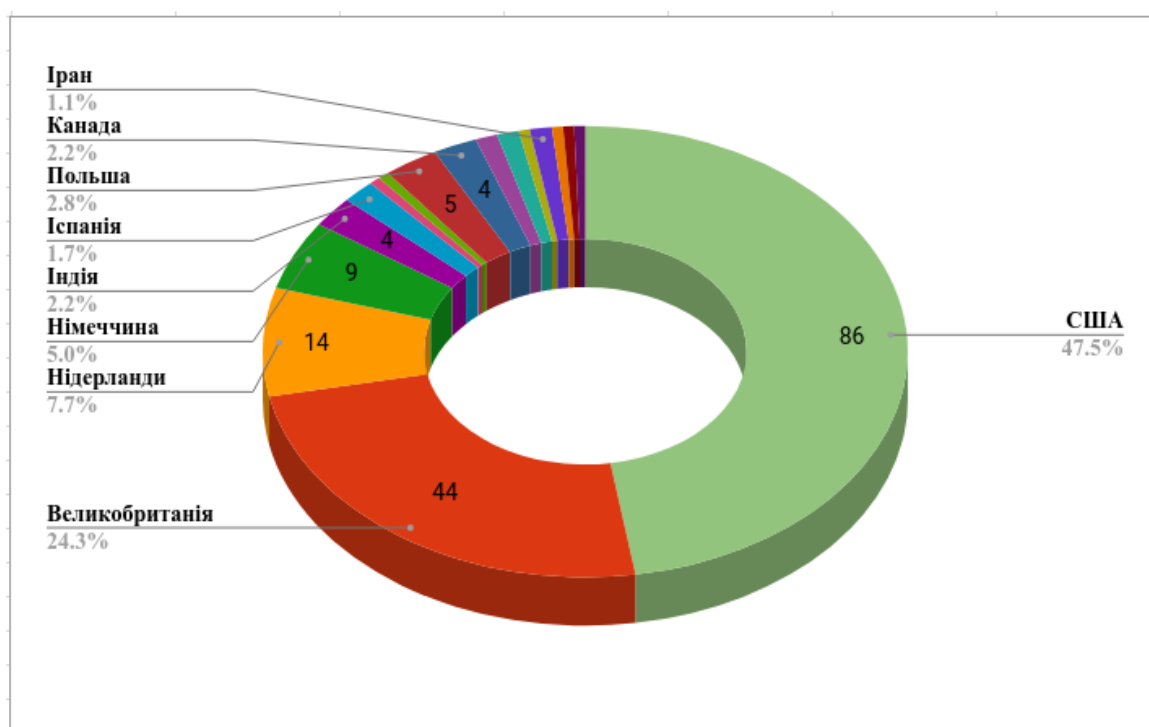

Рис. 2.6. Цитування зарубіжних бібліотечнознавчих журналів українськими фахівцями в п'яти фахових журналах протягом 2010-2015 рр.

На перший погляд діаграма свідчить, що українські фахівці використовують значний спектр зарубіжних журналів. Але проведений аналіз дозволяє стверджувати, що їх використання порівняно з цитуванням публікацій українських та російських журналів складає від 0,1% у журналі «Бібліотечна Планета» до 9,2% у журналі «Бібліотечний Вісник». Це свідчить про недостатній рівень професійної комунікації через журнали українських бібліотечних фахівців з дослідниками інших країн.

У результаті дослідження було виявлено, що у статтях українських фахівців, які були опубліковані в українських виданнях, використано 181 назву зарубіжних бібліотечнознавчих журналів. Так, у списках використаної літератури авторів журналу «Бібліотечний Вісник» було визначено 74 назви зарубіжних бібліотечних журналів, «Вісник Книжкової палати» – 54 назв, «Бібліотечнознавство. Документознавство. Інформологія» – 48 назв, «Вісник Харківської державної академії культури» – 49 назв, «Бібліотечна Планета» – 18 назв (табл.2.18).

Таблиця 2.18.

Кількість зарубіжних бібліотекознавчих журналів, на які здійснюють посилання українські автори за країнами їх видання

КРАЇНА	Кількість назв зарубіжних журналів, на які посилаються українські автори в досліджених виданнях протягом 2010-2015 рр.				
	Бібліотечний Вісник	Вісник Книжкової палати	Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія	Вісник ХДАК	Бібліотечна Планета
США	34	26	29	24	11
Великобританія	20	11	10	13	3
Німеччина	5	4		2	1
Нідерланди	3	5	5	4	1
Польща			1	1	2
Іспанія	2	3			
Австралія			1	1	
Канада		1	1	1	
Індія	2	3	1		
Бразилія	1				
Тайвань	1			1	
Іран	2				
Туреччина	1				
Грузія		1			
Франція				1	
Швеція				1	

Перелік назв журналів, на які посилалися українські автори у своїх статтях, знаходиться у ДОДАТКУ В.

Доречно зауважити, що найбільшу кількість процитованих назв зарубіжних видань було виявлено у публікаціях авторів журналу «Бібліотечний Вісник» (74 назви журналів, з них 34 журнали США, 20 журналів Великобританії, 5 – Німеччини, 3 – Нідерландів, 2 – Іспанії та Індії, 1 – Бразилія, Тайвань, Туреччина). А найменша кількість, як вже було зазначено вище, у журналі «Бібліотечна Планета» (18 назв бібліотекознавчих журналів, з них 11 журналів США, 3 журнали Великобританії, 2 журнали Польщі та по 1 журналу Німеччина та Нідерландів).

Більш детальна інформація про кількість використання бібліотекознавчих журналів за роками та географічною ознакою у журналі «Бібліотечний вісник» подано у таблиці 2.19.

Найбільша кількість бібліотекознавчих журналів (33 журнали) була використана авторами у журналі «Бібліотечний вісник» у 2010 році, а найменша (6 журналів) – у 2013 р.

Таблиця 2.19.

Кількість бібліотекознавчих журналів за географічною ознакою, на які посилаються українські автори в фаховому виданні «Бібліотечний вісник»

КРАЇНА ВИДАННЯ	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Усього	33	12	14	6	12	9
США	17	6	4	2	4	3
Великобританія	11	3	4	2	3	2
Німеччина	1		1	1	2	1
Нідерланди	1	2	3		1	1
Іспанія		1			1	
Тайвань			1			
Індія						2
Канада	1					
Італія			1			
Іран	1			1		
Бразилія	1					
Туреччина					1	

Безперечно, посилання є засобом комунікації. Вони дозволяють простежити розвиток даного наукового напрямку, надають роботі вірогідність, являють собою формальний вираз зв'язків між роботами. Вивчення динаміки цитування, таким чином, виявляє і вимірює саме вплив результату на професійне комунікаційне середовище, його корисність для бібліотечних фахівців науки, освіти, практики. Цифри, що характеризують показники цитованості, зовсім не покликані виміряти якість роботи. Вони є лише індикаторами, які показують, що дана робота з дуже високою ймовірністю може виявитися дуже значною, що розширює можливості традиційної якісної оцінки, роблячи її більш об'єктивною [46].

Через це бібліографічні посилання знаходяться на перетині двох систем: когнітивної (концептуальної) та системи наукового визнання. І в кожному окремому акті цитування завжди є присутнім вплив указаних вище систем. Перша (когнітивна) створює необхідні умови для цитування. Як

зауважують вчені [255], публікація в цілому повинна мати науковий смисл: ідеї, що наводяться, мають бути релевантними запитам певної аудиторії, логічно пов'язаними, а також переконливими. Бібліографічні посилання є першим і важливим фрагментом тексту наукової публікації, що свідчить про наявність професійної комунікації. Обидві системи – концептуальна і наукового визнання вимагають від бібліографічних посилань здійснення двох задач: представлення точного змісту публікації, що цитується, точного набору понять, що розкриваються шляхом точного цитування; приведення точного списку документів, що цитуються [46]. Тому зростає значення показників цитування публікацій для визначення напрямів оптимізації професійного комунікаційного середовища бібліотечних фахівців.

Проведений аналіз кількості посилань на зарубіжні бібліотекознавчі журнали у кожному проаналізованому українському журналі довів, що автори журналу «Бібліотечний вісник» зробили більше посилань (124 посилання), ніж автори інших чотирьох журналів окремо. Найменша кількість посилань (37 посилань) була зроблена авторами журналу «Бібліотечна Планета» (табл. 2.20).

Таблиця 2.20.

Кількість посилань на зарубіжні бібліотекознавчі журнали у профільних виданнях України за 2010-2015 рр.

НАЗВА ЖУРНАЛУ	КІЛЬКІСТЬ ПОСИЛАНЬ
Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія	58
Вісник Книжкової Палати	91
Бібліотечний Вісник	124
Бібліотечна Планета	37
Вісник ХДАК	65

Слід зазначити, що найчастіше в бібліографії публікацій українських дослідників зустрічаються посилання на видання міжнародного характеру. Серед них можна виділити «IFLA Journal» (ISSN 03400352) та «Library Journal» (ISSN 03630277).

Серед європейських видань доречно виділити журнал, який видається у Німеччині – «Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie» (ISSN 00442380). Автори «Бібліотечного вісника» протягом 2010-2015 рр. процитували його 22 рази. Підвищеним попитом в українських авторів користуються також журнали Великобританії: «Electronic Library» (ISSN 02640473), «Journal of Documentation» (ISSN 00220418). Про це свідчать результати аналізу цитувань в журналі «Вісник Книжкової палати» та «Вісник Харківської державної академії культури». В першому журналі всього зафіксовано 20 звернень до публікацій бібліотечних видань Великобританії, 46 – до журналів США, 11 – Нідерландів, 4 – Німеччини. У другому – 17 цитувань журналів Великобританії, 25 – США, 6 – Нідерландів, 3 – Німеччини.

Варто зауважити, що дослідження українських вчених також вказують на використання в українському професійному товаристві журналів «Library Journal» (ISSN 00242160) та «IFLA Journal» (ISSN 03400352) [73].

Як вже зазначалося зростає значення бібліометричної й наукометричної інформації для університетів стосовно даних про стан і ефективність наукових досліджень, а також для бібліотек у напрямках: розвитку міжнародного співробітництва; виконання аналітично-прогностичних запитів користувачів; створення інформаційно-аналітичної системи бібліометричних профілей редакцій журналів, університетів, наукових установ, лабораторій, відділів та інших аспектів. Це відображається на тематиці публікацій українських авторів та цитуванні журналів Нідерландів, зміст яких розкриває проблеми та напрями застосування наукометрії та інфометрії: «Journal of Informetrics» (ISSN 17511577) та «Scientometrics» (ISSN 15882861, 01389130).

Також серед видань, до яких звертаються українські фахівці і студенти бібліотечних факультетів, можна виділити міжнародний журнал «Libri» (ISSN 00242667), який, зокрема, періодично надходить до бібліотеки Харківської державної академії культури. За даними проведеного аналізу публікації цього журналу було процитовано у чотирьох українських

журналах за виключенням журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія».

Слід зазначити, що автори журналу «Бібліотечна Планета», які є здебільшого практиками, найчастіше звертаються до видань Великобританії та Польщі. Найпопулярнішими протягом 2010-2015 рр. були журнали «Library Journal» (ISSN 00242160) та «Przegląd biblioteczny» (ISSN 0033202X).

Більш відомими в українському бібліотечному товаристві є електронні журнали «Ariadne» (ISSN 13613200) та «D-Lib Magazine» (ISSN 10829873), публікації яких використовують як практики, науковці, так й студенти. Так, до першого журналу в 5 українських виданнях виявлено 8 звернень, до другого журналу – 11. Найвища кількість посилань на публікації в зазначених журналах була здійснена студентами-аспірантами (4:6), найменша – фахівцями бібліотек (1:2).

Визначене коло зарубіжних журналів було перевірено на наявність у найбільших наукометричних БД Scopus та Web of Science. З 181 процитованого українськими фахівцями зарубіжного бібліотекознавчого журналу виявилось, що тільки 14 журналів індексуються в обох наукометричних БД. У табл. 2.21 поданий перелік назв журналів, проіндексованих у Scopus та Web of Science, на які посилаються українські автори у п'яти українських виданнях.

Таблиця 2.21.

Цитування українськими фахівцями зарубіжних журналів, що індексуються у Scopus та Web of Science

НАЗВА ЖУРНАЛУ	КРАЇНА	Цитування українськими авторами зарубіжних журналів (рік)				
		Бібліотечний Вісник	Вісник Книжкової Палати	Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія	Вісник ХДАК	Бібліотечна Планета
Electronic Library	UK		2010, 2012			
European Journal of Information Systems	UK			2010		
Information Research and International Electronic Journal	UK			2012		
Journal of Documentation	UK		2010, 2012, 2013			
Journal of Information Science	UK				2015	
Journal of Knowledge Management	UK				2010	
Learned Publishing	UK	2010, 2012				
Library Hi Tech	UK			2012		
Online Information Review	UK	2012				
Serials Review	UK	2010	2015			
Journal of Informetrics	NI		2015			
Scientometrics	NL	2012, 2015	2011, 2012, 2015			2015
Libri	DE	2015	2010		2012	2012
Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie	DE	2010				

Також було доцільним виявити коло зарубіжних бібліотекознавчих журналів у фондах однієї з найбільших бібліотек України – Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка для виявлення у бібліотеці та визначити рівень їх використання. Для цього було проведено ознайомлення з бібліотечними каталогами у відділі іноземних видань та безпосередній їх перегляд. Було визначено, що у бібліотеці зберігається 11 назв бібліотечних журналів США, 10 – Німеччини, 7 – Польщі, 6 – Франції, по 3 – Великобританії і Куби, 2 – Болгарії, 1 – Китаю. Проте їх передплата активно здійснювалася з кінця XIX ст. до середини 90-х рр. XX ст. Тільки 2 назви німецьких журналів було одержано бібліотекою на початку XXI ст. Незважаючи на це було проведено аналіз посилань українських фахівців на виявлені у фондах ХДНБ імені В. Г. Короленка європейські журнали протягом 2010-2015 рр. За результатами встановлено, що лише 2 журнали цитувалися українськими вченими: польський журнал «Bibliotekarz: Czasopismo poświęcone sprawom bibliotek i czytelnictwa» (ISSN 00324752) та «IFLA Journal» (ISSN 03400352), який видається у Великобританії.

Безперечно, цитування журналів має велике значення для розвитку професійної комунікації між фахівцями з різних країн. Але не завжди його показники відображають об'єктивну роль журналу у професійній комунікації. Так, звернення до імпаکت-фактору зарубіжних бібліотекознавчих журналів у підрозділі 2.1., дозволило виявити журнали як з найвищим, так і з нульовим імпаکت-фактором (тобто, такі журнали, що не індексуються у наукометричній базі Web of Science). Разом з тим, вивчення цитувань українськими фахівцями зарубіжних журналів свідчить, що не всі видання, що користуються міжнародною репутацією у бібліотечних фахівців, індексуються у Web of Science та мають імпакт-фактор, але активно використовуються вченими та практиками. Серед таких журналів – «IFLA Journal» (ISSN 03400352). У ньому публікуються новини про діяльність ІФЛА, про бібліотечний досвід у різних країнах світу, розкриваються проблеми, пов'язані зі свободою доступу до інформації, збереженням культурної спадщини, розвитком інформаційно-

бібліотечних ресурсів і послуг, обслуговуванням людей з обмеженими можливостями, охороною та захистом інтелектуальної власності. Проте інформація у Journal Citation Reports свідчить про нульовий імпакт-фактор цього журналу.

Загалом використання зарубіжних бібліотекознавчих журналів європейських країн українськими фахівцями порівняно з іншими журналами є незначним. З 2273 проаналізованих статей у п'яти українських виданнях, автори посилалися на зарубіжні журнали лише у 104 статтях. Це 4,6% від загальної кількості статей. У табл. 2.22 подані детальні результати загальної кількості статей у кожному з п'яти проаналізованих українських журналах та кількості статей з посиланнями на зарубіжні видання.

Таблиця 2.22.

Представлення загальної кількості статей та кількості статей з посиланнями на зарубіжні журнали у п'яти українських виданнях (2010-2015pp)

НАЗВА ЖУРНАЛУ	КІЛЬКІСТЬ СТАТЕЙ (загальна)	КІЛЬКІСТЬ СТАТЕЙ (з посиланнями)
Вісник книжкової палати	827	29
Бібліотечна Планета	271	5
Бібліотечний вісник	272	31
Вісник ХДАК	613	22
Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія	290	17
	2273	104

Найбільша кількість статей з посиланнями на зарубіжні журнали виявилася у журналі «Бібліотечний вісник» (31 стаття), а найменша – у журналі «Бібліотечна Планета» (5 статей).

Дослідження тематичних напрямів у роботах вчених та практиків у бібліотекознавстві є завжди актуальним. Тому багато зарубіжних вчених присвячують свої статті цій темі. Серед них – дослідження міжнаціональних та національних тематичних напрямів у бібліотекознавчій літературі [161; 169; 175; 194; 202; 242].

Одним із аспектів аналізу українських видань було також виявлення національного тематичного напрямку у дослідженнях українських вчених та практиків. Тому статті з посиланнями на зарубіжні журнали (104 статті) були проаналізовані за їх тематичним напрямом.

Для тематичного розподілу 104 статей українських авторів також була використана схема ЛІТА (Classification Schema of Library and Information Science). Як зазначалося у розділі 2.2, для тематичного аналізу статей зарубіжні вчені використовують різні схеми. Вони вважають вибір схеми класифікації важливою задачею дослідження, тому що галузь бібліотекознавства та інформаційних технологій не стоїть на місці, а досить швидко розвивається, а використання застарілої класифікаційної схеми може призвести до втрати нових та важливих тематичних напрямів [169].

На нашу думку, схема ЛІТА досить сучасна, детальна і тому саме вона була використана як для тематичного аналізу статей у європейських виданнях, так й змісту публікацій українських авторів протягом 2010-2015 рр. у п'яти профільних виданнях України.

За цією схемою статті були розподілені за 13 тематичними групами (усі 12 тематичних груп з використаної схеми були представлені у статтях, але також з'явилася необхідність виділити додатково групу, для статей, які не підпадали до тематичних груп зі схеми). Назви тематичних груп та підгруп, які були включені до груп, детально представлені у підрозділі 2.2.

Процентний розподіл статей за тематичними групами представлений на рис. 2.7.

Найбільшою тематичною групою виявилася група «Бібліотеки як фізичні колекції», яка становить 14,4% статей від загальної кількості статей. У кожній тематичній групі, статті були розподілені за підтемами. У цій тематичній групі найбільша кількість публікацій відповідає таким підтемам: «Академічні бібліотеки» (33,3%), «Інше» (20%), «Національні бібліотеки» (13,3%), «Публічні бібліотеки» (13,3%), «Урядові бібліотеки», «Наукові бібліотеки» та «Бібліотеки охорони здоров'я, медичні бібліотеки» (6,7%).

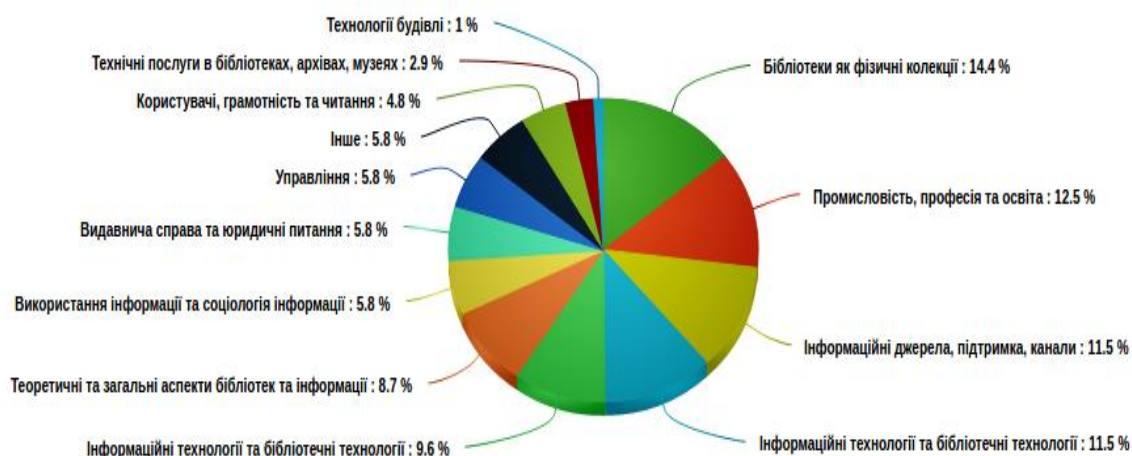

Рис. 2.7. Розподіл за темами проаналізованих статей у п'яти українських видань (2010-2015 рр.)

Наступною групою за кількістю публікацій українських фахівців виявилася група «Промисловість, професія та освіта», яка складає 12,5% статей від загальної кількості. Найбільш популярною у цій групі є підтема «Освіта» (54% статей було віднесено до цієї підтеми). Кількість публікацій, пов'язаних з напрямками підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів та проведення тренінгів – 15,4%, розкриттям змісту навчальних програм і курсів та досвіду освітніх бібліотечних закладів – 7,7%.

Також однакову чисельність статей українських бібліотечних фахівців, які посилаються на зарубіжні публікації виявлено у групах: «Інформаційні технології та бібліотечні технології» і «Інформаційні джерела та канали». Кожна з них представляє 11,5% від загального об'єму матеріалу. Найбільш популярними підтемами у групі «Інформаційні технології та бібліотечні технології» визначено підтеми «Інтернет» (41,7%), «Методи програмного забезпечення» (16,7%), «Системи автоматизації бібліотек» (8,3%) та «Комп'ютерні мережі» (8,3%). У тематичній групі «Інформаційні технології та бібліотечні технології» публікації розподілися так: теми «Репозитарії» та «Web 2.0, соціальні мережі» – по 25% та «Періодичні видання, газети» – 16,7%.

Ще одна досить важлива тематична група – це група «Інформаційно-аналітичне обслуговування», якій приділяється увага українських

бібліотекознавців. Кількісна чисельність статей у ній становить 9,6%. Серед тем у цій групі виявлено такі: «Каталогізація, бібліографічний контроль» (40%), «Структури даних та метаданих» (30%), «Проектування, розробка, технічне обслуговування та впровадження» (20%).

Група «Теоретичні та загальні аспекти бібліотек та інформації» представляє 8,7% публікацій українських вчених, зміст яких зосереджено у рамках таких тем як: «Теорія науки про інформацію та бібліотекознавство», «Бібліотекознавство та наука про інформацію як галузь».

Чотири тематичні групи («Використання інформації та соціологія інформації»; «Видавнича справа та юридичні питання»; «Управління» та «Інше») представлені 5,8% статей кожна від загального проаналізованого матеріалу. До групи «Інше» були віднесені статті за темами «Оцінка якості», «Створення інтегрованого бібліотечного простору», «Стратегічні напрями розвитку». Слід виокремити публікації зазначених груп у таких підтемах: «Бібліометричні методи» (50%), «Комунікація» (50%), «Засоби масової інформації» (16,7%), «Інтелектуальна власність: авторські права, право власності, авторське право, загальнодоступна ліцензія, відкритий доступ» (16,7%), «Маркетинг» (33,3%), «Фінансування» (16,7%), «Управління знаннями» (16,7%).

Найменшу кількість становлять публікації українських фахівців у тематичних групах: «Користувачі, грамотність та читання», «Сучасні послуги в бібліотеках, архівах, музеях» та «Архітектура і бібліотечний дизайн» – 4,8%, 2,9% та 1% відповідно.

Використання однієї схеми ЛТА для вивчення тематичного змісту публікацій у зарубіжних та українських бібліотекознавчих журналах дозволяє зробити порівняльний аналіз тематичних напрямів у дослідженнях (табл. 2.23).

Загалом порівняння напрямів статей у зарубіжних та українських журналах свідчить про подібність їх тематики. Майже на одному рівні позначається вивчення проблем, віднесених до груп: «Управління» (6% – у

зарубіжному досвіді / 5,8% – в українському), «Видавнича справа та юридичні питання» (6% / 5,8%), Технології будівлі (по 1%).

Таблиця 2.23.

Тематичні напрями статей у зарубіжних та українських журналах

	ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ ЗАРУБІЖНИХ ЖУРНАЛІВ	ВІДСОТКИ	ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ УКРАЇНСЬКИХ ЖУРНАЛІВ	ВІДСОТКИ
1	Використання інформації та соціологія інформації	15%	Бібліотеки як фізичні колекції	14.4%
2	Інформаційні джерела та канали	15%	Галузь, професія, освіта	12.5%
3	Бібліотеки як фізичні колекції	12.4%	Інформаційні джерела та канали	11.5%
4	Проведення дослідження	11%	Інформаційні технології та бібліотечні технології	11.5%
5	Інформаційні технології та бібліотечні технології	10.5%	Обробка інформації для інформаційних послуг	9.6%
6	Користувачі, грамотність та читання	7%	Теоретичні та загальні аспекти бібліотекознавства та інформаційних технологій	8.7%
7	Управління	6%	Використання інформації та соціологія інформації	5.8%
8	Обробка інформації для інформаційних послуг	6%	Видавнича справа та юридичні питання	5.8%
9	Видавнича справа та юридичні питання	6%	Управління	5.8%
10	Галузь, професія, освіта	5%	Інше	5.8%
11	Технічні послуги в бібліотеках, архівах, музеях	4.5%	Користувачі, грамотність та читання	4.8%
12	Теоретичні та загальні аспекти бібліотекознавства та інформаційних технологій	1%	Технічні послуги в бібліотеках, архівах, музеях	2.9%
13	Технології будівлі	1%	Технології будівлі	1%

Різниця полягає у пріоритетах. У зарубіжних публікаціях переважають теми:

- «Використання інформації та соціологія інформації», у якій виявлено велику кількість публікацій щодо результатів бібліометричного аналізу бібліотечно-інформаційних ресурсів, зокрема фахових періодичних видань як наукового потенціалу бібліотекознавства; соціологічних досліджень стосовно використання та поширення інформації, інформаційних потреб користувачів бібліотек;

- «Інформаційні джерела та канали», публікації якої висвітлюють реалізацію міжнародних освітніх і практичних проектів і програм, пов'язаних із оцифруванням рідкісних видань, формуванням спільних БД;

- «Бібліотеки як фізичні колекції», серед тематики статей якої переважають публікації, пов'язані із застосуванням у бібліотечних закладах різних типів та видів методики психоаналітики як інструментального комплексу відстоювання бібліотеками своїх позицій в суспільстві, взаємозв'язків бібліотечної діяльності з інформатикою.

В українському бібліотекознавстві найактуальнішими тематичними напрями є : функціонування та розвиток бібліотек в цифровому просторі

(«Бібліотеки як фізичні колекції»); бібліотечна професія та освіта («Галузь, професія, освіта»); інформаційно-бібліотечні технології («Інформаційні технології та бібліотечні технології»).

Зазначені дані дозволили виявити проблематику інформаційно-комунікаційних зв'язків у професійному бібліотечному середовищі; розширити уявлення про розвиток зарубіжного бібліотекознавства, тематична структура якого характеризується урізноманітненням та ускладненням.

Проведений контент-аналіз бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи (Великобританії, Нідерландів, Німеччини, Франції), які одночасно індексуються у наукометричних платформах Web of Science і Scopus, та посилань на них українськими фахівцями доводить, що їх використання залежить від пріоритетів у розвитку бібліотечної галузі, мови, престижу журналу, його доступності. Останнє актуалізує процес звернення фахівців та науковців до періодичних видань у цифровому просторі, які надають вільний доступ до рефератів та повних текстів статей.

Висновки до розділу

Проведений аналіз особливостей потоку бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн дозволив визначити систему внутрішніх і зовнішніх факторів впливу бібліотекознавчих видань на розвиток професійної комунікації, зокрема на таких аспектах як: індексація журналів в наукометричних базах, їх імпаکت-фактор, інтернаціоналізація журналів, співробітництво через співавторство.

Виявлено друковані й електронні бібліотекознавчі журнали європейських країн, їх кількість та назви, що індексувалися у наукометричних базах Web of Science та Scopus протягом 2010-2015 рр. Встановлено, що більшість з них видаються у Великобританії (Scopus – 58/63, Web of Science – 20/30), Нідерландах (Scopus – 9/10, Web of Science – 5/6), Німеччині (Scopus – 8/10, Web of Science – 3/4), Франції (Scopus – 2/4).

Зазначено, що видання цих країн посідають одне з провідних місць у професійній комунікації, що зумовлено давніми традиціями бібліотечної справи саме в цих країнах, динамічним розвитком їх бібліотечних установ.

Європейські журнали бібліотекознавчого профілю одночасно індексуються у багатьох наукометричних системах: від 3-х до 60 баз універсального та вузькотематичного характеру, що створює умови для розширення й поглиблення професійної комунікації. Загалом їх показники впливу коливаються від 0 до 2,892 (імпаکت-фактор), 1,967 (індекс SJR) та 4,22 (метрика CiteScore). Найвищий показник впливу мають видання міжнародного рівня, в яких порушуються актуальні проблеми інформаційно-бібліотечної діяльності, розкриваються досягнення конкретних бібліотечних об'єднань, визначаються пріоритети бібліотечної галузі.

Потужним фактором розвитку професійної комунікації тенденцію зростання міжнародного співробітництва та основи співавторства. Встановлено, що у 50% проаналізованих журналів авторами однієї статті є фахівці з різних країн. Публікації у співавторстві в журналах, що видаються в Німеччині та Нідерландах сягають до 20%, а спільні публікації представників європейських країн у журналах міжнародного значення Великобританії становлять 48%. Розширення географічних меж співробітництва має чітко виражену тенденцію до зростання й свідчить про підвищення ступеня комунікаційної взаємодії фахівців різних наукових напрямів бібліотечної галузі. Проте публікацій за участі українських фахівців у виданнях провідних європейських країн не було виявлено.

На основі контент-аналізу змісту журналів визначено такі тематичні групи: цифрова інформація (цифрове збереження й архівування, постачання і використання, обмін цифровою інформацією); управління бібліотекою та інформацією (управління кадрами, фінансами, знаннями та інноваціями, краудсорсінг, аутсорсінг); інформаційно-комунікаційні технології (відкритий доступ, безпека та захист даних, інформаційні платформи, інтерфейси та програми, технології для користувачів з обмеженими можливостями,

мобільні додатки); комунікаційні зв'язки бібліотек з музеями та архівами, іншими документно-комунікаційними структурами (види і форми співробітництва, комунікаційні стратегії, партнерські проекти, економічні, соціальні, етичні аспекти в процесі взаємодії, наукова комунікація, взаємодія у соціальних мережах); історичні аспекти бібліотечної, архівної та видавничої справи. В тематичній структурі проаналізованих 266 статей із бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн виявлено такі пріоритетні теми: бібліотечна соціологія – 33, інформаційна етика – 32, відкритий доступ – 24, бібліометрія – 22, цифрова безпека – 21, бібліотечна професія та освіта – 19, авторське право – 18, поведінка користувача – 17, читання (зокрема заохочення до читання) – 15, соціокультурні аспекти бібліотечної діяльності – 14, збереження культурної спадщини – 12, соціальне спілкування – 11.

Здійснено бібліометричний моніторинг пристатейних списків використаної літератури в статтях п'яти видань України: «Бібліотечний Вісник», «Вісник Харківської державної академії культури», «Вісник Книжкової палати», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Бібліотечна планета» протягом 2010-2015 рр. Зазначено, що до редакційних колегій українських видань залучено провідних фахівців із Литви, Польщі, Німеччини, Данії, США, Росії, Білорусі, що сприяє підвищенню рівня професійної комунікації українських бібліотечних фахівців із колегами з інших країн.

Українські фахівці протягом 2010-2015 рр. звернулися до 44 назв журналів Великобританії, 14 – Нідерландів, 9 – Німеччини, 5 – Польщі, 3 – Іспанії та по 1 назві видань Франції, Швеції, Грузії. Найбільша кількість звернень українських авторів до європейських журналів була зафіксована в журналі «Бібліотечний Вісник». Загалом використання українськими бібліотечними фахівцями європейських бібліотекознавчих журналів через їх цитування становить 4,6 % порівняно з загальною кількістю процитованих періодичних видань. Цитувань українських авторів зарубіжними фахівцями в

європейських журналах взагалі не було виявлено. Такий стан підкреслює необхідність оптимізації професійної комунікації.

У результаті порівняння тематичної структури потоку європейських журналів бібліотекознавчого спрямування та п'яти провідних українських видань виявлено подібність проблематики, але у зарубіжних публікаціях переважають проблеми, пов'язані з бібліометричним аналізом бібліотечно-інформаційних ресурсів, зокрема фахових періодичних видань як наукового потенціалу бібліотекознавства; бібліотечною соціологією; реалізацією міжнародних освітніх і практичних проектів і програм; психоаналітикою як інструментальним комплексом відстоювання бібліотеками своїх позицій в суспільстві, інформатикою. В українському бібліотекознавстві найактуальнішими тематичними напрямками є : функціонування та розвиток бібліотек в цифровому просторі; інформаційно-бібліотечні технології, бібліотечна професія та освіта.

Основні матеріали розділу відображено у таких публікаціях:

1. Шевцова Ю. О. Аналіз зарубіжних бібліотечних журналів, які індексуються в наукометричних БД / Ю. О. Шевцова // Молодий вчений. – 2016.– Вип. 11. – С.165–168.
2. Шевцова Ю. О. Цитування зарубіжних бібліотечних журналів українськими фахівцями / Ю. О. Шевцова // Наук. пр.. Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2017. – Вип. 47. – С.245-253.
3. Шевцова Ю. О. Тематичний зміст бібліотекознавчої періодики європейських країн / Ю. О. Шевцова // Молодий вчений. – 2017.– Вип. 9. – С.150–154.
4. Shevtsova Yu. The usage of foreign LIS journals by Ukrainian LIS specialists and scientists / Yu. Shevtsova // Paradigmata poznani. – 2017 . – 1. – P.128–134.
5. Шевцова Ю. О. Використання зарубіжної бібліотечної періодики українськими фахівцями // Візія бібліотеки ВНЗ в контексті розвитку

сучасних соціокомунікаційних концепцій : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 27-28 квітня 2017 р., м. Миколаїв. – Миколаїв, НУК, 2017. – С. 139-143.

6. Шевцова Ю. О. Бібліотечні професійні зарубіжні журнали. Аналіз наявності у фондах ХДНБ ім. В.Г. Короленка // Культурологія та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених 21-22 квітня 2016 р., м. Харків. – Харків : ХДАК, 2016. – С. 311-312.

РОЗДІЛ 3

КОМУНІКАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЄВРОПЕЙСЬКИХ БІБЛІОТЕКОЗНАВЧИХ ЖУРНАЛІВ

3.1 Журнали відкритого доступу як пріоритетна модель для використання українськими фахівцями

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяв формуванню нового комунікаційного середовища з широким набором інструментальних засобів для дистанційного доступу та передачі інформації. Це дало поштовх бібліотекарям та вченим шукати альтернативні канали наукової комунікації. Вони стали заохочувати різноманітні методи отримання відкритого доступу до журналів. Це зумовило появу феномену відкритого доступу. Переваги Інтернет технологій (швидке розповсюдження та висока видимість інформації) дозволили відкритому доступу змінити видання та розповсюдження журналів з тільки друкованої версії на електронну, хоча й досі повні версії не всіх журналів є доступними в мережевому середовищі. Більшість з них виходять друком, а в електронному комунікаційному середовищі вони розкривають тільки зміст або додатково надають доступ до коротких рефератів чи анотацій. Разом з тим для професійного співтовариства велике значення має наявність та доступність повнотекстової інформації для ознайомлення із сучасними напрямками науки, освіти та практики в бібліотечній сфері.

Вираз «відкритий доступ» вперше було використано в рамках Будапештської ініціативи відкритого доступу [54]. З цієї причини історична перспектива відкритого доступу поділена на три періоди: до Будапештської ініціативи, в період ініціативи та після неї.

Хоча Будапештська ініціатива відкритого доступу [174] вважається знаковим документом, вона не була першою ініціативою для обговорення основної ідеї відкритого доступу. Її підґрунтям стали три попередніх

документи, що з'явилися в результаті низки зустрічей під час Всесвітньої конференції по науці ХХ ст. У першому документі, «Декларація Санто-Домінго» [54], відзначається, що наука повинна бути доступна кожному. Другий – «Декларація з науки і використання наукового знання» і третій – «Порядок денний з науки» фокусують увагу на необхідності обміну науковою інформацією, особливо тією, яка створюється спільно з громадськими фондами, визнаючи, що доступ до цієї інформації цінний для прогресу самої науки. Переваги, що викладаються в Будапештській ініціативі відкритого доступу, періодично використовуються для демонстрації вигод відкритого доступу.

Будапештська ініціатива відкритого доступу запропонувала дві стратегії відкритого доступу. Перша стратегія – самоархівування, друга – розвиток журналів відкритого доступу. Самоархівування має на увазі, що автори статей можуть завантажувати копію своїх відрецензованих публікацій у сховища відкритого доступу, які відповідають стандартам ініціативи відкритого доступу. Пізніше ця пропозиція стала відомою як стратегія «зеленого» шляху до відкритого доступу. Друга стратегія передбачає зміну в бізнес-моделі існуючих журналів і розвиток журналів відкритого доступу, у подальшому відома як «золотий» шлях до відкритого доступу.

У 2012 році Будапештська ініціатива відкритого доступу відзначила 10 років існування і опублікувала новий документ «Десять років після Будапештської ініціативи відкритого доступу: установка на відкритість за замовчуванням» [67]. У цій редакції підтверджені стратегії, запропоновані Будапештською ініціативою відкритого доступу: «зелений» шлях і «золотий» шлях до журналів відкритого доступу. Додатково представлені нові рекомендації на наступні десять років щодо використання політик відкритого доступу інститутами, що виробляють наукове знання, ліцензування контенту відкритого доступу, захисту, координації ініціатив і просування систем відкритого доступу.

Одним з основних принципів відкритого доступу є дозвіл користувачам читати, завантажувати, копіювати, поширювати, друкувати, шукати повні тексти статей без економічних, юридичних чи технічних бар'єрів, окрім єдиного бар'єру – доступу до Інтернету. Єдиною умовою є дозвіл авторам контролювати цілісність їх роботи і право бути належним чином визнаними та цитованими. Хоча, як зазначалося у розділі 1.1, деякі вчені відмічають та досліджують наявність інших бар'єрів наукової публікації у відкритому доступі [164-166; 181]. Так, наприклад, В.-Сh. Vjörk у 2004 році [164] визначив шість основних типів бар'єрів: законодавча база, інфраструктура інформаційних технологій, бізнес-моделі, сервіси та стандарти індексації, система академічної винагороди та маркетинг. А інша дослідниця [181] проаналізувала ці бар'єри відкритого доступу у період з 2004 по 2014 роки та дійшла висновку, що обговорення відкритого доступу зростає у досліджувані роки, а бар'єри зменшуються.

Слід зауважити, що бібліотекарі та фахівці з інформаційних технологій завжди підтримували доступ до знань та інформації, окрім того вони відіграють досить активну роль у поширенні руху відкритого доступу [85; 156; 215; 268]. Серед його переваг до найважливіших відносять ті, що вчені, чий інститут не в змозі платити за передплату комерційних журналів і БД, можуть мати доступ до наукової літератури. Більше того, такий підхід спрямовано на прозорість літератури відкритого доступу.

Відкритий доступ вносить вклад в науковий розвиток за допомогою оптимізації комунікаційних процесів і заохочує можливості усіх регіонів брати участь у міжнародній науковій комунікації. Відкритий доступ має на увазі вільну і необмежену доступність до повних наукових публікацій в Інтернеті. Консолідація періодики у відкритому доступі заохочувалася міжнародними зусиллями його прихильників.

Слід зауважити, що не застосовують національну політику відкритого доступу такі країни: Румунія, Кіпр, Греція, Естонія, Болгарія, Мальта, Словаччина, Литва, Чехія, Люксембург [67]. Багато країн, які сприйняли

ініціативу, тільки в 2010-х рр. почали стверджувати її на національному рівні. Так, у Польщі національна консультація щодо відкритого доступу до публічних ресурсів була ініційована міністром адміністрування та питань оцифровки у 2012 р. Її мета полягала в тому, щоб визначити керівні принципи політики відкритого доступу, які будуть об'єднані в законопроект, що включає відкритий доступ до освітніх, культурних і наукових ресурсів і будуть фінансуватися державою, – «Закон по відкритим суспільних ресурсів». У Словенії Резолюція по національній програмі науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР) на 2011-2020 рр. наголошує, що результати фінансованих державою досліджень повинні бути доступними [67]. У Нідерландах, починаючи з 2009 р. ректори університетів ясно висловилися на користь відкритого доступу. У Великобританії «золотий» шлях до відкритого доступу обговорюється більше, ніж «зелений» шлях, але й останній не відкидається. Також віддається перевага моделі «блакитного шляху», яка ґрунтується на архівуванні кінцевої версії видання після рецензування [63]. У Данії 22 червня 2012 р. п'ять основних національних фінансових організацій (Данська рада з незалежних досліджень, Данська рада зі стратегічних досліджень, Данські національні дослідницькі фонди, Данський фонд з новітніх технологій і Данська рада з технологій та інновацій) вирішили встановити загальну політику відкритого доступу. У Фінляндії, незважаючи на те, що принцип відкритого доступу заохочувався протягом довгого часу, конкретніші дії виникли тільки в 2011 р. коли Міністерство освіти і культури запустило проект з метою створення національної наукової політики з відкритого доступу і розбудови необхідної інфраструктури. В Іспанії у 2011 р. узаконено відкритий доступ шляхом прийняття «Закону про науку, технології та інновації» («Ley de la Ciencia, la Tecnología y la Innovación»). На державному рівні у Франції у 2013 р. проголошено про підтримку принципів відкритого доступу до наукової інформації, особливо – серед видавництв Сектору соціальних і гуманітарних наук (SHS), але спільна національна політика у цьому напрямі все ще

відсутня [67]. У Німеччині прийнято закон 2013 р. про науку, який включає пункт про відкритий доступ, який надає авторам право вторинної публікації у відкритих базах [54]. Це дозволяє брати аналогічну, але некомерційну публікацію автора протягом дванадцяти місяців після прийняття статті в STM (технічні науки) і SHS (гуманітарні). Це право застосовується, якщо наукова праця фінансується державою. В Італії в березні 2013 р. президенти основних наукових організацій та ректори італійських університетів підписали Декларацію на користь відкритого доступу [27]. Наведий огляд національних політик європейських країн стосовно відкритого доступу свідчить про їх неоднозначність. Очевидно такий стан пов'язаний з розвитком різних моделей доступу (окрім проголошених двох основних – зеленого і золотого шляхів). Зокрема, зарубіжні вчені [77; 150] називають чотири в залежності від архівування: зелена, жовта, блакитна, біла. На нашу думку, такий стан є закономірним, оскільки існують національні відмінності у політиці відкритого доступу.

Бібліотекознавчі журнали, пріоритетами яких є різні моделі поширюються у багатьох платформах відкритого доступу: коаліція SPARK [262], Eprints [83; 153; 263], DOAJ (Directory of Open Access Journals) [218; 233; 264]. Порівняльний аналіз назв бібліотекознавчих журналів дозволив встановити зарубіжним вченим, що 32 журнали станом на 2011 р. одночасно індексувалися в трьох БД відкритого доступу: DOAJ, Open j-Gate та Ulrichsweb. Окремо в DOAJ розміщуються 29 назв журналів, в Open j-Gate – 16, та 11 – в Ulrichsweb [243].

Українські дослідники [153] вважають найбільш значущою ініціативою у даному напрямі проект E-LIS (E-prints in Library and Information Science), який функціонує з 2003 р. як відкритий архів не журналів, а окремих електронних публікацій з бібліотечної справи та суміжних інформаційних дисциплін. У ньому міститься значна кількість документів, опублікованих у друкованих часописах. Також слід зазначити, що університетською бібліотекою Регенсбурга та бібліотекою Технічного університету Мюнхена

було започатковано журнальну службу – Electronic Journals Library, що надає доступ до наукових та університетських часописів з усіх галузей знань, зокрема з проблем бібліотекознавства та інформаційних дисциплін [153].

Загалом потужна підтримка відкритого доступу різними країнами сприяє розвитку журналів відкритого доступу, зокрема й бібліотекознавчого спрямування. Це означає, що традиційний процес професійної комунікації є не єдиним шляхом для вчених та практиків. Хоча журнали у друкованій формі все ще домінують, постійно відбувається розширення частки журналів відкритого доступу через їх переваги. На їх кількісне зростання звертають увагу більшість зарубіжних вчених [166; 205] та відзначають, що поступово зростає й конкуренція журналів відкритого доступу відносно традиційних [176]. Інші, навпаки відмічають, що їх вплив на професійну комунікацію не такий великий, як вплив традиційних журналів [178; 214].

Доречно зауважити, що проблема відображення бібліотечних журналів у відкритому доступі була порушена в середині 1990-х рр. [145; 256]. Розвиток Інтернету, інформаційно-комунікаційних технологій призвели до появи електронних журналів у відкритому доступі, які не мають друкованої форми. Серед них широко відомими є журнали «D-Lib Magazine» (ISSN 1082987) (1995) та «Ariadne» (ISSN 13613200)(1996).

З 2000-х рр. збільшується кількість такої бібліотекознавчої періодики. В першу чергу, це – періодичні видання бібліотечних асоціацій та об'єднань. За даними дослідника N. Szczepanski у 2005 році було представлено в ресурсах Інтернету 182 назви бібліотекознавчих журналів, видавцями яких є 28 країн світу. Найбільш відкритими серед них були видання таких провідних країн світу, як: США (54), Великобританії (28), Швеції (14), Німеччини (10) та Канади (8) [144].

Загалом, крім видавничих корпорацій, розміщують журнали бібліотечно-інформаційного спрямування у відкритому доступі: бібліотечні об'єднання, освітні заклади, наукові центри. Як відзначає колектив індійських дослідників, у директорії DOAJ та довіднику Ulrichswebs представлено (на

2011р.): 38% видань бібліотечних асоціацій; 22% – інститутів та дослідницьких центрів; 15% – поважних видавництв; 3,47% – самоархівування [243]. Це свідчить про важливе місце журналів відкритого доступу у професійній комунікації, які підтримують стійку систему циркуляції професійної інформації всередині бібліотечної спільноти і забезпечують прямий і зворотний зв'язку з соціумом, стимулюючи тим самим розширення професійного знання і професійного досвіду.

У сучасний період до найпопулярнішої бази журналів відкритого доступу бібліотекознавці відносять Директорію часописів відкритого доступу – DOAJ (Directory of Open Access Journals) [153], яку було організовано у 2003 р. штаб-квартирою бібліотеки Лундського університету (Швеція) за фінансової підтримки Інституту відкритого суспільства з метою популяризації наукових журналів, безперешкодного доступу до них, збільшення їх використання та впливу.

Так, одержана в процесі дисертаційного дослідження статистика включення назв бібліотекознавчих журналів у довідник DOAJ протягом 2003-2017 рр. свідчить про зростання кількості періодичних видань відкритого доступу: 2003 р. – 7; 2004 р. – 3; 2005 р. – 4; 2006 р. – 8; 2007 р. – 6; 2008 р. – 4; 2009 р. – 2; 2010 р. – 7; 2011 р. – 6; 2012 р. – 9; 2013 р. – 15, 2014 р. – 1, 2015 р. – 13, 2016 р. – 13, 2017 р. – 25. Зазначені дані показують, що найбільше поповнення відбувається у 2017 р.

Заслуговує окремої уваги, що серед поповнень 2017 р. є 1 український журнал – «Вісник Одеського національного університету: Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство». Ознайомлення з веб-сайтом цього журналу дозволяє стверджувати, що серед українських видань бібліотекознавчого профілю він індексується найбільшою кількістю міжнародних баз, але у провідних наукометричних базах Scopus та Web of Science він відсутній.

Також заслуговує уваги рівень розміщення у директорії DOAJ журналів з різних галузей науки, що видаються у європейських країнах (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Кількісна характеристика наукових журналів у DOAJ за країнами
(2013)

№ п/п	КРАЇНА	КІЛЬКІСТЬ	№ п/п	КРАЇНА	КІЛЬКІСТЬ	№ п/п	КРАЇНА	КІЛЬКІСТЬ
1	Великобританія	620	11	Чехія	75	21	Фінляндія	39
2	Іспанія	496	12	Нідерланди	72	22	Словакія	35
3	Німеччина	335	13	Росія	71	23	Норвегія	34
4	Румунія	294	14	Швеція	64	24	Бельгія	29
5	Італія	275	15	Болгарія	51	25	Угорщина	26
6	Турція	250	16	Греція	44	26	Естонія	25
7	Франція	191	17	Україна	44	27	Молдова	5
8	Польща	159	18	Австрія	44	28	Латвія	4
9	Швейцарія	154	19	Словенія	43			
10	Сербія	97	20	Данія	41			

Як видно з табл. 3.1, серед європейських країн перші позиції належать Великобританії, Іспанії та Німеччині. Україна займає 17 позицію. Але вже протягом 2014 р. загальна кількість журналів відкритого доступу збільшилося до 9500 [205].

Для поглибленого вивчення відображення бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи у відкритому доступі, що сприяє оптимізації професійного комунікаційного середовища через розширення можливостей доступу українських бібліотечних фахівців до повнотекстових видань, було здійснено вибірку саме із директорії DOAJ. У результаті проведеного дослідження визначено, що на кінець 2015 р. у відкритому доступі були присутніми 123 назви журналів бібліотекознавчого спрямування із різних країн світу. (ДОДАТОК Г). З них індексувалося у наукометричній базі Scopus:

- 6 назв журналів, які видаються у Великобританії: «Electronic Journal of Knowledge Management»(ISSN 14794411), «Journal of Information Literacy» (ISSN 17505968); «Information Research: An International Electronic Journal» (ISSN 13681613); «Insights» (ISSN 20487754); «Library and Information Research» (ISSN: 17561086); «International Journal of Digital Curation» (ISSN 17468256);

- 4 назви журналів – у Німеччині: «Informationspraxis» (ISSN 22973249) (видається німецькою мовою), «GMS Medizin – Bibliothek – Information» (ISSN 1865066X), «O-bib. Das offene Bibliotheksjournal» (ISSN 23639814) (видається німецькою мовою), «Libreas : Library Ideas» (ISSN 18607950);

- 2 назви журналів – у Нідерландах: «Liber Quarterly: The Journal of European Research Libraries» (ISSN 14355205), «Journal of the European Association for Health Information and Libraries» (ISSN 18410715);

- 2 назви журналів – у Франції: «Revue Française des Sciences de l'Information et de la Communication» (ISSN 22630856) (французькою мовою), «Journal of Data Mining and Digital Humanities» (ISSN 24165999).

Також було визначено, що тільки 1 журнал DOAJ одночасно індексують обидві глобальні наукометричні платформи (Scopus та Web of Science). Це – «Information Research: An International Electronic Journal» (ISSN 13691613). Також виявлено у відкритому доступі бібліотекознавчі журнали таких європейських країн: Іспанії (10), Польщі (7), Італії (4), Литви (1), Латвії (1), Словаччини (1) та інших, які видаються національною мовою та не індексуються у вище вказаних базах.

Варто зауважити, що на відміну від наукометричних БД Web of Science, (основною мовою є англійська) та Scopus (присутніми є різні мови), у відкритому доступі ще більше поширена багатомовність. Наприклад, бібліотекознавча англійськомовна періодика становить 62,6%, іспанською мовою – 12,6%, португальською – 8,2%, французькою – 6,0%, німецькою – 3,8%, італійською – 3,3%, турецькою – 1,6% видань, а також позначається українська.

З метою підвищення ефективності використання українськими фахівцями зарубіжних бібліотекознавчих журналів, опублікування власних досліджень та досвіду в них, інтеграції українських видань до європейського комунікаційного середовища необхідно було визначити їх належність до конкретних моделей відкритого доступу. У зв'язку з тим, що Будапештською ініціативою проголошено дві пріоритетні моделі: «золотий» шлях (заохочує

наукову публікацію в журналах відкритого доступу) та «зелений» шлях (прагне розвивати цифрові сховища відкритого доступу, у яких поширюються вже опубліковані документи або прийняті до публікації) першочергового значення набуло виявлення журналів, які належать до них. Для цього було використано директорію DOAJ, портали SJR та SHERRA/RoMEO-Rights.

У результаті було визначено, що більшість бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн у директорії DOAJ, які індексуються одночасно у наукометричних базах Scopus та Web of Science або в одній з них, підтримують модель «золотого» шляху. Це відзначають й зарубіжні автори [216], які зауважують, що журнали «золотого» шляху беруть оплату за публікацію статей у відкритому доступі. Дійсно, доступ до статей у відкритому доступі є безкоштовним, а їх публікація – платною. Видатки на журнали відкритого доступу складаються з вартості рецензування, підготовки рукописів і простору на сервері [153]. Існує декілька форм підтримки журналів відкритого доступу – субсидії від університетів та наукових спілок, спонсорів або оплата за публікацію авторами дослідження.

Поширення тенденції розміщення окремих статей у відкритому доступі традиційними періодичними виданнями зумовило появу такого поняття як «гібридний відкритий доступ». Як зазначають фінські дослідники [205], у авторів гібридних журналах існує декілька шляхів опублікувати результати свого дослідження. Стаття може бути опублікована у гібридному журналі за плату автором безпосередньо; закладом, в якому він працює; спонсором; корпорацією чи фондом, який фінансує дослідницьку діяльність. Тоді вона буде доступною у відкритому доступі, в той час як інші (безкоштовні) статті журналу доступні лише для передплатників цього журналу. Таким чином, можна виділити моделі журналів відкритого доступу за комерціалізацією відносин: фінансування публікацій фондами, оплата публікацій авторами або організаціями, корпоративні моделі, «зелений доступ»;

Разом з тим, автори зауважують, що гібридні журнали не мають однакових поміток, тому їх складно виявляти як у відкритому доступі, так й в

провідних базах. Тому в рамках дослідження було ознайомлення з інформацією для авторів з підготовки та подання статей, здійснено переписку з редакторами деяких журналів, що сприяло виявленню гібридних журналів та можливостей безплатної й платної публікації (табл. 3.2). Журнал «Information Research: An International Electronic Journal (ISSN 13681613) плату за публікацію статті не просить, але за бажанням автора пропонує сплачувати 500£ / 800\$ / 600€. Безперечно, зазначені цифри оплати за публікацію є занадто високими для українських авторів. Для них оптимальним варіантом є безкоштовна публікація. Проте для цього необхідним є обрання відповідної теми, високий науково-методологічний рівень підготовки статті, знання англійської мови.

Таблиця 3.2.

Гібридні бібліотекознавчі журнали

НАЗВА ЗАРУБІЖНОГО ЖУРНАЛУ	КРАЇНА	SCOPUS	БЕЗКОШТО ВНО	ПЛАТА GOLD OA
Aslib Journal of Information Management	UK	x	x	\$2800
Electronic Library	UK	x	x	\$2800
Health Information and Libraries Journal	UK	x	x	\$3000
Information and Organization	UK	x	x	\$1800
Information Development	UK	x	x	\$3000
Information Research- an International Electronic Journal	UK	x	x	x
Interlending & Document Supply / Information Discovery and Delivery	UK	x	x	\$2800
Journal of Documentation	UK	x	x	\$2800
Journal of Informetrics	NL	x	x	\$1800
Journal of Knowledge Management	UK	x	x	\$2800
Journal of Librarianship and Information Science	UK	x	x	\$3000
Learned Publishing	UK	x	x	\$2900
Library Hi Tech	UK	x	x	\$2800
Library Management	UK	x	x	\$2400
Library Review	UK	x	x	\$2400
Program-Electronic Library and Information Systems	UK	x	x	\$2800
Research Evaluation	UK	x	x	\$2400/\$1200
Scientometrics	NL	x	x	\$3000

Варто зауважити, що у більшості зазначених бібліотекознавчих журналів наступні видавці: Elsevier, Emerald, Taylor & Francis, Sage, Springer та Wiley-Blackwell. Вони почали надавати авторам можливості публікувати свої результати дослідження у відкритому доступі у традиційних журналах, які стають гібридними журналами. Для цього видавці розробили різноманітні

програми, які дозволяють авторам дотримуватися вимог щодо фінансування їх дослідження. Так, наприклад, у видавця журналів Sage існує програма Sage Choice (стандартна вартість публікації статті у відкритому доступі («золотий» шлях) – 3000\$), але дослідники можуть публікувати дослідження у відкритому доступі як за плату, так й безкоштовно (стаття буде доступна тільки передплатникам журналу). Загалом плата за публікацію у гібридному журналі значно вища, ніж у виданні відкритого доступу. Тому у провідних країнах Європи, зокрема Великобританії та Німеччини останнім часом набуває розвитку спонсорська підтримка публікацій та одержання грантів від спеціальних фондів для розміщення статті в гібридному журналі з наданням до неї безперешкодного доступу.

Серед бібліотекознавчих журналів, які індексуються у наукометричній базі Scopus можна виділити «Electronic Journal of Knowledge Management» (ISSN 14794411), видавець якого бере плату за публікацію у розмірі 250£.

Також бібліотекознавчі журнали підтримують й іншу модель – «зеленого» шляху, яка пропонує опцію самоархівування, але після закінчення періоду ембарго. Так, у корпорації Emerald з'явилася нова програма відкритого доступу EmeraldReach. За цією програмою, окрім «золотого» шляху публікації статті, надається можливість самоархівувати та завантажувати статтю на особистий сайт або в репозитарій відкритого доступу без періоду ембарго. Ця модель призначена для самостійного депонування авторами або самоархівування (self-archiving) публікацій в інституційних репозитаріях або електронних архівах. Подання статей до цієї моделі здійснюється безпосередньо автором або через організацію чи видавця.

За результатами проведеного дослідження вдалося знайти бібліотекознавчі журнали, які відрізняються підходами до архівування. Модель «зеленого» шляху відкритого доступу полягає в архівуванні препринтів і постпринтів або видавничої версії в PDF форматі на відміну від «блакитного» шляху, коли архівується кінцева версія після рецензування.

«Жовту» модель підтримують журнали, які надають у відкритий доступ препринти до рецензування (табл. 3.3).

Таблиця 3.3.

Зарубіжні бібліотекознавчі журнали за моделями архівування у відкритому доступі

ЗЕЛЕНА		БЛАКИТНА		ЖОВТА	
Serials Librarian	UK	Information Research	UK	Journal of the European Association for Health Information and Library	NL
Serials Review	UK	Learning Publishing	UK	EBIB Bulletin	PL
Online Information Review	UK	El Profesional de la Informacion	ES		
Interlending and Document Supply	UK				
Information Services and use	NL				
Journal of Academic Librarianship	NL				
Scientometrics	NL				
Liber Quarterly	NL				

Ініціатори та прихильники «зеленої» моделі надають переваги усім заінтересованим сторонам: організаціям, що фінансують, – роблячи послугу для суспільства вони мають позитивну віддачу від своїх інвестицій у дослідження; авторам – оскільки спонукає до широкого розповсюдження їх робіт; читачам – оскільки надає доступ до всіх першоджерел; видавцям та рецензентам – сприяє більш високій оцінці їхньої праці; бібліотекам – дає змогу якісно задовольняти різноманітні інформаційні запити користувачів; дослідницьким установам та інституціям – збільшує їх присутність, зміцнює репутацію і престиж; невеликим видавництвам чи науковим громадам – окреслює стратегію їх розвитку [156, с. 4]. На нашу думку така модель є пріоритетною. Вона дозволяє розміщувати пре- та постпринтові статті, а наявність в них англійського резюме сприятиме просуванню опублікованих результатів у систему міжнародної професійної комунікації.

Важливим фактором поширення журналів у відкритому доступі поряд з економічним та технологічним є правовий [214], який ґрунтується на принципах авторського права. Відповідно до нього, автор статті має право зберігати за собою немайнові права власності. Майнові права автор передає видавцю, який пропонує доступ на платній чи безоплатній основі. Також автор має право передавати право власності на умовах спеціальної ліцензії іншим користувачам, відповідно до якої вони одержують право користування

з обов'язковим посиланням на автора. Крім цього поширеним є такий стан, коли видавець дозволяє автору повторно використовувати статтю, тобто розміщувати її в інших ресурсах. Також набуває розвитку розміщення авторами своїх статей до публікації, наприклад в репозитарії. Таке різноманіття підходів зумовило поглиблене вивчення бібліотекознавчих журналів Великобританії, Німеччини, Нідерландів, Франції, які були наявними у директорії DOAJ у 2015 р. У результаті аналізу було встановлено, що:

- 38% бібліотекознавчих журналів – надають повний доступ до текстів;
- 54 % – зберігають право копірайт за автором (дозволяти чи забороняти повнотекстовий доступ);
- 5,4 % – пропонують частково повний доступ, оскільки журнал надає можливість автору право вибору між передачею власності на розміщення повного тексту або збереження за собою деяких прав копірайт;
- 2,7 % – не відомо;
- 0,9 % – спільне право автора і видавця.

Таким чином у відкритому досвіді можна виділити моделі за правовим фактором або за інтелектуальною власністю: право копірайт (власник дозволяє користування на платній чи безоплатній основі), право повторного використання, право автора на розміщення свої статті до її публікації.

Можна стверджувати, що основною бізнес-моделлю для публікації журналів стає відкритий доступ. Тому доцільним є розміщення профільних, зокрема фахових українських видань не тільки на власних сайтах, але й у різних базах. Зокрема розміщення їх у директорії DOAJ сприятиме, по перше, просуванню українського бібліотекознавства у світовий інформаційний простір; по-друге – підвищенню ефективності обміну інформацією; по-третє – розширенню професійних комунікацій українських бібліотечних фахівців із зарубіжними. Професійна комунікація бібліотечних фахівців є основним механізмом функціонування й розвитку професії, одним із важливих

механізмів її зв'язків із суспільством, а також необхідною умовою формування особистості фахівця бібліотечної сфери, його ціннісної структури. Її стан інтенсивності взаємозв'язків визначає життєздатність професійної спільноти, безпосередньо відбивається на рівні ефективності наукових досліджень у бібліотечній галузі, на їх зв'язку із практикою. Оперативність подання результатів діяльності українських вчених через збільшення їхньої присутності у відкритому доступі та включення до наукометричних платформ дозволить усунути існуючі бар'єри у професійній взаємодії, сприятиме розвитку бібліотечної галузі.

Проте у деяких дослідників викликає сумнів якість публікацій у журналах відкритого доступу. Вони вважаються менш якісними, ніж традиційні журнали. Так, зарубіжні дослідники виявили низький рівень журналів як «зеленого», так й «золотого» шляху відкритого доступу вченими і практиками бібліотечної галузі [26]. Можна погодитися з ними стосовно того, що такий результат був несподіваним, оскільки бібліотечні фахівці активно підтримують стратегію відкритого доступу. Такої ж думки додержується український дослідник С. А. Назаровець [84], який вважає причиною низького рівня використання авторських мережевих публікацій недостатню розвинутість і повноту відкритого контенту Інтернет-ресурсів бібліотекознавчої проблематики, а також існуванням високої довіри до широко відомих та авторитетних друкованих профільних журналів. Його дослідження корелюється з дослідженнями зарубіжних вчених, які зазначають, що паперові носії мають значно вищий авторитет у бібліотечних фахівців [181]. Також С. А. Назаровець [83] звертає увагу на те, що українських бібліотекознавців більше цікавить змістовний контент процитованих Інтернет-ресурсів щодо реалізації та підтримки проектів, програм, міжнародних ініціатив, аніж авторські наукові праці зарубіжних колег.

На нашу думку, виявлений стан наведеними вище дослідниками, можна пояснити тим, що поява нових бібліотекознавчих журналів відкритого

доступу повільно сприймається фахівцями, а підтримка багатьма видавцями розвитку гібридних журналів створює перепони економічного характеру для багатьох фахівців. Крім того невисокий рівень довіри до періодичних видань відкритого доступу бібліотекознавці пов'язують з гонитвою за збільшенням публікаційної активності, що зумовило появу недобросовісних компаній, які публікують низькопробні статті за низьку плату [85]. Це також впливає на ефективність професійної комунікації. Так, зарубіжні вчені [240] зазначають, що якість змісту публікацій є тривожним фактором для сталого зростання кількості журналів відкритого доступу.

Сучасні зміни у вимогах до правил присудження наукових ступенів та звань, до кар'єрного зростання у науково-освітній сфері зумовили активізацію платних посередницьких послуг з публікації статті в авторитетних журналах, які індексуються провідними наукометричними базами; появу так званих фейкових або хижацьких (*predatory open access journals*) журналів [168; 222]. До таких відносять ті видання, які беруть плату за публікацію без відповідних вимог до якості і рецензування. Хижацькі журнали, як правило, маскуються під авторитетні, які індексуються провідними наукометричними базами. На це вже зверталася увага у підрозділі 1.1. Поширення таких журналів у відкритому доступі викликала розробку критеріїв для виявлення їх якості [168], спеціальних тестів [232], за якими у DOAJ проводиться оцінка та видаляються видання, що не пройшли тестування. Проте багато вчених вважають розроблені критерії якості журналів суб'єктивними.

Також варто зауважити, що у зарубіжному бібліотекознавстві відзначається тенденція поширення хижацьких видань установами країн, які розвиваються. Це зумовлено тим, що в таких країнах акцентують увагу не на якості публікації, а на кількості й це, на думку зарубіжних авторів [222, 232] викликає створення сумнівних журналів. Але інші дослідники доводять, що в сфері бібліотекознавства такі видання відсутні [54], а журнали відкритого

доступу збільшують свою популярність у професійному середовищі рік за роком у зв'язку зі зручністю їх використання.

Це підтверджує доцільність ранжування зарубіжних бібліотекознавчих журналів для використання їх українськими фахівцями. Інтеграція українського суспільства до європейського професійного простору, вимоги вищої атестаційної комісії МОН України до підвищення кваліфікації, функціонування значної кількості бібліотекознавчої періодики європейських країн зумовлюють необхідність пошуку для публікацій результатів досліджень саме тих бібліотекознавчих журналів, які сприятимуть доступності, перспективам та особистісному зростанню вчених та практиків.

3.2. Ранжування бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи як засіб підвищення професійної комунікації українських бібліотечних працівників

У формуванні комунікаційного середовища, консолідації інформації і знань пріоритетне значення мають ядерні журнали, тобто та періодика, якій не тільки відводиться провідна роль в професійній комунікації, але й яка дійсно здійснює вплив на розвиток бібліотечної галузі. Важливе значення для встановлення різного рівня відносин усередині професійної спільноти, а також відносин з іншими суб'єктами громадського життя, для продукування та застосування професійних і наукових знань, обміну інформацією мають профільні журнали, які є засобом взаємного стимулювання професійної активності. Періодичні видання, зокрема бібліотекознавчі журнали виконують у професійному середовищі такі комунікативні функції: сигнального інформування, міждисциплінарного і міжнаціонального спілкування, узагальнення даних і знань. Але українські фахівці публікують свої статті здебільшого у профільному фаховому виданні України. Разом з тим, підвищення вимог до кар'єрного зросту, нагальність розширення професійних комунікацій потребує підвищення публікаційної активності

українських бібліотекознавців на міжнародному рівні, що зумовлює необхідність вибору авторитетного журналу для розміщення статей. Крім того поширення в інформаційному просторі фейкової періодики підкреслює важливість ранжування для виявлення переліків найвпливовіших видань у професійному середовищі, зокрема європейських бібліотекознавчих журналів. Також, у зв'язку з євроінтеграційними пріоритетами України, вагомого значення набуває як підвищення публікаційної активності українських фахівців і науковців у профільних журналах, які індексуються у провідних наукометричних платформах, так й оперативне ознайомлення з передовим зарубіжним досвідом, який відображається у періодиці. Це підтверджує доцільність ранжування бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи як одного із найвагоміших засобів підвищення ефективності професійного комунікаційного середовища.

Ранжування – процедура визначення престижності, ступеню інформативності, рівня авторитетності і значущості у професійному комунікаційному середовищі кожного періодичного видання. З однієї сторони, ранжування впливає на обрання видання для опублікування власних досягнень, з іншої – сприяє вивченню пріоритетних тенденцій у зарубіжному бібліотекознавстві. Проте однією з проблем визначення рангу конкретного журналу є відсутність загальноприйнятих показників. Безперечно, репутація бібліотекознавчих журналів залежить від тематичної спрямованості, рівня доступності, редакційних вимог до публікацій, поширення у професійному середовищі. Теоретична база дослідження (підрозділ 1.1) засвідчує, що у зарубіжному бібліотекознавстві для ранжування бібліотекознавчих журналів застосовуються різні підходи і методи їх ранжування. Широкого застосування набуло визначення рейтингів профільних журналів американськими дослідниками на основі суб'єктивних критеріїв. Серед них найчастіше застосовують експертний аналіз, який ґрунтується на методах анкетування та опитування науковців, бібліотечних фахівців-практиків в окремих країнах, а в окремих випадках звертаються до міжнародного анкетування. У анкетах

пропонуються різні характеристики журналу: редакційна політика і науковий контент; якість формату, мови, бібліографії; доступність; авторитетність у бібліотечному середовищі. Така оцінка здійснюється зазвичай за бальною системою від 1 до 5, або від 0 до 10. Так, ранжування бібліотекознавчої періодики американськими вченими [201] було здійснено на основі опитування двох груп фахівців: деканів північноамериканських шкіл, які мають акредитовані програми та директорів публічних і наукових бібліотек, для яких публікація в журналі має важливе значення для кар'єрного зростання. За результатами дослідники визначили два списки пріоритетних видань відповідно для науковців і практиків. Варто звернути увагу, що у їхніх переліках найвищі рангові позиції мають американські журнали бібліотечно-інформаційного спрямування. Їх рейтинги корелюється з результатами досліджень інших вчених [167; 197; 200; 228], які визначаючи ядро бібліотекознавчих журналів, звертаються до їх ранжування за такими групами: вищого рівня (для опублікування результатів досліджень науковцями і практиками, які мають значний публікаційний досвід, оволоділи науковим стилем тощо), середнього рівня (для початківців, які не мають досвіду підготовки статей). Вони обґрунтовують це тим, що автори-початківці можуть уникнути відмови від публікації в журналі середнього рівня, так як ці журнали є менш конкурентоспроможними і часто не вимагають високого рівня наукових статей.

На поділі журналів для різних груп фахівців акцентують увагу багато зарубіжних вчених [189; 227; 245]. Звичайно, з цим можна погодитися, але поглиблення комунікацій між вченими та практиками може сприяти ліквідації такого поділу при ранжуванні періодики. На нашу думку, публікація в одному виданні статей і вчених, і бібліотечних працівників буде корисним як першим, так і другим та дозволить удосконалити передачу інформації та знань. Відсутність взаємообміну істотно обмежує професійну комунікацію й відповідно несприятливо впливає на розвиток бібліотечної галузі. Але значним недоліком експертних оцінок є їх суб'єктивність.

У зв'язку з розвитком моделей відкритого доступу до публікацій, стрімким зростанням кількості назв профільних видань у різних країнах, підвищенням вимог до підготовки статті пропонуються нові підходи і здійснюються пошуки нових методів ранжування [228; 234; 247]. Одні дослідники пропонують додавати до критеріїв ранжування редакційну політику, пов'язану з інтелектуальною власністю, зокрема періодом ембарго у відкритому доступі [172; 281], інші вважають доцільним використовувати для визначення рангу журналу імпаکت-фактор та індекс Google Scholar [228], треті виділяють комплекс критеріїв – загальні (експертна оцінка, рівень використання), абсолютні (розміщення в базах даних), відносні (профільність, цитування), значущі (проблематика, новизна, рівень рецензування) [69]. Також у зарубіжному бібліотекознавстві для ранжування журналів застосовуються такі кількісні показники : продуктивність (кількість статей на рік), читацький запит, цитування [227; 259-260].

Підґрунтям для визначення ранжованих списків бібліотекознавчої періодики провідних європейських країн як засобу формування ефективної системи професійних комунікацій є: виявлення потоку бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн; визначення їх тематичної структури та рівня використання українськими бібліотечними фахівцями; розкриття особливостей журналів відкритого доступу бібліотекознавчої спрямованості. Також доцільним є врахування критеріїв, які пропонують дослідники та вже застосовують у зарубіжному бібліотекознавстві. Серед них окремої уваги заслуговують такі їх групи: інфраструктура, читацька аудиторія, престижність, продуктивність [26; 163], якість [260]. До критеріїв, що визначають рівень інфраструктури, відносять: індексування в наукометричних базах та включення в інші БД, сервіс видання, цінову політику та технічні характеристики. Серед критеріїв, пов'язаних з читацькою аудиторією називають: доступність (зокрема розміщення у відкритому доступі), тематику, цитування, вплив на вчених і практиків через їх публікації та посилання на них, збереження авторського права.

Престижність пов'язують з імпаکت-фактором журналу та репутацією у професійному співтоваристві, наявністю рецензування, вигодою для кар'єри. Для вимірювання продуктивності застосовують такі критерії: швидкість публікації, ризики відмови в опублікуванні статті (вірогідність публікації), якість рецензування. Критерій якості є полягає у відповідності змісту заявленій тематиці, науковому рівні журналу.

Врахування різних підходів до процесу ранжування було обрано комплекс суб'єктивних та об'єктивних критеріїв для виявлення ранжованих переліків бібліотекознавчої періодики провідних європейських країн.

По-перше, для визначення ядерних журналів, що найбільше впливають на професійні комунікації в інформаційно-бібліотечній сфері доцільним є врахування їх індексування в наукометричних й інших базах, сервіс видання, цінову політику. Залучення матеріалів підрозділу 1.1. та додатковий аналіз профільних журналів у Scopus дозволили визначити кількість баз, в яких вони індексуються. За результатами проведеного аналізу найвищий рівень поширення в комунікаційному середовищі мають журнали, які видаються у Великобританії: «Aslib Journal of Information Management» (46 баз) та «Health Information and Libraries Journal» (37 баз). Також високим рівнем відображення у різних базах характеризуються видання Німеччини: «Libri» (36 баз) та «International Journal on Digital Libraries» (35 баз). Їх сервіс та цінова політика є гнучкими. Вони поєднуються гібридним контентом, зокрема пропонують безкоштовні послуги за розміщення статті у журналі та оплати (високу) за її розміщення у відкритому доступі. Нижчий рівень має німецькомовний журнал «Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie», який індексується в 11 базах.

По-друге, для виявлення рангу журналу важливе значення мають такі критерії як: доступність видання, тематична спрямованість, рівень цитування публікацій. Що стосується тематичної спрямованості, то представлені результати у підрозділах 2.2. та 2.3. свідчать про наявність спільних проблем у зарубіжному і українському професійному співтовариствах, що створює

засади для активізації просування української бібліотечної науки і практичних досягнень у професійне комунікаційне середовище шляхом публікацій в європейських профільних журналах та підвищення рівня їх використання для ознайомлення з пріоритетами зарубіжного бібліотекознавства й передового бібліотечного досвіду. За тематичною спрямованістю та рівнем цитування українськими вченими пріоритетне значення для професійної комунікації мають англomовні журнали, спрямовані на висвітлення проблем розвитку електронних ресурсів та інформаційних систем у бібліотечних та інших соціокомунікаційних структурах: «Electronic Library» (ISSN 02640473), «Libri» (ISSN 18658423), «Library Hi Tech» (ISSN 07378831), «New Review of Academic Librarianship» (ISSN 13614533), «International Journal on Digital Libraries» (ISSN 14325012), «Library Management» (ISSN 01435124). Зазначені журнали розміщують окремі статті у відкритому доступі, що сприяє їх використанню українськими бібліотечними фахівцями.

По-третє, особливе значення для визначення рівня авторитетності журналу має престижність, яка залежить від імпакт-фактору журналу, публікацій у співавторстві на міжнародному рівні, інтернаціоналізації видання. Переважного значення фахівці надають імпакт-фактору зарубіжних бібліотечних журналів. Звичайно, такі показники не завжди відображають об'єктивну роль журналу в професійній комунікації бібліотечних науковців та практиків. На це зверталася увага також у підрозділі 2.1. Основним недоліком використання імпакт-фактору для визначення впливу бібліотекознавчих журналів на професійну комунікацію є те, що у наукометричній платформі Web of Science відображено значно менше бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи, ніж у Scopus. Таким чином, є багато журналів, які не мають в імпакт-фактору. Незважаючи на існуючі недоліки, цей показник отримав широке визнання, легко встановлюється та оновлюється щорічно. Також слід розуміти, що з початком переходу публікацій в електронну форму зв'язок між цитованістю і імпакт-

фактором почав слабшати. На думку канадських дослідників на чолі з Ж. Лозано, це пов'язано з тим, що публікації в електронному середовищі стали однаково доступні користувачам, які все менше асоціюють їх з певним журналом [66]. У підсумку це призводить до того, що високорейтингові журнали втрачають частку публікацій з найбільшим цитуванням, і ця частка зростає у журналів з меншими імпаکت-факторами.

Тому для визначення ранжованих переліків бібліотечнознавчих журналів провідних країн Європи було застосовано поряд з імпаکت-фактором індекс Scopus та новий індекс CiteScore, запропонований видавничою корпорацією Elsevier для визначення впливу журналів, що індексуються у наукометричній платформі Scopus. Головними відмінностями CiteScore від імпакт-фактору називають те, що він базується на інформації з Scopus, а не на Web of Science, має трирічне вікно цитування, а не дворічне, як у імпакт-фактора, включає усі типи документів опублікованих у журналі, а не тільки статті та огляди. Перевірити CiteScore журналу можливо скориставшись веб-сайтом <https://www.scopus.com/sources>. Для цього у полі пошуку журналів слід позначити назву потрібного журналу.

У таблиці 3.3 подано інформацію щодо імпакт-фактору, індексу SJR та метрики CiteScore бібліотечнознавчих журналів Великобританії, Нідерландів та Німеччини, які індексуються у наукометричних платформах Web of Science та Scopus.

Досить високі показники імпакт-фактору, індексу SJR та метрики CiteScore мають журнали інформаційного спрямування.

Але незважаючи на просування бібліотечної складової в такі видання, для ранжованих списків доречним є акцентування уваги на журналах, які позиціонують себе, в першу чергу, бібліотечнознавчими. Серед них найвищі показники мають «Program-Electronic Library and Information Systems» (ISSN 00330337) – 1,0 – 0,669 та 1,76 відповідно, «Journal of Librarianship and Information Science» (ISSN 09610006) – 1,239 – 1,004 – 1,45.

Таблиця 3.3.

Індекси впливу бібліотечнознавчих журналів

НАЗВА ЖУРНАЛУ	КРАЇНА	Impact Factor	SJR	CiteScore
Aslib Journal of Information Management (ASLIB Proceedings)	UK	1,147	0,615	1,57
Electronic Library	UK	0,436	0,563	1.03
Ethics and Information Technology	NL	0,739	0,563	1.80
European Journal of Information Systems	UK	2,892	1,967	4.22
Health Information and Libraries Journal	UK	0,712	0,61	1.03
Information and Organization	UK	1,419	1,24	2.89
Information Processing & Management	UK	1,397	0,732	2.37
Information Research - An International Electronic Journal	UK	0,482	0,443	0.67
Information Technology & People	UK	1,15	0,529	2.18
Interlending & Document Supply	UK	0,444	0,526	0.73
International Journal of Geographical Information Science	UK	2,065	1,127	2.59
International Journal of Information Management	UK	2,692	1,085	4.21
Journal of Documentation	UK	1,063	0,946	1.68
Journal of Information Technology	UK	4,775	1,157	2.60
Journal of Knowledge Management	UK	1,689	1,224	3.06
Journal of Librarianship and Information Science	UK	1,239	1,004	1.45
Knowledge Management Research & Practice	UK	0,595	0,5	1.06
Knowledge Organization	DE	0,522	0,445	0.74
Library Collections, Acquisition & Technical Services	UK	0,136	0,389	0.47
Library Hi Tech	UK	0,798	0,915	1.29
Libri	DE	0,339	0,468	0.88
Online Information Review	UK	1,152	0,554	1.65
Program-Electronic Library and Information Systems	UK	1	0,669	1.76
Research Evaluation	UK	1,467	0,901	1.78
Restaurator - International Journal for Preservation of Library and Archival Material	DE	0,387	0,200	0.70
Scientometrics	NL	2,084	1,205	2.17
Serials Review	UK	0,418	0,427	0.43
Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie	DE	0,207	0,148	0.07

По-четверте, залучення критеріїв визначення оперативності публікації, ризиків стосовно відмови в опублікуванні статті, якості рецензування сприятиме точнішому визначенню рангу кожного журналу. Важливим критерієм є наявність стабільної системи рецензування. Перегляд рукописів тільки редактором, або рецензія, яка подається самим автором, не є рецензуванням. На цьому зауважують Є. В. Никонорова та Є. А. Шibaєва [90]. Перегляд веб-сайтів обраних бібліотечнознавчих журналів свідчить про наявність у більшості з них подвійного анонімного рецензування представниками із різних установ, які не є членами редакційних колегій, або вченими із різних країн.

Серед ризиків у відмові українським авторам можна назвати такі: низький рівень знання іноземних мов, у зв'язку з чим може бути невідповідність перекладу тексту статті; недостатня проінформованість про журнал та вимоги до статей; відсутність навичок підготовки статей відповідно до європейських та міжнародних стандартів.

Ранжування залежить також від часу. Це пов'язано з тим, що одні журнали мають тривалу історію, інші почали поширюватися недавно. Крім того, ситуація у виданнях постійно змінюється. Одні журнали підвищують свою значимість у професійній комунікації, а інші – поступово втрачають свою популярність. Таке коливання було помічене дослідниками [90] та підтверджено у підрозділі 2.1.

Велике значення має вибір бази для ранжування. У зв'язку з тим, що досить гостро стоїть питання підвищення публікаційної активності українських дослідників у журналах, які індексуються у провідних наукометричних платформах Web of Science та Scopus, було обрано для визначення рангів журнали бібліотекознавчого спрямування Великобританії, Німеччини, Нідерландів та Франції, розміщених в обох базах, а також журнали відкритого доступу в директорії DOAJ.

Спочатку було визначено ранги списків журналів для їх подальшого ранжування. Як свідчать матеріали підрозділу 2.1., найбільший вплив на ефективність професійного комунікаційного середовища здійснюють журнали, що одночасно індексуються у міжнародних наукометричних базах Web of Science та Scopus й мають високий рівень відображення в інших базах. Тому для визначення першого, найвищого рангу переліку бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи обрано саме такі видання. До наступного переліку віднесено журнали, які індексуються у Scopus та поширюються на засадах передплати. Це зумовлено їх більшим ступенем відображення у цій наукометричній платформі. Третій ранг переліків журналів становлять ті, які користуються попитом в українських бібліотечних фахівців, але не входять до попередніх. Четвертий перелік

складають журнали відкритого доступу у зв'язку з їх розширеними можливостями для використання українськими бібліотечними фахівцями.

У кожному переліку на основі обраних вище критеріїв визначено ранги окремих журналів провідних країн Європи. У першому ранжованому переліку журналів, що одночасно індексуються у міжнародних наукометричних базах Web of Science та Scopus, найвищі ранги мають 10 видань. Серед них 7 – публікуються у Великобританії та 3 – у Німеччині (табл. 3.4).

Таблиця 3.4.

Ранжований перелік бібліотечнознавчих журналів провідних країн Європи, які індексуються одночасно у Scopus та Web of Science

РАНГ	НАЗВА ЖУРНАЛУ	КРАЇНА	SCOPUS	WEB OF SCIENCE	БД (кількість)	ІНДЕКСИ ВПЛИВУ			ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИМИ ВЧЕНИМИ	ДОСТУП	ЦІНОВА ПОЛІТИКА	
						Impact Factor	SJR	CiteScore			ПЕРЕДПЛАТА/ "ЗОЛОТИЙ" ВІДКРИТИЙ ДОСТУП	"ЗЕЛЕНИЙ" ВІДКРИТИЙ ДОСТУП (період ембарго)
1	Aslib Journal of Information Management	UK	x	x	46	1,147	0,615	1,57	-	гібридний	\$0 / \$2800	-
2	Program-Electronic Library and Information Systems	UK	x	x	26	1	0,669	1,76	-	гібридний	\$0 / \$2800	-
3	Library Hi Tech	UK	x	x	28	0,798	0,915	1,29	x	гібридний	\$0 / \$2800	-
4	Journal of Librarianship and Information Science	UK	x	x	12	1,239	1,004	1,45	-	гібридний	\$0 / \$3000	12 міс.
5	Electronic Library	UK	x	x	26	0,436	0,563	1,03	x	гібридний	\$0 / \$2800	-
6	Health Information and Libraries Journal	UK	x	x	37	0,712	0,61	1,03	-	гібридний	\$0 / \$3000	- / 24 міс.
7	Restaurator	DE	x	x	40	0,387	0,2	0,7	-	передплата	n/a	n/a
8	Libri	DE	x	x	36	0,339	0,468	0,88	x	передплата	n/a	n/a
9	Library Collections Acquisitions & Technical Services	UK	x	x	18	0,136	0,389	0,47	x	гібридний	\$0 / \$2950	-
10	Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie	DE	x	x	11	0,207	0,148	0,07	x	передплата	n/a	12 міс.

Вони характеризуються підвищеним рівнем національного та міжнародного співавторства, високим ступенем рецензування, поєднанням передплатних послуг та представленням статей окремих авторів у відкритому доступі за певну оплату.

Другий перелік поєднує журнали, проіндексовані у Scopus, який вирізняється від першого відсутністю імпаکت-фактора, наявністю одразу двох індексів впливу та більш практичним спрямуванням. Це журнали «New Review of Academic Librarianship» (ISSN 13614533), «Bulletin des Bibliothèques de

France» (ISSN 12928399), «Journal of Academic Librarianship» (ISSN 00991333). Їх можна віднести до журналів, які за висловленням С. Г. Матліної є одночасно і науковим форумом і актуальною інформацією про бібліотечні інновації [76]. За індексами SJR та CiteScore, а також за кількістю відображення у різних базах вони мають нижчий рівень впливу у професійному комунікаційному середовищі, порівняно з першим переліком (табл. 3.5). До цього ранжованого переліку відбрано 10 назв з найвищеними рангами, визначеними у цій групі. Серед них 6 – Великобританії, 2 – Німеччини, та по 1 – Нідерландів і Франції. Усі вони поширюються на умовах передплати, крім журналу «Library and Information Science Research» (ISSN ISSN 07408188), який розміщений у відкритому доступі та посідає 1 позицію у другому списку.

Таблиця 3.5.

Ранжований перелік бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи, включених до Scopus

РАНГ	НАЗВА ЖУРНАЛУ	КРАЇНА	ВИДАВЕЦЬ	БД (кількість)	ІНДЕКСИ ВПЛИВУ		ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИМИ ВЧЕНИМИ	ДОСТУП	ЦІНОВА ПОЛІТИКА
					SJR	CiteScore			
1	Library and Information Science Research	UK	Elsevier	20	1,642	2,17	-	гібридний	\$0 / \$1100
2	International Journal on Digital Libraries	DE	Springer	35	0,337	0,79	x	передплата	\$0
3	Journal of Academic Librarianship	UK	Elsevier	16	1,41	1,48	x	передплата	\$0
4	Library Management	UK	Emerald Group Publishing	20	0,66	1,02	x	передплата	\$0
5	Archival Science	NL	Springer	25	1,12	0,84	-	передплата	\$0
6	Library Review	UK	Emerald Group Publishing	17	0,447	0,79	-	передплата	\$0
7	Information-Wissenschaft und Praxis	DE	Walter de Gruyter	29	0,154	0,06	-	передплата	\$0
8	Journal of Library Metadata	UK	Taylor & Francis Group	22	0,55	0,51	-	передплата	\$0
9	New Review of Academic Librarianship	UK	Taylor & Francis Group	12	0,669	0,65	x	передплата	\$0
10	Bulletin des Bibliothèques de France	FR	Ecole Nationale Supérieure des Sciences de l'information et des Bibliothèques	n/a	0,102	0,01	-	передплата	\$0

Третій список, який включає 5 назв бібліотекознавчих журналів, характеризується відображенням у наукометричній платформі Scopus тих видань, які не ввійшли до двох попередніх переліків. Їх тематичний зміст вирізняється поєднанням бібліотечного, інформаційного та документознавчого спрямувань (табл. 3.6).

Доречно зауважити, що видання, які цитували українські фахівці протягом 2010-2015 рр., включено також до попередніх двох переліків. Так, у першому вони посідають 3, 5, 8-10 позиції, у другому – 2-4, 9. Це свідчить, що українські автори звертаються до найавторитетніших видань у професійному середовищі.

Таблиця 3.6.

Ранжований перелік бібліотечнознавчих журналів провідних країн Європи, що користуються попитом серед українських фахівців

РАНГ	НАЗВА ЖУРНАЛУ	КРАЇНА	ВИДАВЕЦЬ	SCOPUS	БД (кількість)	ІНДЕКСИ ВПЛИВУ		ДОСТУП	"ЗОЛОТИЙ" ВІДКРИТИЙ ДОСТУП	"ЗЕЛЕНИЙ" ВІДКРИТИЙ ДОСТУП (період ембарго)
						SJR	CiteScore			
1	Scientometrics	NL	Springer	x	36	1,205	2,17	гібридний	\$3000	24 міс.
2	Journal of Documetration	UK	Emerald Group Publishing	x	30	0,946	1,68	гібридний	\$2800	24 міс.
3	Journal of Library Administration	UK	Taylor & Francis Group	x	39	0.883	1,22	передплата	n/a	n/a
4	New Library World	UK	Emerald Group Publishing	x	14	0.601	0,99	гібридний	\$2400	24 міс.
5	Serials Librarian	UK	Taylor & Francis Group	x	34	0,397	0,42	передплата	n/a	n/a

Розвиток політики відкритого доступу сприяє постійному у ньому зростанню кількості бібліотечнознавчих журналів. Вони є пріоритетним інструментом одержання інформації щодо наукових результатів і практичного досвіду у різних країнах. Тому до четвертого ранжованого переліку включено не тільки журнали Великобританії, Нідерландів, Німеччини, Франції, але й Іспанії (табл. 3.7).

Слід підкреслити, що трансформаційні процеси у бібліотечній діяльності; зміни в системі поширення інформації та знань, доступу до них; ускладнення бібліотечного знання, взаємопроникнення в інформаційну та інші галузі викликають необхідність періодичного перегляду ранжованих списків. На це вказує американський професор J. M. Nixon [228]. Так, якщо у рейтингу британських бібліотечнознавців журнал «Library and Information Science Research» (ISSN 07408188) мав 10 позицію, то в останнє десятиліття його рейтинг значно піднявся і стабільно знаходиться на третій позиції серед

авторитетних видань у світовому вимірі. У нашому ранжованому списку він посідає перше місце. Отже, постійного рейтингу журналів не може бути.

Таблиця 3.7.

Ранжований перелік бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи у відкритому доступі

РАНГ	НАЗВА ЖУРНАЛУ	КРАЇНА	SCOPUS	БД (кількість)	ІНДЕКСИ ВПЛИВУ		ЦІНОВА ПОЛІТИКА	ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИМИ ВЧЕНИМИ	МОВА
					SJR	CiteScore			
1	Liber Quarterly: The Journal of European Research Libraries	NL	x	14	0,4	0,82	\$0	-	англійська
2	Information Research	UK	x	7	0,3	0,79	\$0	x	англійська іспанська
3	Journal of Cheminformatics	UK	x	12	1,361	3,67	\$1890	-	англійська
4	Scientific data	UK	x	n/a	3,159	4,8	\$1200	-	англійська
5	Journal of Information Literacy	UK	x	3	0,657	0,71	\$0	-	англійська
6	Insights	UK	x	7	0,201	0,26	\$0	-	англійська
7	Cuadernos de Gestión de Información	ES	-	n/a	-	-	\$0	-	англійська іспанська
8	Revista Española de Documentación Científica	ES	-	n/a	-	-	\$0	-	англійська іспанська
9	Métodos de Información	ES	-	n/a	-	-	\$0	-	іспанська
10	Pecia Complutense	ES	-	n/a	-	-	\$0	-	іспанська
11	BiD: Textos Universitarios de Biblioteconomía i Documentación	ES	-	n/a	-	-	\$0	-	іспанська
12	Revista General de Información y Documentación	ES	-	n/a	-	-	\$0	-	іспанська
13	Documentación de las Ciencias de la Información	ES	-	n/a	-	-	\$0	-	іспанська
14	RUIDERAe : Revista de Unidades de Información. Descripción de Experiencias y Resultados Aplicados	ES	-	n/a	-	-	\$0	-	іспанська
15	Hipertext.net	ES	-	n/a	-	-	\$0	-	англійська іспанська
16	Library and Information Research	UK	-	n/a	-	-	\$0	-	англійська
17	GMS Medizin – Bibliothek – Information	DE	-	n/a	-	-	\$0	-	німецька
18	o-bib. Das offene Bibliotheksjournal	DE	-	n/a	-	-	\$0	-	англійська німецька
19	Libreas: Library Ideas	DE	-	n/a	-	-	\$0	-	німецька
20	Journal of the European Association for Health Information and Libraries	NL	-	n/a	-	-	\$0	-	англійська
21	Revue Française des Sciences de l'Information et de la Communication	FR	-	n/a	-	-	\$0	-	французька
22	Journal of Data Mining and Digital Humanities	FR	-	n/a	-	-	\$0	-	англійська
23	Informationspraxis	DE	-	n/a	-	-	\$0	-	німецька

Визначені ранжовані переліки європейських бібліотекознавчих журналів складають основу перспективних моделей оптимізації професійної комунікації українських фахівців, які спрямовані, по-перше, на розширення уявлень українських фахівців стосовно їх особливостей, можливостей доступу та використання; по-друге – на просування власних досліджень та досвіду в міжнародне професійне середовище шляхом розміщення публікацій у європейських виданнях; по-третє – на посилення інтеграції українських бібліотекознавчих видань до європейського комунікаційного середовища. Тобто, ранжування європейських бібліотекознавчих журналів дозволяє

запропонувати дві моделі: підвищення ефективності використання європейських видань українськими фахівцями інформаційно-бібліотечної галузі та розвиток публікаційної активності українських вчених і практиків у європейських виданнях, зокрема проіндексованих у наукометричних платформах. Обидві моделі доцільно розглядати як дворівневі. Один рівень кожної з них позначається креативно-продуктивним спрямуванням, який ґрунтується на продукуванні українськими фахівцями нових знань та ідей та поданням їх в інтелектуальний інформаційний простір через опублікування у запропонованих виданнях. Другий характеризується сервісно-мережевим спрямуванням та полягає у формуванні комфортних умов для одержання, використання, просування ідей та інновацій у професійне комунікаційне середовище, посилення взаємозв'язків між українськими і європейськими бібліотечними вченими і професіоналами практики.

Перша модель оптимізації професійного комунікаційного середовища ґрунтується на третьому і четвертому ранжованих списках бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи. Вона поєднує обидва вище зазначені рівні, але перевагою є доступність журналів для ознайомлення у відкритому доступі. Інша модель базується на перших двох ранжованих переліках журналів, які посідають лідируюче положення у професійній комунікації й публікують статті на безкоштовній основі за умови їх відповідності вимогам. Пріоритетне значення в цій моделі належить креативно-продуктивній складовій.

Загалом, використання та розміщення статей українських авторів у європейських журналах бібліотекознавчого спрямування різних рангів сприятиме формуванню багаторівневої комунікації професіоналів, створить засади для посилення співробітництва на міжнародному рівні.

Визначення ранжованого списку бібліотекознавчої періодики провідних європейських країн буде корисним для:

- вчених – стосовно підвищення ефективності професійної комунікації через розміщення публікацій в авторитетних журналах та їх використання;

- керівників в науці і практиці – стосовно даних про стан та ефективність наукової діяльності;
- бібліотечних фахівців – стосовно прогнозування стратегій розвитку та просування свого інноваційного досвіду у професійне комунікаційне середовище;
- бібліотечної галузі – стосовно консолідації інтелектуального капіталу, створення ефективного комунікаційного середовища, просування й формування позитивного іміджу бібліотечної професії в Україні;
- бібліотечної освіти – у напрямі вдосконалення змісту навчальних дисциплін (ДОДАТОК Д).

Висновки до розділу

Матеріали третього розділу дозволяють дійти до таких висновків.

Національна політика відкритого доступу європейських країн вирізняється підтримкою тенденцій «золотого» шляху, яка є комерційною моделлю видавництва й полягає у високій оплаті автором за свою публікацію, до якої надається безоплатний доступ користувачам практично одночасно з виданням номеру, або «зеленого» шляху, особливістю якого є самостійне депонування авторами чи самоархівування публікацій в інституційних репозитаріях чи предметних електронних архівах зі збереженням авторського права або за умови ліцензії Creative Commons. У Великобританії підтримуються обидві стратегії, але перевага віддається моделям «золотого шляху» відкритого доступу та моделі «блакитного шляху», яка ґрунтується на архівуванні кінцевої версії видання після рецензування. У Нідерландах видавці бібліотекознавчих журналів підтримують модель «зеленого шляху». У Німеччині узаконено право вторинної публікації у відкритих повнотекстових базах даних.

Визначено, що у сфері бібліотекознавства та інформатики станом на кінець 2015 р. було розміщено у відкритому доступі 123 назви журналів. З

них індексувалося у наукометричній базі Scopus 6 назв журналів, які видаються у Великобританії; 4 – у Німеччині; 2 – у Нідерландах та 2 – у Франції. Також присутніми у відкритому доступі є видання Іспанії (10), Італії (4) та інших країн. Загалом у 2017 р. Директорія відкритого доступу (DOAJ) поповнилася 25 бібліотекознавчими виданнями, серед яких – 1 український журнал – «Вісник Одеського національного університету: Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство», який серед українських видань бібліотекознавчого профілю індексується найбільшою кількістю міжнародних баз.

З'ясовано, що у відкритому доступі поширена багатомовність: бібліотекознавчі англomовні журнали складають 62,6%, іспанською мовою – 12,6%, португальською – 8,2%, французькою – 6,0%, німецькою – 3,8%, італійською – 3,3%.

Доведено необхідність підвищення активності використання українськими фахівцями впливових бібліотекознавчих журналів відкритого доступу, зокрема тих, що індексуються провідними наукометричними базами та обґрунтовано доцільність розміщення профільних фахових видань України у відкритому доступі для просування результатів досліджень та практичних досягнень українських бібліотек у міжнародне комунікаційне середовище на основі різних моделей архівування публікацій та комерційних відносин між видавцями та авторами.

Важливе значення для формування ефективної системи професійних комунікацій має ранжування бібліотекознавчих журналів. Ранжування дозволяє виявляти переліки найвпливовіших видань у професійному середовищі, сприяє уникненню публікації своїх наукових та практичних результатів у фейкових та сумнівних журналах відкритого доступу (predatory open access journals).

У зарубіжному бібліотекознавстві активізуються підходи і пошуки нових методів ранжування профільних видань, зокрема у зв'язку з розвитком моделей відкритого доступу до публікацій, стрімким зростанням кількості

назв у різних країнах, підвищенням вимог до підготовки статті. Підкреслено, що широко відомими у професійному бібліотечному середовищі є визначення рейтингів бібліотекознавчих журналів американськими дослідниками на основі суб'єктивних критеріїв, зокрема опитування двох груп фахівців: деканів освітніх установ, що мають акредитовані програми; директорів публічних і наукових бібліотек, в яких публікація співробітників у професійному виданні має важливе значення для кар'єрного зростання.

Запропоновано для ранжування бібліотекознавчої періодики провідних європейських країн використовувати комплекс суб'єктивних та об'єктивних критеріїв, що враховують, по-перше, рівень індексування в наукометричних базах, сервіс видання, цінову політику; по-друге – доступність видання, тематичну спрямованість, рівень цитування публікацій; по-третє – престижність журналу, яка залежить від імпаکت-фактора журналу, публікацій у співавторстві на міжнародному рівні, інтернаціоналізації видання; по-четверте – швидкість публікації, наявність ризиків стосовно відмови в опублікуванні статті, якість рецензування. На основі зазначених критеріїв визначено ранжовані переліки бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи, які формують перспективні моделі: для використання українськими фахівцями; опублікування власних досліджень та досвіду; інтеграції українських бібліотекознавчих видань до європейського комунікаційного середовища. До найвпливовіших видань віднесено ті бібліотекознавчі журнали, що поряд з представленням у Scopus та Web of Science індексуються у найбільшій кількості наукометричних та інших баз.

Основні матеріали розділу відображено у таких публікаціях:

1. Шевцова Ю. О. Аналіз зарубіжних бібліотечних журналів як важливого каналу професійної комунікації / Ю. О. Шевцова // Вісн. Харків. держ. акад. культури: зб. наук. пр. — 2016. — Вип. 50. — С.147–154.

2. Шевцова Ю. О. Професійна комунікація в зарубіжних бібліотечно-інформаційних журналах відкритого доступу // Культурологія та соціальні

комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матеріали міжнар. наук. конф., 24-25 листопада 2016 р., м. Харків. — Харків : ХДАК, 2016. — С. 128–129.

3. Шевцова Ю. О. Зарубіжні бібліотекознавчі журнали як канал професійної комунікації // Культурологія та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених 20-21 квітня 2017 р., м. Харків. — Харків : ХДАК, 2017. — С. 238–239

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження мету дисертації досягнуто, всі завдання вирішено, що дозволило дійти основних наукових висновків:

1. У зв'язку з інтеграцією української бібліотечної науки, освіти та бібліотечної практики до європейського професійного середовища актуалізується необхідність оптимізації професійних комунікацій українських фахівців через підвищення ефективності використання бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи.

Теоретичною базою дисертаційної роботи є наукові концепції та теорії книгознавства, бібліотекознавства, соціальних комунікацій, викладені в працях українських та зарубіжних учених, а також результати досліджень відомих вітчизняних дослідників, котрі робили акцент на вивченні національної бібліотекознавчої періодики. Значний науковий доробок з означеної проблематики становлять праці зарубіжних дослідників. Виокремлено чотири групи публікацій: перша група – праці авторів, в яких подаються результати бібліометричного аналізу журналів інформаційно-бібліотечного профілю, що індексуються в провідних міжнародних наукометричних та бібліографічних базах; друга група поєднує вивчення тематичної структури окремих бібліотекознавчих журналів; у третій групі об'єднано дослідження бібліотекознавчих журналів у відкритому доступі; четверту складають публікації, пов'язані з проблемами і напрямками визначення ядерних журналів, обґрунтуванням їх конкретних списків для різних категорій фахівців у різних країнах.

Загалом дослідження зосереджуються на виданнях національного та міжнародного рівнів здебільшого країн Америки, Африки, Азії. Європейські видання бібліотекознавчого спрямування аналізуються фрагментарно, що дозволяє констатувати недостатність їх комплексного дослідження та доцільність вивчення як каналу підвищення ефективності професійної комунікації між українськими та європейськими бібліотечними фахівцями.

2. Методологічне підґрунтя для ґрунтового вивчення бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн як каналу оптимізації професійної комунікації українських фахівців із зарубіжними колегами становить комплекс наукових підходів та методів дослідження. Застосування соціокомунікативного, системного підходів та бібліометричного аналізу в поєднанні з такими методами як джерелознавчий пошук, аналіз профільних публікацій, контент-аналіз, порівняння, ранжування дозволило цілісно охарактеризувати бібліотекознавчі журнали, що видаються у Великобританії, Німеччині, Нідерландах, Франції з точки зору їх впливу на підвищення ефективності професійної комунікації; визначити основні тенденції та пріоритети розвитку бібліотечної сфери в європейських країнах; реалізувати бачення бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн як важливого комунікаційного каналу в професійному середовищі; обґрунтувати перспективні моделі підвищення ефективності використання зарубіжних журналів бібліотекознавчого спрямування українськими фахівцями.

3. Вплив журнального видання на підвищення рівня професійної комунікації українських бібліотечних фахівців з європейськими колегами залежить від комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів. Серед них: доступність, відповідність потребам практики, економічна політика видавництва, когнітивна динаміка розвитку бібліотечної галузі. Найважливішими є фактори, пов'язані з: індексуванням бібліотекознавчих журналів у міжнародних наукометричних базах, що створює умови для розширення й поглиблення професійної комунікації у світовому та європейському бібліотечному співтоваристві; інтернаціоналізацією бібліотекознавчих журналів, що впливає на посилення міжнародного співробітництва; співавторством між дослідниками, котрі працюють у різних організаціях, країнах, що сприятиме формуванню багатосторонньої професійної комунікації; організацією доступу до електронних версій видань, що активізуватиме обмін інформацією в бібліотечному середовищі.

4. Особливості тематичної структури проаналізованого потоку бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн відбивають результати досліджень від історії розвитку бібліотек різних типів і видів до їх електронних технологій та комунікацій, інформаційних ресурсів і сервісів, менеджменту, збереження культурної спадщини в цифровому просторі та бібліотечної взаємодії на системному й міжсистемному рівнях. Спостерігається просування бібліотекознавчої тематики в журнали документного та інформаційного спрямування і навпаки, експорт/імпорт між якими здійснюється за такими напрямками: комунікації; комп'ютерні науки, інформаційні системи; менеджмент; соціальні інтеракції, бібліотеки у соціальних мережах; метричні дослідження, популяризація бібліотечної професії; зміни в інформаційній поведінці користувачів бібліотек і глобальних мереж.

Набувають поширення тематичні журнали, зокрема пов'язані з висвітленням проблем функціонування і розвитку цифрової інформації, інформаційно-комунікаційних технологій, бібліотечного менеджменту, електронних бібліотек: «Library Hi Tech», «Program: Electronic Library and Information System», «Library Management», «Electronic library».

5. Ступінь використання бібліотекознавчих журналів провідних країн Європи українськими науковцями та практиками визначено на основі перегляду посилань до публікацій у таких українських професійних виданнях: «Вісник Книжкової палати», «Вісник Харківської державної академії культури», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Бібліотечний вісник», «Бібліотечна планета». З'ясовано, що загалом українські фахівці використовують бібліотечні журнали різних країн. Упродовж п'яти років (2010–2015), окрім українських та російських, вони звернулися до публікацій професійних журналів США (63), Великобританії (33), Нідерландів (13), Німеччини (8), Індії (4), Іспанії та Польщі (3), Канади, Тайваню й Австралії (2), Грузії та Ірану (1) та ін. Найчастіше цитуються бібліотекознавчі журнали міжнародного рівня. Але їх використання

порівняно з цитуванням публікацій українських та російських журналів становить від 0,1 % до 9,2 %, що свідчить про недостатній рівень професійної комунікації через журнали українських бібліотечних фахівців з дослідниками інших країн.

6. У професійній комунікації бібліотечних фахівців зростає кількість бібліотекознавчих журналів відкритого доступу. Найбільш відкритими серед них є видання Великобританії, Нідерландів, Німеччини, а також Іспанії, Італії. Обґрунтовано ядро впливових бібліотекознавчих журналів відкритого доступу, які індексуються провідними наукометричними базами та належать до різних моделей: за загальними тенденціями: «золотий» та «зелений» шлях; за політикою архівування: «жовта» (архівування препринтів до рецензування), «зелена» (архівування препринтів і постпринтів), «блакитна» (архівування остаточної версії після рецензування) моделі; за комерціалізацією відносин: «зелений доступ», фінансування публікацій фондами, оплата публікацій авторами або організаціями, корпоративні моделі; за інтелектуальною власністю: право копірайт, право повторного використання, право автора на розміщення статті до публікації.

7. Ранжування європейських бібліотекознавчих журналів має важливе значення для підвищення ефективності професійної комунікації українських бібліотечних фахівців: з одного боку, впливає на обрання видання для опублікування власних досягнень, з іншого – сприяє вивченню пріоритетних тенденцій у зарубіжному бібліотекознавстві.

Для визначення ранжованих списків бібліотекознавчих журналів провідних європейських країн запропоновано поєднання об'єктивних та суб'єктивних критеріїв: система поширення журналу, читацька аудиторія, престижність, вимоги до публікації, експертна оцінка. На їх основі визначено ранжовані списки журналів бібліотекознавчого спрямування провідних європейських країн. Найвищий ранг – це журнали, що одночасно індексуються в міжнародних наукометричних базах Web of Science та Scopus й мають високий рівень відображення в інших базах з урахуванням їх імпаکت-

фактора. Другий ранг становлять видання, які включені до Scopus й поширюються на засадах передплати. До третього віднесено європейські журнали, що користуються попитом серед українських бібліотечних фахівців. Четвертий – це журнали відкритого доступу бібліотекознавчої спрямованості міжнародного та національного рівнів, універсального змісту та певної тематичної спрямованості.

8. Основою перспективних моделей оптимізації професійної комунікації українських фахівців є визначені ранжовані переліки європейських бібліотекознавчих журналів. Модель підвищення ефективності використання європейських видань українськими фахівцями інформаційно-бібліотечної галузі ґрунтується на третьому і четвертому списках, перевагами яких є доступність для ознайомлення у відкритому доступі. Інша модель спрямована на розвиток публікаційної активності українських учених і практиків. Вона базується на перших двох ранжованих переліках журналів, які лідирують у професійній комунікації й публікують статті на безоплатній основі за умови їх відповідності вимогам. Розміщення статей українських авторів у європейських журналах бібліотекознавчого спрямування різних рангів сприятиме формуванню багаторівневої комунікації професіоналів.

Проведене дослідження не вичерпує повністю порушеної проблеми оптимізації професійно-комунікаційного середовища на засадах підвищення ефективності використання зарубіжних бібліотечно-інформаційних журналів. Доцільними й актуальними є подальші наукові студії з вивчення міжнародної професійної комунікації на основі співавторства українських бібліотечних фахівців із зарубіжними колегами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Асеев Г. Наукометрія, інформетрія, бібліометрія: визначення і розмежування // Бібліотечний вісник. 2016. № 2. С. 3–10.
2. Бейліс Л. І. Українська бібліотечна періодика 1991–2005 років: основні тенденції розвитку : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.08 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2006. 18 с.
3. Белякова Л. А. Профессиональные периодические издания на службе библиотекаря. URL: <http://lib-avt.ru/kollegam/professionalnye-periodicheskie-izdaniya-na-sluzhbe-bibliotekarya>.
4. Биков В. Ю., Сорока Н. В. Ризики впровадження електронних бібліометричних систем оцінювання ефективності діяльності наукових працівників // Інформаційні технології і засоби навчання. 2015. Т. 48, № 4. С. 1–13.
5. Болл Р. Библиометрический анализ как новая сфера деятельности библиотек // Международный форум по информации. 2008. Т. 33, № 2. С. 28–32.
6. Болл Р. Научная коммуникация будущего: от книжной информации до решения проблем // Международный форум по информации. 2012. Т. 37, № 4. С. 6–9.
7. Бониц М. Указатель цитированной литературы SCI на компакт-дисках, или крупнейшая в мире экспертная система // Международный форум по информации и документации. 1990. Т. 15, № 3. С. 912.
8. Борисова О. Б. Состояние библиотековедения: оценка в наукометрических исследованиях // Научные и технические библиотеки. 1996. № 2. С. 46–56.
9. Боргоякова К. С. Публикационная активность и цитируемость как направление совершенствования требований к кадрам высшей школы // Библиотечное дело – 2016 : библиотечно-информационные коммуникации в

поликультурном пространстве : материалы XXI междунар. науч. конф. (Москва, 27–28 апр. 2016 г.). М., 2016. С. 647–653.

10. Борнман Л., Лейдесдорф Л. Влияние цитирования статей, опубликованных в шести продуктивных странах: сравнение по странам, основанное на данных InCites // Международный форум по информации. 2012. № 3. С. 10–15.

11. Борнман Л. Как в библиометрии определяются превосходные (высокоцитируемые) статьи? Количественный анализ литературы // Международный форум по информации. 2014. Т. 39, № 2. С. 13–20.

12. Босина Л. В. Поток иностранных электронных журналов: качественные и количественные характеристики // Библиосфера. 2009. № 3. С. 71–74.

13. Вафина Е. М. Профессиональные коммуникации как условие актуализации творческого потенциала библиотекарей // Библиотечное дело – 2016 : библиотечно-информационные коммуникации в поликультурном пространстве : материалы XXI междунар. науч. конф. (Москва, 27–28 апр. 2016 г.). М., 2016. С. 664–667.

14. Вормелл И. Придание новых качеств найденной информации // Международный форум по информации. 2000. Т. 25, № 4. С. 23–29.

15. Воскобойникова-Гузєва О. В. Бібліотечна періодика та її вплив на формування бібліотечної професії // Бібліотечний вісник. 2002. № 6. С. 30–35.

16. Воскобойникова-Гузєва О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / наук. ред. Г. І. Ковальчук ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : Академперіодика, 2014. 359 с.

17. Воскобойникова-Гузєва О. Бібліотечний. Сучасні засоби професійних інформаційних комунікацій // вісник. 2004. № 2. С. 22–26.

18. Галявиева М. С. Библиометрия в библиотеке в оценках библиотекарей (по материалам зарубежных исследований) // Вестник Казанского государственного университета культуры и искусств. 2014. № 1. С. 104–108.
19. Гончаров А. Л. Теоретико-методологические основы изучения профессионального библиотечного общения : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 05.25.03. СПб., 1998. 17 с.
20. Горова С. В. Періодичні електронні видання в системі бібліотечних інформаційних ресурсів (на базі аналізу інтернет-видань кінця ХХ — початку ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2012. 19 с.
21. Горова С. Перспективи розвитку періодичних електронних видань у сучасному інформаційному середовищі // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2013. Вип. 35. С. 101–112.
22. Готфредсон С. Д. Научная коммуникация как общественный процесс взаимодействия // Международный форум по информации и документации. 1977. Т. 2, № 1. С. 9–16.
23. Гранчак Т. Бібліотека і політична комунікація : монографія / наук. ред. Л. А. Дубровіна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2012. 481 с.
24. Гришина С. М. Когда мир становится открытым: доступность международного опыта библиотекам российских регионов // Молодые в библиотечном деле. 2005. № 2. С. 16–22.
25. Давидова І. О. Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві : монографія // Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2005. 295 с.

26. Далтон М. Деление при распространении публикаций. Факторы, влияющие на решение ученых и практиков области библиотековедения и информатики относительно выбора журнала // Международный форум по информации. 2014. Т. 39, № 1. С. 14–29.
27. Димчев А. Научные знания и развитие «открытого доступа»: трансформация каналов коммуникации в науке // Наука XXI века: консолидация науки в условиях системных социально-культурных трансформаций : коллектив. моногр. Харьков, 2017. С. 288–320.
28. Добривечір В. О. Сучасні тенденції у науковій комунікації // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации. 2013. Т. 26, № 3. С. 18–23.
29. Добров Г. М. Наука о науке. 3-е изд., доп. и перераб. Киев : Наук. думка, 1989. 304 с.
30. Дутта Б. Путешествия от либраметрии к альтметрии: взгляд в прошлое // Международный форум по информации. 2015. Т. 40, № 2. С. 3–12.
31. Ежела В. В., Клименко С. В., Райков А. Н., Шарнин М. М. Семантический подход к оценке качества научных публикаций // Научно-техническая информация. Серия 2. Информационные процессы и системы. 2015. № 7. С. 13–17.
32. Жабін О. Бібліометрія та альтернативні метрики // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2016. Вип. 43. С. 296–311.
33. Загуменна В. Електронний журнал як засіб наукової комунікації та складової інформаційних ресурсів сучасної бібліотеки // Бібліотечна планета. 2011. № 1. С. 35–36.
34. Захарчук Т. В. Профессиональная печать как эффективный канал коммуникации // Корпоративные библиотечные системы: технологии и

инновации : докл. VIII науч.-практ. конф., 14–20 июня 2010 г., Санкт-Петербург, Выборг, Лаппеенранта, Миккели, Куопио.
URL:http://elib.spbstu.ru/dl/ARBICON_2010/3.4_Zakharchuk_mpeg4.avi.

35. Зелінська Н. В. «Традиційна» періодика у системі сучасної наукової комунікації: тенденції та перспективи // Наука України у світовому інформаційному просторі. Київ, 2011. Вип. 5. С. 20–27.

36. Земсков А. И. Библиометрия: взгляд на проблему. Сравнение уровня цитирования научных статей в разных странах // Научные и технические библиотеки. 2014. № 9. С. 22–24.

37. Земсков А. И. О некоторых библиометрических индексах // Научные и технические библиотеки. 2016. № 8. С. 18–28.

38. Земсков А. И. Терминология открытого доступа : [дискуссионный клуб «Термин»] // Научные и технические библиотеки. 2016. № 10. С. 54–58.

39. Ивашина М. В. Информационно-издательские коммуникации: стратегии развития : [опыт работы над Интернет-проектом «Колумбы XXI в. Новые стратегии работы с юношеством». Свердлов. обл. б-ка для детей и юношества] // Информационный бюллетень Российской библиотечной ассоциации. 2005. № 36. С. 83–85.

40. Ильганаева В. А. Медиа как фактор формирования единства человеческого общества // Соціальний інжиніринг: моделі й технології : колектив. моногр. Київ, 2015. С. 27–48.

41. Ильганаева В., Элбесхаузен Х. Прикладные аспекты использования теорий деятельности и коммуникаций в сфере образования // Соціальні комунікації: результати досліджень – 2014 : колектив. моногр. Київ, 2015. С. 7–84.

42. Ильганаева В. А. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность) : словарь-справ. Харьков : Гор. тип., 2009. 392 с.

43. Каптерев А. И. Менеджмент знаний: от теории к технологиям : науч.-метод. пособие. М. : Либерей-Бибинформ, 2005. 296 с.
44. Кобелев О. М. Аналіз посилань в інформаційно-аналітичній діяльності соціально-комунікаційних структур // Психолінгвістика: психологія, мовознавство, соціальні комунікації : наук.-теорет. зб. / Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2011. Вип. 7. С. 171–176.
45. Кобелев О. Біобібліометрія як метод інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек // Вісник Книжкової палати. 2011. № 3. С. 28–31.
46. Кобелев О. М. Бібліометричний аналіз розвитку українського бібліотекознавства в 1970–1990-ті рр. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2001. 20 с.
47. Кобелев О. М. Кількісні методи аналізу публікацій в інформаційно-аналітичній діяльності бібліотек // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. Харків, 2011. Вип. 32. С. 167–174.
48. Кожушко С. П. Професійна взаємодія та її характеристики // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2013. № 38/39. С. 247–252.
49. Козій Н. Інноватика, інновації, нововведення як об'єкт бібліотечної періодики // Вісник Книжкової палати. 2005. № 2. С. 24–27.
50. Колесникова Т. А. Интеграция украинской отраслевой научной периодики в мировое научно-информационное пространство: проблемы и решения // Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту. 2013. № 6. С. 7–20.
51. Коновець О. Сучасна періодика в системі наукової комунікації // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Журналістика. 2008. № 16. С. 19–15.

52. Корнеєв В. М. Соціально-комунікаційний підхід в українській науці : дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 450 с.
53. Королева А. С., Хомякова И. Г. Библиографическая периодика в России // Культура и образование. 2014. № 9. URL: <http://vestnik-rzi.ru/2014/09/2526>.
54. Коста М. П., Лейте Ф. С. Открытый доступ в мире и Латинской Америке : обзор периода после принятия Будапештской инициативы открытого доступа // Международный форум по информации. 2016. Т. 41, № 4. С. 3–11.
55. Костенко Л., Солов'яненко Д. Бібліотека та наукометрія: світовий досвід, українська перспектива // Бібліотечний вісник. 2009. № 6. С. 29–32.
56. Кухарчук Є. Світові наукометричні системи // Бібліотечний вісник. 2014. № 5. С. 7–11.
57. Кушнарєнко Н. М. Методологічні засади книгознавчих, бібліотекознавчих і бібліографознавчих досліджень // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. Харків, 2004. Вип. 15. С. 84–94.
58. Лаврик О. Л., Плешакова М. А. Журналы по проблемам библиотековедения и библиографоведения: многоаспектный наукометрический анализ // Научные и технические библиотеки. 2016. № 12. С. 44–58.
59. Лаврик О. Л. Наукометрический анализ отечественного библиотековедения и библиографоведения // Библиосфера. 2010. № 2. С. 51–59.
60. Лазарев В. С. Количественная оценка тематической направленности научных периодических изданий // Научные и технические библиотеки СССР. 1983. № 3. С. 17–23.

61. Ларивьер В., Лозано Ж. А., Джингра И. Приходят ли элитные журналы в упадок? // Международный форум по информации. 2013. Т. 38, № 3. С. 3–10.
62. Линде П., Уесселс Б. А., Свейнсдоттир Т., Норман М. Как библиотеки и другие научные учреждения могут способствовать открытому доступу данных? // Международный форум по информации. 2015. Т. 40, № 1. С. 22–27.
63. Линден И., Линден Ф. Открытый доступ: «зеленый» путь и «золотой» путь // Научные и технические библиотеки. 2009. № 7. С. 30–43.
64. Лобузiна К. Електронна наукова перiодика вiдкритого доступу: семантичнi веб-технологiї для бiблiотек // Бiблiотечний вiсник. 2015. № 3. С. 18–23.
65. Лобузiна К. В. Знаннєвi ресурси у бiблiотечно-iнформацiйнiй дiяльностi: органiзацiя, управлiння, доступ : автореф. дис. ... д-ра наук iз соц. комунiкацiй : спец. 27.00.03. Київ, 2013. 34 с.
66. Лозано Ж. А., Ларивьер В., Жингра И. Ослабление взаимосвязи между фактором влияния и цитированием статей в цифровой век // Международный форум по информации. 2012. Т. 37, № 3. С. 16–21.
67. Ломацци Л., Шартрон Г. Выполнение рекомендации Европейской комиссии по открытому доступу к научной информации: сравнение национальных политик // Международедый форум по информации. 2015. Т. 40, № 1. С. 32–35.
68. Луценко С., Кучабський О. Генезис iнформацiйно-комунiкацiйних теорiй сучасного суспiльства. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-2/doc/2/03.pdf>.
69. Мазов Н. А. Анализ цитирования в научных публикациях при оценке использования журналов в научной библиотеке академического института // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире

науки, культуры, образования и бизнеса : труды 17-й междунар. конф., Крым–2010 (5–13 июня 2010 г., г. Судак). М., 2010. С. 1–5.

70. Мамаева С. А. Коммуникативные стратегии ученых // Научная периодика: проблемы и решения. 2011. № 3. С. 6–13.

71. Мар'їна О. Ю. Інформаційно-комунікаційна взаємодія бібліотек: феноменологічний підхід // Вісник Книжкової палати. 2008. № 9. С. 23–25.

72. Маркова В. А. Книга в соціально-комунікативному просторі: минуле, сучасне, майбутнє : монографія / Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2010. 251 с.

73. Масловська С. М. Забезпечення професійних потреб фахівців бібліотечної сфери в контексті формування бібліотекознавчих інформаційних ресурсів // Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали міжнар. наук. конф., Київ, 6–8 жовт. 2015 р. Київ, 2015. Ч. 1. С. 92–95.

74. Масловська С. М. Професійне читання бібліотечних працівників: проблеми інформаційного забезпечення // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2003. Вип. 11. С. 284–298.

75. Матлина С. Г. Приближение к горизонту «меняются или умереть!» // Библиотечное дѣло. 2012. № 22. С. 2–7.

76. Матлина С. Г. Профессиональная библиотечная периодика. Какой ей быть? // Библиотечное дѣло. 2007. № 4. С. 2–6.

77. Мигель С., Оливейра Э. Ф., Грасио М. К. Научная продукция по открытому доступу: широкомасштабный библиометрический анализ в академическом и научном контексте // Международный форум по информации. 2016. Т. 14, № 2. С. 32–42.

78. Миндели Л. Э., Иванов В. В., Либкинд А. Н., Маркусова В. А. Библиометрический подход к анализу национального научного сотрудничества на основе соавторства : Web of Science за 2006–2013 гг. // Научно-техническая информация. Серия 1. 2016. № 8. С. 13–23.

79. Миндели Л. Э., Маркусова В. А. Библиометрические исследования научного сотрудничества : обзор мировых тенденций // Научно-техническая информация. Серия 2. 2015. № 4. С. 6–12.
80. Михайлов А. И., Черный А. И., Гиляревский Р. С. Научные коммуникации и информатика. М. : Наука, 1976. 435 с.
81. Мохначева Ю. В., Харыбина Т. Н. Методика определения значимости научных публикаций // Библиосфера. 2008. № 3. С. 23–33.
82. Мохначева Ю. В., Слащева Н. А. Научная публикация как объект наукометрических исследований (из опыта Центральной библиотеки Пущинского научного центра РАН – отдела БЕН РАН) // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития : науч.-практ. сб. Киев, 2006. Вып. 4. С. 67–79.
83. Назаровець С. А. Бібліометричний моніторинг використання українськими бібліотекознавцями інтернет-публікацій відкритого доступу // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. Харків, 2010. Вип. 30. С. 104–110.
84. Назаровець С. Експериментальні засоби аналізу та оцінки наукової продуктивності // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2013. Вип. 35. С. 76–87.
85. Назаровець С. А. Підтримка руху відкритого доступу в українському бібліотекознавстві // Вісник Книжкової палати. 2013. № 2. С. 1–4.
86. Налимов В.В., Мульченко З. М. Наукометрия: изучение развития науки как информационного процесса. М. : Наука, 1969. 192 с.
87. Наукова періодика України та бібліометричні дослідження : монографія / Л. Й. Костенко та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2014. 173 с.
88. Нестеров А. В. Библиометрия в библиотеке. Новосибирск : [б. и.], 1990. 27 с.

89. Никонорова Е. В., Шибаета Е. А. Коммуникативная стратегия профессиональной библиотечной прессы: опыт Российской государственной библиотеки. URL: <http://www.gpntb.ru/win/Inter-Events/crimea2011/disk/81.pdf>.

90. Николаисен Й., Франсен Т. Ф. Фокус-фактор: динамичное измерение специализации журналов // Международный форум по информации. 2016. Т. 41, № 2. С. 16–31.

91. Павлюк В. Н. Профессиональное чтение в непрерывном образовании как способ повышения квалификации библиотекаря (по материалам исследований) // Библиосфера. 2009. № 3. С. 39–44.

92. Пастушенко О. В. Дисертаційні дослідження періодики у книгознавстві, бібліотекознавстві та бібліографознавстві в аспектах соціальних комунікацій в Україні (1998–2013) // Бібліотечний вісник. 2013. № 5. С. 38–44.

93. Пастушенко О. В. Книга і періодика в дисертаційних дослідженнях незалежної України: соціокомунікаційний аспект : монографія. Київ : НБУВ, 2016. 500 с.

94. Пастушенко О. В. Періодичні видання історико-бібліографічного, книгознавчого та бібліотекознавчого спрямування як об'єкт сучасних досліджень // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2012. № 2. С. 69–73.

95. Пашинян И. А. Контент-анализ как метод исследования: достоинства и ограничения // Научная периодика: проблемы и решения. 2012. № 3 (9). С. 13–18.

96. Печников А. А. Размышления о вебметрическом рейтинге // Научная периодика: проблемы и решения. 2014. № 1. С. 17–21.

97. Прайс Д. Дж. Тенденции в развитии научной коммуникации – прошлое, настоящее, будущее // Коммуникация в современной науке. М., 1976. С. 93–109.

98. Преснова М. Враги, друзья или попутчики? Профессиональные печатные журналы и электронные издания // Библиотечное дѣло. 2012. № 22. С. 8–10.
99. Прокопенко Л. С. Міжнародні бібліотечні організації у системі професійної комунікації фахівців галузі // Соціальні комунікації в інтеркультурному просторі : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 13 листоп. 2014 р., м. Київ. Київ, 2014. С. 316–322.
100. Равинский Д. К. Библиотека и вызовы XXI века / Рос. нац. б-ка. СПб., 2011. 132 с.
101. Радченко А. І. Періодика майбутнього паперова чи електронна? // Наука і наукознавство. 2010. № 2 (68). С. 46–50.
102. Райкова Г. А. Профессиональное чтение библиотекарей и его влияние на повышение профессионализма: результаты исследования // Молодые в библиотечном деле. 2004. № 7/8. С. 66–86.
103. Редькина Н. С. Библиометрия: история и современность // Молодые в библиотечном деле. 2003. № 2. С. 76–86.
104. Різун В. В. До питання про соціальнокомунікаційний підхід у науці // Комунікація. 2010. № 1. С. 35–36.
105. Рочестер М., Ваккари П. Международные исследования в области библиотечной и информационной науки: сравнение национальных тенденций // Научные и технические библиотеки. 2000. № 3. С. 80–85.
106. Савенкова Л. В., Волинец В. Н. Роль библиометрических исследований в управлении научной деятельностью вуза // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : материалы XVII Междунар. конф. «Крым – 2010», г. Судак, 5–13 июня 2010 г. URL: <http://www.gpntb.ru/win/interevents/crimea2010/disk/133.pdf>.
107. Семенова Н. Ю., Маслова Ю. В. Развитие профессиональной направленности библиотекаря в библиотечном сообществе // Вестник

Казанского государственного университета культуры и искусств. 2013. № 2.
URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-professionalnoy-napravlenosti-bibliotekarya-v-bibliotechnom-soobschestve>.

108. Серова Т. С., Раскопина Л. П. Деловая межкультурная коммуникация в профессиональной деятельности специалиста // Вестник Пермского национального исследовательского политехнического университета. 2011. № 5 (36). С. 16–25.

109. Симоненко Т. Бібліометричні системи Scopus і Google Scholar: сфери використання // Бібліотечний вісник. 2015. № 2. С. 10–13.

110. Симоненко Т. Глобальна бібліометрика: концептуальна модель // Вісник Книжкової палати. 2016. № 6. С. 1–2.

111. Соколов А. В. Социальные коммуникации : учеб. для бакалавров, обучающихся по направлению подгот. 071900.62 «Библиотечно-информационная деятельность» / науч. ред. Г. В. Михеева. СПб. : Профессия, 2014. 288 с.

112. Соколов А. В. Функции библиосферы. Часть 1 // Научные и технические библиотеки. 2016. № 1. С. 7–25.

113. Соловяненко Д. Політика індексації видань у наукометричних базах даних Web of Science та SciVerse Scopus // Бібліотечний вісник. 2012. № 1. С. 6–21.

114. Солоіденко Г. Видові та термінологічні особливості періодичних видань // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2013. Вип. 35. С. 88–100.

115. Соляник А. А. Документні потоки та масиви : навч. посіб. для вищ. навч. закл. культури і мистецтв / Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2000. 111 с.

116. Соляник А. А. Система документопостачання бібліотечних фондів: закономірності розвитку : монографія. Харків : ХДАК, 2005. 230 с.

117. Сошинська В. Є. Основні канали професійної комунікації в документно-інформаційній сфері // Вісник Книжкової палати. 2006. № 9. С. 30–32.
118. Сошинська В. Професійна комунікація як фактор розвитку книжкової галузі : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.03 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2013. 20 с.
119. Сошинська В. Трансформація каналів професійної комунікації в документно-інформаційній сфері // Вісник Книжкової палати. 2012. № 6. С. 1–4.
120. Столяров Ю. Н. Open access = свободный доступ : [дискуссионный клуб «Термин»] // Научные и технические библиотеки. 2016. № 10. С. 63–69.
121. Трескова П. П., Павлова А. С. Оптимизация комплектования фонда научной библиотеки актуальной зарубежной периодикой с использованием библиометрического анализа // Библиосфера. 2014. № 4. С. 23–27.
122. Третьяков А. Л., Король А. Н. Использование методов библио-вебометрии при изучении микропотока библиотечковедческих журналов // Библиосфера. 2015. № 3. С. 69–74.
123. Уайт Э., Камаль Э. Дж. Статистические методы работы с электронными документами, или Э-метрики / пер. с англ. А. И. Земскова. Москва : ГПТБ, 2006. 393 с.
124. Фатхеева К. Б. Библиотечковедческие исследования на страницах профессиональных периодических изданий (1994–1999 гг.). URL: http://kitaphane.tatar.ru/reg_konf_fatheeveva.htm.
125. Федорова Т. С. Гуманитарные журналы сегодня: проблемы и перспективы // Научная периодика: проблемы и решения. 2014. № 3. С. 29–31.

126. Франнсен Т. Ф., Николаисен Й. Если вы не можете найти журнал, существует ли он? Доступность журналов по библиотековедению и информатике в Интернете // Международный форум по информации. 2012. Т. 37, № 3. С. 22–28.
127. Холод О. М. Соціальні комунікації як поняття в науковій галузі «соціальні комунікації» // Психолінгвістика. 2013. Вип. 12. С. 286–293.
128. Шарабчиев Ю. Т. К методике выбора журналов, наиболее значимых для специалистов // Научно-техническая информация. Серия 1. 1981. № 11. С. 25–29.
129. Шевцова Ю. О. Аналіз зарубіжних бібліотечних журналів як важливого каналу професійної комунікації // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. Харків, 2016. Вип. 50. С. 52–61.
130. Шевцова Ю. О. Аналіз зарубіжних бібліотечних журналів, які індексуються в наукометричних БД // Молодий вчений. 2016. Вип. 11. С. 165–168.
131. Шевцова Ю. О. Бібліометричний аналіз періодики бібліотечного профілю: зарубіжний досвід // Вимірювання в бібліотеках: оцінка ефективності та якості роботи : матеріали і-конференції, 6–10 черв. 2017 р., м. Харків, ХНУРЕ. URL: <http://openarchive.nure/bitstream/document/3739/3/>.
132. Шевцова Ю. О. Бібліотечна періодика провідних країн Європи як канал професійної комунікації // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 22–23 квіт. 2015 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2015. С. 204.
133. Шевцова Ю. О. Бібліотечний журнал як провідний канал розвитку професійних комунікацій // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конф., 26–27 листоп. 2015 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2015. С. 144–145.
134. Шевцова Ю. О. Бібліотечні професійні зарубіжні журнали. Аналіз наявності у фондах ХДНБ ім. В. Г. Короленка // Культурологія та

інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 21–22 квіт. 2016 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2016. С. 311–312.

135. Шевцова Ю. О. Використання зарубіжної бібліотечної періодики українськими фахівцями // Візія бібліотеки ВНЗ в контексті розвитку сучасних соціокомунікаційних концепцій : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 27–28 квіт. 2017 р. Миколаїв, 2017. С. 139–143.

136. Шевцова Ю. О. Зарубіжні бібліотекознавчі журнали як канал професійної комунікації // Культурологія та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 20–21 квіт. 2017 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2017. С. 238–239.

137. Шевцова Ю. О., Шемаєва Г. В. Зарубіжні бібліотечні журнали в процесі професійної комунікації // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Харків, 2015. Вип. 47. С. 62–71.

138. Шевцова Ю. О. Професійна комунікація в зарубіжних бібліотечно-інформаційних журналах відкритого доступу // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конф., 24–25 листоп. 2016 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2016. С. 128–129.

139. Шевцова Ю. О. Тематичний зміст бібліотекознавчої періодики європейських країн // Молодий вчений. 2017. Вип. 9. С. 150–154.

140. Шевцова Ю. О. Характеристика зарубіжних професійних видань наукової комунікації бібліотечних фахівців // Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали міжнар. наук. конф., 6–8 жовт. 2015 р., м. Київ / Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2015. С. 131–133.

141. Шевцова Ю. О. Цитування зарубіжних бібліотечних журналів українськими фахівцями // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2017. Вип. 47. С. 245–253.

142. Шевченко В. Е. Концепція візуалізації журнального контенту в системі наукових поглядів у галузі соціальних комунікацій : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.01. Київ, 2014. 32 с.
143. Шейко В. М., Богущкий Ю. П., Кушнарєнко Н. М. Наукова творчість в галузі культурології та мистецтвознавства : навч. посіб. Харків : ХДАК, 2016. 329 с.
144. Шемаєва Г. В. Електронні видання з питань інформаційно-бібліотечної діяльності як засіб розвитку інформаційного забезпечення науки // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. Харків, 2006. Вип. 17. С. 110–119.
145. Шемаєва Г. Електронні періодичні видання наукових установ України в системі наукових комунікацій // Бібліотечний вісник. 2006. № 5. С. 8–13.
146. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія. Харків : ХДАК, 2008. 289 с.
147. Шипота Г. Є. Трансформація інформаційного забезпечення професійної комунікації фахівців в умовах розвитку медіа культури // Бібліотекознавство. Докоментознавство. Інформологія. 2016. № 4. С. 97–103.
148. Широканова А. А. Новая роль и формы научной коммуникации в информационную эпоху // Социология. 2013. № 1. С. 103–116.
149. Ши́ра Дж. Х. Социологические основы библиотечного дела / пер. с англ. В. В. Скворцова. М. : ВИНТИ, 1973. 52 с.
150. Шрайберг Я. Л., Земсков А. И. Модели открытого доступа: история, особенности, терминология // Научные и технические библиотеки. 2008. № 5. С. 68–80.
151. Шрайберг Я. Л. К дискуссии о термине «открытый доступ» : [дискуссионный клуб «Термин»] // Научные и технические библиотеки. 2016. № 10. С. 70–71.

152. Шрейдер Ю. А. Категория комфортности как основной критерий организации знаний // Международный форум по информации и документации. 1993. Т. 18, № 3/4. С. 17–18.
153. Шульга І. Архіви та журнали відкритого доступу в галузі бібліотечної справи та інформаційних дисциплін // Бібліотечний вісник. 2006. № 5. С. 23–31.
154. Юрик И. В. Профессиональные коммуникации библиотекарей в среде Web 2.0. URL: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/23376/1/yurik1.pdf>.
155. Яковлева О. П. Профессиональное чтение библиотечных работников. URL: <http://ideafor.info>.
156. Ярошенко Т. Зелений шлях відкритого доступу. Репозитарії та їх роль у науковій комунікації: перші двадцять років // Бібліотечний вісник. 2011. № 5. С. 8.
157. Ярошенко Т. Електронні журнали: нові можливості для бібліотек України // Бібліотечний форум України. 2004. № 2. С. 15–18.
158. Aharony N. Library and Information Science research areas: A content analysis of articles from the top 10 journals 2007-8. URL: lis.sagepub.com/content/44/1/27/.
159. Archambault Er., Lariviere V. History of the journal impact factor: contingencies and consequences // *Scientometrics*. 2009. Vol. 79. P. 635–649.
160. Astrom F., Hansson J. How implementation of bibliometric practice affects the role of academic libraries // *Journal of Librarianship and Information Science*. 2013. Vol. 45, № 4. P. 316–322.
161. Atkins S. E. Subject trends in Library and Information Science research, 1975–1984 // *Library Trends*. 1988. Spring. P. 633–658.
162. Beall J. Predatory publishing: Overzealous open-access advocates are creating an exploitative environment, threatening the credibility of scholarly publishing // *Scientist*. 2012. Vol. 26, № 8. URL: www.the-scientist.com.

163. Björk B-C., Holmstrom J. Benchmarking scientific journals from the submitting authors viewpoint // *Learned publishing*. 2006. Vol. 19, № 2. P. 147–155.
164. Björk B.-C. Open access to scientific publications: An analysis of the barriers to change? // *Information Research*. 2004. Vol. 9, № 2. P. 170. URL: <http://www.informationr.net/ir/9-2/paper170.html>.
165. Björk B-C., Solomon D. Open access versus subscription journals: a comparison of scientific impact // *BMC Medicine*. 2012. № 10. P. 73.
166. Björk B-C., Welling P., Laakso M., Majlender P., Hedlund T., Guðnason G. Open Access to the Scientific Journal Literature: situation 2009 // *PLoS ONE*. 2010. № 5. DOI: 10.1371/journal.pone.0011273.
167. Blake V. L. P. The perceived prestige of professional journals, 1995 : A replication of the Kohl-Davis study // *Education for Information*. 1996. Vol. 14, № 3. P. 157–179.
168. Blessinger K., Frasier M. Analysis of a decade in library literature: 1994–2004 // *College & Research Libraries*. 2007. Vol. 68. P. 155–169.
169. Blessinger K., Hrycaj P. Highly cited articles in library and information science : An analysis of content and authorship trends // *Library & Information Science Research*. 2010. Vol. 32. P. 156–162.
170. Boottle R. T., Efthimiadis E. N. Library and information science literature: authorship and growth patterns // *Journal of Information Science*. 1984. № 9. P. 107–117.
171. Borrego Á. Library and Information Education in Europe: an overview. URL: bid.ub.edu/en/35/borrego.htm.
172. Bowley Ch., Vandegrift M. Librarian, Heal Thyself : A Scholarly Communication Analysis of LIS Journals // *In the Library with the Lead Pipe*. 2014. doi.org/10.6084/m9.figshare.994261.
173. Bradford S. C. Sources of information on specific subjects // *Journal of Information Science*. 1985. Vol. 1. № 10. P. 173–180.

174. Budapest Open Access Initiative. URL: <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>.
175. Buttlar L. Analyzing the library periodical literature – content and authorship // *College and Research Libraries*. 1991. № 52. P. 38–53.
176. Corrall S., Kennan A. M., Afzal W. Bibliometrics and research data management: emerging trends in library research support services // *Library Trends*. 2013. Vol. 61, № 3. P. 636–674.
177. Davarpanah M. R., Aslekia S. A scientometric analysis of international LIS journals: Productivity and characteristics // *Scientometrics*. 2008. № 77. P. 21–39.
178. Davis P. M., Lewenstein B. V., Simon D. H., Booth J. G., Connolly M. J. L. Open access publishing, article downloads, and citations: Randomised controlled trial // *British Medical Journal*. 2008. Vol. 337. P. 343–345.
179. Esteibar B. A., Lancaster F. W. Ranking of journals in library and information science by research and teaching relatedness // *Serials Librarian*. 1992. Vol. 23. № 1/2. P. 1–10.
180. Eysenbach G. Citation advantage of open access articles // *Plos Biology*. 2006. Vol. 4. DOI: 10.1371/journal.pbio.0040157.
181. Forrester A. Barriers to Open Access Publishing: Views from the Library Literature // *Publications*. 2015. Vol. 3. P. 190–210.
182. Garfield E. The history and meaning of the journal impact factor // *JAMA: The Journal of the American Medical Association*. 2006. Vol. 295. P. 90–93. DOI: 10.1001/jama.295.1.90.
183. Giglia E. The impact factor of open access journals: data and trends // *Proceedings of the 14th International Conference on Electronic Publishing (ELPUB – 2010)*, 16–18 June 2010, Helsinki, Finland / ed. by: Turid Hedlund T., Tonta Y. Helsinki, 2010 P. 17–39. URL: http://elpub.scix.net/cgi-bin/works/Show?102_elpub2010.

184. Ginn L. K. Citation analysis of authored articles in library & information science research, 2001–2002 // *Mississippi Libraries*. 2003. Vol. 67. P. 106–109.
185. Glanzel W. [et al.] A concise review on the role of author self-citations in information science, bibliometrics and science policy // *Scientometrics*. 2006. Vol. 67. P. 263–277.
186. Glanzel W. Coauthorship patterns and trends in the sciences (1980–1998) : A bibliometric study with implications for database indexing and search strategies // *Library Trends*. 2002. Vol. 50, № 3. P. 461–473.
187. Grandbois J., Beheshti J. A bibliometric study of scholarly articles published by library and information science authors about open access // *Information Research*. 2014. Vol.19, № 4. P. 648.
188. Gumpenberger Ch., Ovalle-Perandones M.-A., Juan G. On the impact of Gold Open Access journals // *Scientometrics*. 2013. Vol. 96. P. 221–238.
189. Haddaw G., Klobas J. E. Communication of research to practice in library and information science: Closing the gap // *Library and Information Science Research*. 2005. Vol. 26, № 1. P. 29–43.
190. Haensly P. J., Hodges P. E., Davenport S. A. Acceptance rates and journal quality : An analysis of journals in economics and finance // *Journal of Business & Finance Librarianship*. 2009. Vol. 14. P. 2–31.
191. Hessey R., Willett P. Quantifying the value of knowledge exports from librarianship and information science research // *Journal of Information Science*. 2013. Vol. 39. № 1. P. 141–150.
192. Hsieh H.-F., Shannon S. Three approaches to qualitative content analysis // *Qualitative Health Research*. 2005. Vol. 15. № 9. P. 1277–1288.
193. Hussain A., Fatima N., Kumar D. Bibliometric analysis of the Electronic Library Journal (2000–2010) // *Webology*. 2011. Vol. 8, № 1. URL: <http://www.webology.org>.

194. Jarvelin K., Vakkari P. The evolution of Library and Information Science, 1965–1985 : A content analysis of journal articles // *Information Processing and Management*. 1993. Vol. 29, № 1. P. 129–144.
195. Jena K. L., Swain D. K., Sahu S. B. Scholarly communication of The Electronic Library from 2003–2009: a bibliometric study // *The Electronic Library*. 2012. Vol. 30, № 1. P. 103–119. DOI: 10.1108/02640471211204097.
196. Johnson I. M. The impact on education for librarianship and information studies of the Bologna process and related European commission programmes and some outstanding issues in Europe and beyond // *Education for Information*. 2013. Vol. 30, № 1/2. P. 63–92. DOI: 10.3233/EFI-130933.
197. Kim M. T. Ranking of journals in library and information science – a comparison of perceptual and citation-based measures // *College & Research Libraries*. 1991. Vol. 52, № 1. P. 24–37. URL: http://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/41423/crl_52_01_24_opt.pdf?sequence=2.
198. Khan M. S. [et al.] Library and information science literature in Bangladesh : A bibliometric study // *Malaysian Journal of Library and Information Science*. 1998. Vol. 3, № 2. P. 11–34.
199. Khaparde V. Bibliometric study of Electronic Journal of Academic and Special Librarianship // *British Journal of Humanities and Social Sciences*. 2011. Vol. 1, № 2. P. 33–43.
200. Kherde M. R. Core journals in the field of library and information science // *Annals of Library and Information Studies*. 2003. Vol. 50, № 1. P. 18–22.
201. Kohl D. F., Davis Ch. H. Ratings of Journals by ARL Library Directors and Deans of Library and Information Science Schools // *College and Research Libraries*. 1985. Vol. 46, № 1. P. 40–47.
202. Koufogiannakis D. [et al.] A content analysis of librarianship research // *Journal of Information Science*. 2004. Vol. 30, № 3. P. 227–239.

203. Krippendorff K. Content Analysis : An Introduction to Its Methodology. London : Newbury Park, CA, USA, 1980. 422 p.
204. Kumpulainen S. Library and information science research in 1975 : Content analysis of the journal articles // LIBRI. 1999. Vol. 41, № 1. P. 59–76.
205. Laakso M., Bo-Christer B. Hybrid open access — A longitudinal study // Journal of Informetrics. 2016. Vol. 10, Iss. 4 (November). P. 919–932
206. Lancaster F. W. The Evolution of Electronic Publishing // Library Trends. 1995. Vol. 43, № 4. P. 518–527.
207. Larsen J. B. A survey of Library & Information Science schools in Europe // European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education / Kajberg L., Lørring L. (eds.). Copenhagen : Royal School of Library and Information Science, 2005. P. 232–242.
208. Levitt J. M., Thelwall M. Citation levels and collaboration within library and information science // Journal of the American Society for Information Science and Technology. 2009. Vol. 60, Iss. 3. P. 434–442.
209. Lipetz B. Aspects of JASIS authorship through four decades // Journal of the American Society for Information Science. 1999. Vol. 50. P. 994–1003.
210. Lokhande R. S. Content Analysis of Open Access LIS Journal «ALIS» (2002–2011) // International Journal of Information Dissemination and Technology. 2013. URL: <http://eprints.rclis.org/18283>.
211. Long S. S. The scholarly journal : Will peer review still function and how? // Journal of Scholarly Publishing. 2010. Vol. 42. P. 67–70.
212. Liu Z., Wan G. Scholarly journal articles on open access in LIS literature: A Content analysis // Chinese Librarianship. 2007. Vol. 23. URL: <http://www.white-clouds.com/iclc/cliej/cl23LiuWan.htm>.
213. McGrath M. Interlending and document supply: a review of the recent literature: 63 // Interlending & Document Supply. 2008. Vol. 36, № 2. P. 99–104.

214. McVeigh M. Open Access Journals in the ISI Citation Databases: Analysis of Impact Factors and Citation Patterns. A citation study from Thomson Scientific. 2004. October. URL: <http://science.thomsonreuters.com/m/pdfs/openaccesscitations2.pdf>.
215. Mercer H. Almost halfway there: An analysis of the open access behaviors of academic librarians // *College & Research Libraries*. 2011. Vol. 72. P. 443–453.
216. Miguel S., Chinchilla-Rodriguez Z., Moya Anegón F. Open access and Scopus: A new approach to scientific visibility from the standpoint of access // *Journal of the American Society of Information Science and Technology*. 2011. Vol. 62. P. 1130–1145
217. Milojevic S., Sugimoto C. R., Yan E., Ding Y. The cognitive structure of Library and Information Science: Analysis of article title words // *Journal of Informetrics*. 2011. Vol. 62, № 10. P. 1933–1953.
218. Morris S. Personal View: When is a journal not a journal – a closer look at the DOAJ // *Learned Publishing*. 2006. Vol. 19. DOI:10.1087/095315106775122565.
219. Mukherjee B. Do open-access journals in library and information science have any scholarly impact? A bibliometric study of selected open-access journals using Google Scholar // *Journal of American Society Information Science and Technology*. 2009. № 3. P. 581–594.
220. Mukherjee B. Open access scholarly publishing in library and information science // *Annals of Library and Information Studies*. 2008. Vol. 55. P. 212–223.
221. Mukherjee B. Scholarly research in LIS open access electronic journals : A bibliometric study // *Scientometrics*. 2009. Vol. 80. P. 169–196.
222. Nelson N., Huffman J. Predatory Journals in Library Databases : How Much Should We Worry? // *The Serials Librarian*. 2015. Vol. 69, № 2. P. 169–192.

223. Nicolaisen J., Frandsen T. F. Bibliometric evolution : Is the Journal of the Association for Information Science and Technology transforming into a specialty journal? // Journal of the Association for Information Science and Technology. 2015. Vol. 66, № 5. P. 1082–1085.

224. Nicolaisen J., Frandsen T. F. Core journals in library and information science : Measuring the level of specialisation over time // Information Research. 2013. Vol. 18, № 3. URL: <http://InformationR.net/ir/18-3/colis/paperSO5.html>.

225. Nilaranjan B., Pushpanjali J. Growth of LIS Research Articles in India seen through Scopus : A bibliometric analysis // Library Philosophy and Practice. 2014. № 6/7. URL: <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac>.

226. Nisonger T. E. Impact factor-based ranking of library and information science journals in the Social Sciences Citation Index Journal Citation Reports, 1980–1992 // Fifth International Conference of the International Society for Scientometrics and Infometrics : Proceedings. Learned Information. Medford, 1995. P. 393–402.

227. Nisonger T. E., Davis C. H. The perception of library and information science journals by lis education deans and arl library directors : A replication of the Kohl– Davis study // College & Research Libraries. 2005. Vol. 66. P. 341–377.

228. Nixon J. M. Core Journals in Library and Information Science: Developing a Methodology for Ranking LIS Journals // College and Research Libraries. 2014. Vol. 75, № 1. P. 66–90.

229. Norris M., Oppenheim C., Rowland F. The citation advantage of open-access articles // Journal of the American Society for Information Science and Technology. 2008. Vol. 59. P. 1963–1972.

230. Nour M. M. A quantitative analysis of the research articles published in core library journals of 1980 // Library and Information Science Research. 1985. Vol. 7. P. 261–273.

231. Odell J., Gabbard R. The interdisciplinary influence of library and information science 1996–2004: a journal-to-journal citation analysis // College & Research Libraries. 2008. Vol. 69. P. 546–564.

232. Olivarez J. D., Bales S., Sare L., Duinkerken W. Format Aside: Applying Beall's Criteria to Assess the Predatory Nature of both OA and Non-OA Library and Information Science Journals // *College & Research Libraries*. 2018. Vol. 79, № 1. URL: <https://crl.acrl.org/index.php/crl/article/view/16614/18060>.
233. Parveen K. A bibliometric study on open access journals in library science discipline in DOAJ // *International Journal of Information Library & Society*. 2013. Vol. 2. P. 21–29.
234. Paynter R. A., Jackson R. M., Mullen L. B. Core journal lists : Classic tool, new relevance // *Behavioral & Social Sciences Librarian*. 2010. Vol. 29. P. 15–31. DOI: 10.1080/01639260903571096.
235. Persson O. Are highly cited papers more international? // *Scientometrics*. 2010. Vol. 83, № 2. P. 397–401.
236. Potter W. J., Levine-Donnerstein D. Rethinking validity and reliability in content analysis // *Journal of Applied Communication Research*. 1999. Vol. 27. P. 258–284.
237. Price D. J. S. A general theory of bibliometric and other cumulative advantage processes // *Journal of the American Society for Information Science*. 1976. Vol. 27, № 5. P. 292–306.
238. Price D. J. S. Networks of Scientific Papers // *Science*. 1965. № 149. URL: <http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/pricenetworks1965.pdf>.
239. Pritchard A. Statistical bibliography or bibliometrics? // *Journal of Documentation*. 1969. Vol. 25, № 4. P. 348–349.
240. Pujar S. M. Open access journals in library and information science : A study // *Annals of Library and Information Studies*. 2014. № 61. P. 199–202.
241. Richardson J., Nolan-Brown T., Loria P., Bradbury S. Library Research Support in Queensland: A Survey // *Australian Academic & Research Libraries*. 2012. Vol. 43, № 4. P. 256–277.
242. Rochester M. K., Vakkari P. International library and information science research : A comparison of national trends // *IFLA Professional Reports*. 2003. № 82.

243. Rufai R., Gul S., Shah T. A. Open Access Journals in Library and Information Science: the story so far // Trends in Information Management (TRIM). 2011. Vol. 7, № 2. P. 218–228. URL: <http://ojs.uok.edu.in/ojs/index.php/crdr/article/-view/26>.

244. Schloegl Ch., Wolfgang G. S. Impact and Relevance of LIS Journals : A Scientometric Analysis of International and German-Language LIS Journals – Citation Analysis Versus Reader Survey German-language LIS journals by regional impact factor (average values of the period 1997–2000) // Journal of the American Society for Information Science and Technology. 2004. Vol. 55, № 13. P. 1155–1168.

245. Schloegl C., Petschnig W. Library and information science journals: An editor survey // Library Collection, Acquisitions, Technical Services. 2005. Vol. 29, № 1. P. 4–32.

246. Seadle M. Archiving in the networked world: open access journals // Library Hi Tech. 2011. Vol. 29, № 2. P. 394–404. DOI: 10.1108/07378831111138251.

247. Serenko A., Dohan M. Comparing the expert survey and citation impact journal ranking methods : Example from the field of artificial intelligence // Journal of Informetrics. 2011. Vol. 5. P. 629–648.

248. Sethi B. B., Panda K. C. Growth and nature of international LIS research: an analysis of two journals // The International Information and Library Review. 2012. Vol. 44, № 2. P. 86–99. URL: www.sciencedirect.com/science/article/pii/S10572317102.

249. Shera J. H. Libraries and organization of knowledge. Hamden, CT : Archon Books, 1965. 224 p.

250. Shevtsova Yu. The usage of foreign LIS journals by Ukrainian LIS specialists and scientists // Paradimata poznani. 2017. № 1. P. 128–134.

251. Shu F. On the Evolution of Library and Information Science Doctoral Dissertation Topics in North America (1960–2013) // *Journal of Education for Library and Information Science*. 2016. Vol. 57, Iss. 2. P. 141–142.

252. Sin S-C. J. Are library and information science journals becoming more internationalized? A longitudinal study of authors' geographical affiliations in 20 LIS journals from 1981 to 2003 // *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*. 2006. Vol. 42, Iss. 1. P. 953–959.

253. Sin S.-C. J. International Coauthorship and Citation Impact : A Bibliometric Study of Six LIS Journals, 1980–2008 // *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. 2011. Vol. 62, № 9. P. 1770-1783.

254. Sin S.-C. J. Longitudinal Trends in Internationalisation, Collaboration Types, and Citation Impact : A Bibliometric Analysis of Seven LIS Journals (1998–2008) // *Journal of Library and Information Studies*. 2011. № 9. P. 27–49.

255. Singh J., Shahb T. A., Gul S. Growth and visibility of LIS journals: an analytical study // *Annals of Library and Information Studies*. 2014. Vol. 61. P. 193–198.

256. Singh J., Rowland F., Meadows J. Electronic journals on library and information science // *New Library World*. 1997. Vol. 97, № 6. P. 9–13.

257. Singh K. P., Harish C. Publication trends in library and information science : A bibliometric analysis of *Library Management* journal // *Library Management*. 2014. Vol. 35, № 3. P. 134–149.

258. Singh N., Chikate A. Open access LIS periodicals and digital archives An evaluation with reference to Asian countries // *Electronic Library*. 2014. Vol. 32. P. 710–725.

259. Smith K., Middleton M. Australian Library and Information Studies (LIS) Researchers Ranking of LIS Journals // *Australian Academic and Research Libraries*. 2009. Vol. 40, № 1. P. 1–21.

260. Smith K. The Dawn of a New Era? Australian Library and Information Studies (LIS) Researchers Further Ranking of LIS Journals // Australian Academic and Research Libraries. 2011. Vol. № 42, № 4. P. 320–341.

261. Smith S. S. A bibliometric analysis of the journal literature of an academic librarianship as an indicator of a professionalism / D. E., University of Rochester. Rochester ; New York, 1998. 165 p.

262. Suber P. How should we define open access? // SPARC Open Access Newsletter. 2003. Iss. 64. URL: <http://www.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/08-04-03.htm>.

263. Swan A. The open access citation advantage: Studies and results to date. 2010. URL: http://eprints.Ecs.Soton.Ac.Uk/18516/2/citation_advantage_paper.Pdf.

264. Tamizhchelvan M., Dhanavandan S. Indian open access Journals in Directory of Openaccess Journals (DOAJ): an Analytical Study // Asian Journal of Library and Information Science December. 2013. Vol. 5, Iss. 3/4. P. 81–88.

265. Tammaro A. Towards Internationalisation of Library and Information of Library and Information Science Education : Bologna Process as a Lever of Quality in Italy. Newcastle : Northumbria University, 2011. URL: <http://nrl.northumbria.ac.uk/id/eprint/2364>.

266. Tang R. Evolution of the interdisciplinary characteristics of information and library science // Proceedings of the American Society for Information Science and Technology. 2004. Vol. 41. P. 54–63.

267. Thavamani K. Directory of Open Access Journals : A bibliometric study of library and information science // Collaborative Librarianship. 2014. Vol. 5.

268. Tomaszewski R., Poulin S., MacDonald K. I. Publishing in discipline-specific open access journals : Opportunities and outreach for librarians // Journal of Academic Librarianship. 2013. Vol. 39. P. 61–66.

269. Tuomaala O., Järvelin K., Vakkari P. Evolution of Library and Information Science, 1965–2005 : Content Analysis of Journal Articles // Journal of the Association for Information Science and Technology. 2014. Vol. 65, Iss. 7. P. 1446–1462.
270. Tsay M-Y. A bibliometric analysis and comparison on three information science journals: JASIST, IPM, JOD, 1998–2008 // Scientometrics. 2011. Vol. 89. P. 591–606.
271. Turk N. Citation impact of open access journals [Review]. New Library World. 2008. Vol. 109, № 1/2. P. 65–74.
272. Ursula G. Library Education in Europe and Paradigm Shift in Curricula // ICAL. 2009. № 3. P. 13–18. URL: crl.du.ac.in/ical09/.
273. Usun A. Library and Information science research in development countries and Eastern European countries: a brief bibliometric perspective // International Information and Library Review. 2002. Vol. 34, № 1. P. 21–33.
274. Vakkary P. Social and Cognitive Institutionalization of Library and Information Science Research in Scandinavia // International Forum of Information and Documentation. 1996. Vol. 21, № 3. P. 25–36.
275. Via B. J., Schmidle D. J. Investing Wisely: Citation Ranking as a Measure of Quality in Library and Information Science Journals // Libraries and the Academy. 2007. Vol. 7, № 3. P. 337–373.
276. Wagner C. S., Leydesdorff L. Network structure, self-organization, and the growth of international collaboration in science // Research Policy. 2005. Vol. 34, № 10. P. 1608–1618.
277. Wani Z. A., Bakshi I. M., Gul S. Growth and development of library and information science literature // Chinese Librarianship. 2008. Vol. 26. URL: <http://www.iclc.us/-cliej/cl26.htm>.
278. Way D. The open access availability of library and information science literature // College & Research Libraries. 2010. Vol. 71. P. 302–309.

279. Williams D. Boundaries and Challenges for Information Research : Reflections from the 2009 Conference // *Libri*. 2010. Vol. 60, № 2. P. 93–97.

280. Wormell I. Informetric analysis of the international impact of scientific journals : How 'international' are the international journals? // *Journal of Documentation*. 1998. Vol. 54, № 5. P. 584–605.

281. Xia J. Positioning Open Access Journals in a LIST Journal Ranking // *College & Research Libraries*. 2012. Vol. 73, № 2. P. 134–145.

282. Yuan S., Hua W. Scholarly impact measurements of LIS open access journals : Based on citations and links // *The Electronic Library*. 2011. № 29. P. 682–697.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Список публікацій за темою дисертації

1. Шевцова Ю. О. Аналіз зарубіжних бібліотечних журналів як важливого каналу професійної комунікації / Ю. О. Шевцова // Вісн. Харків. держ. акад. культури: зб. наук. пр. — 2016. — Вип. 50. — С.147–154.

2. Шевцова Ю. О. Аналіз зарубіжних бібліотечних журналів, які індексуються в наукометричних БД / Ю. О. Шевцова // Молодий вчений. — 2016. — Вип. 11. — С.165–168.

3. Шевцова Ю. О. Бібліометричний аналіз періодики бібліотечного профілю: зарубіжний досвід // Вимірювання в бібліотеках: оцінка ефективності та якості роботи: матеріали і-конференції, 6-10 червня 2017 р., м. Харків, ХНУРЕ. — <http://openarchive.nure/bitstream/document/3739/3/>

4. Шевцова Ю. О. Бібліотечна періодика провідних країн Європи як канал професійної комунікації // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених 22-23 квітня 2015 р., м. Харків. — Харків : ХДАК, 2015. — С. 204.

5. Шевцова Ю. О. Бібліотечні професійні зарубіжні журнали. Аналіз наявності у фондах ХДНБ ім. В.Г. Короленка // Культурологія та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених 21-22 квітня 2016 р., м. Харків. — Харків : ХДАК, 2016. — С. 311–312.

6. Шевцова Ю. О. Бібліотечний журнал як провідний канал розвитку професійних комунікацій // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матеріали міжнар. наук. конф., 26-27 листопада 2015 р., м. Харків. — Харків : ХДАК, 2015. — С. 144–145.

7. Шевцова Ю. О. Використання зарубіжної бібліотечної періодики українськими фахівцями // Візія бібліотеки ВНЗ в контексті розвитку сучасних соціокомунікаційних концепцій : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 27-28 квітня 2017 р., м. Миколаїв. — Миколаїв, НУК, 2017. — С. 139–143.
8. Шевцова Ю. О. Зарубіжні бібліотекознавчі журнали як канал професійної комунікації // Культурологія та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених 20-21 квітня 2017 р., м. Харків. — Харків : ХДАК, 2017. — С. 238–239.
9. Шевцова Ю. О. Професійна комунікація в зарубіжних бібліотечно-інформаційних журналах відкритого доступу // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матеріали міжнар. наук. конф., 24-25 листопада 2016 р., м. Харків. — Харків : ХДАК, 2016. — С. 128–129.
10. Шевцова Ю. О. Тематичний зміст бібліотекознавчої періодики європейських країн / Ю. О. Шевцова // Молодий вчений. — 2017. — Вип. 9. — С.150–154.
11. Шевцова Ю. О. Характеристика зарубіжних професійних видань наукової комунікації бібліотечних фахівців // Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали міжнар. наук. конф., 6-8 жовтня 2015 р., м. Київ. — Київ : НБУВ, 2015. — С. 131–133
12. Шевцова Ю. О. Цитування зарубіжних бібліотечних журналів українськими фахівцями / Ю. О. Шевцова // Наук. пр. Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. — 2017. — Вип. 47. — С.245–253.
13. Шевцова Ю. О. LIS Journals in the Process of Professional Communication / Г. В. Шемяєва, Ю. О. Шевцова // Вісн. Харків. держ. акад. культури: зб. наук. пр. — 2015. — Вип. 47. — С.62–71.
14. Shevtsova Yu. The usage of foreign LIS journals by Ukrainian LIS specialists and scientists / Yu. Shevtsova // Paradigmata poznani. — 2017. — 1. — P.128–134.

Відомості про апробацію результатів дисертації

2015

1. Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих вчених «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (Харків, ХДАК, 22-23 квітня 2015 р.) – [доповідь з презентацією, тези доповіді]
2. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація» (Київ, НБУВ, 6-8 жовтня 2015 р.) – [тези доповіді]
3. Міжнародна наукова конференція «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, ХДАК, 26-27 листопада 2015 р.) – [доповідь з презентацією, тези доповіді]

2016

4. Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих вчених «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (Харків, ХДАК, 21-22 квітня 2016 р.) – [доповідь з презентацією, тези доповіді]
5. Міжнародна наукова конференція «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, ХДАК, 24-25 листопада 2016 р.) – [доповідь з презентацією, тези доповіді]
6. Міжнародна студентська інтернет-конференція «Інформація. Наука. Бібліотека. Весна» (Львів-Вроцлав-Харків-Мінськ, 26 квітня 2016 р.) – [доповідь англійською]

2017

7. Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих вчених «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (Харків, ХДАК, 20-21 квітня 2017 р.) – [доповідь з презентацією, тези доповіді]
8. Всеукраїнська науково-практична конференція «Візія бібліотеки ВНЗ в контексті розвитку сучасних соціокомунікаційних концепцій» (Миколаїв, НТБ НУК, 27-28 квітня 2017 р.) – [тези доповіді]
9. І-конференції «Вимірювання в бібліотеках: оцінка ефективності та якості роботи» (Харків, НТБ ХНУРЕ, 6-10 червня 2017 р.) – [тези доповіді]

Список бібліотекознавчих журналів, що індексувалися у наукометричних платформах Scopus та Web of Science у 2015 р.

Scopus

Великобританія:

Information Communication and Society

Scientific data

European Journal of Information Systems

Journal of Cheminformatics

Library and Information Science Research

Journal of the Association for Information Science and Technology

Reference Services Review

Journal of Academic Librarianship

Government Information Quarterly

Information and Organization

Journal of Health Communication

Journal of Information Technology

International Journal of Geographical Information Science

International Journal of Information Management

Journal of Documentation

Library Hi Tech

Research Evaluation

Collection Building

Information Processing and Management

New Review of Academic Librarianship

Program-Electronic Library and Information Systems

Library Management

Performance Measurement and Metrics

Aslib Journal of Information Management

Health Information and Libraries Journal
Information Systems Management
New Library World
Electronic Library
Online Information Review
Journal of Library Metadata
Information Technology and People
Interlending and Document Supply
Knowledge Management Research and Practice
Australian Academic and Research Libraries
Education and Information Technologies
Library Review
Information Research
Serials Review
Journal of Enterprise Information Management
Library Collections, Acquisition and Technical Services
VINE
Accountability in Research
World Patent Information
Records Management Journal
OCLC Systems and Services
International Journal of Data Mining and Bioinformatics
International Journal of Metadata, Semantics and Ontologies
Library Hi Tech News
International Journal of Law and Information Technology
Australian Library Journal
Insights
Bottom Line
Journal of Information Literacy
Archives and Manuscripts

Bulletin. John Rylands University Library of Manchester
Development and Learning in Organisations
International Journal of Multimedia Information Retrieval
Notes and queries
Journal of Digital Information
Transactions of the Cambridge Bibliographical Society
Archives
Library
The Book Collector

Німеччина:

Journal of Classification
Language Resources and Evaluation
Libri
Knowledge Organization
International Journal on Digital Libraries
LIBER Quarterly
Preservation, Digital Technology and Culture
Information-Wissenschaft und Praxis
Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie
Microform and Digitization Review

Нідерланди:

Archival Science
Ethics and Information Technology
Information Retrieval
Education for Information
Information Services and Use
Terminology
Grey Journal

Quaerendo
Information Design Journal
East Asian Publishing and Society

Франція:

Documentaliste: Sciences de l'Information
Document Numerique
Bulletin des Bibliothèques de France
Gazette des Archives

Web of Science

Великобританія:

Journal of Information Technology
Journal of the American Medical Informatics Association
European Journal of Information Systems
International Journal of Information Management
Information Systems journal
International Journal of Geographical Information Science
Journal of Knowledge Management
Research Evaluation
Information and Organization
Information Processing & Management
Journal of Librarianship and Information Science
Online Information Review
Information Technology & People
Aslib Proceedings
Journal of Documentation
Learned Publishing
Program-Electronic Library and Information Systems

Telecommunications Policy
Journal of Information Science
Information Technology for Development
Library Hi Tech
Information Development
Health Information and Libraries Journal
Aslib Journal of Information Management
Knowledge Management Research & Practice
Information Research-an International Electronic Journal
Interlending & Document Supply
Electronic Library
Serials Review
Library Collections Acquisitions & Technical Services

Німеччина:

Knowledge Organization
Restaurator-International Journal for the Preservation of Library and
Archival Material
Libri
Zeitschrift fur Bibliothekswesen und Bibliographie

Нідерланди:

Journal of Strategic Information Systems
Journal of Informetrics
Information & Management
Scientometrics
Ethics and Information Technology
Social Science Information sur les Sciences Sociales

**Список бібліотечнознавчих журналів, що використовувалися
українськими вченими та практиками**

Великобританія:

Annals of Tourism Research
Ariadne
Art Libraries Journal
Biomedical Digital Libraries
Business Horizons
Collection building
Diogenes
Educational Research
Electronic Library
European Journal of American Culture
European Journal of Information Systems
IFLA Journal
Information research
International Cataloging and Bibliographic Control
International Library Review
Journal of Documentation
Journal of Information Science
Journal of Knowledge Management
Journal of Library Administration
Journal of Product Innovation Management
Learned Publishing
Learning and Instruction
Librarian Career Development
Library Collections, Acquisitions, and Technical Services
Library Hi Tech
Library Journal
Library Management
Library Review
Memory Studies
Multimedia Information & Technology
Nature
New Library World
New Review of Information Networking
OCLC Systems & Services
Online Information Review
Public Services Quarterly
Reference Services Review
Science and Technology Library

Serials Librarian
 Serials Review
 Serials: The Journal for the Serials Community
 The Acquisitions Librarian
 The New Review of Academic Librarianship
 World Patent Information

Німеччина:

Communications in Computer and Information Science
 Dialog mit Bibliotheken
 International Journal on Digital Libraries
 Journal of Universal Computer Science
 Libreas
 Libri
 Media and Cultural Memory
 Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie
 Zeitschrift tech. Hochschule

Нідерланди:

Artificial Intelligence Review
 Bulletin of Comparative Labour Relations
 Data Mining and Knowledge Discovery
 Decision Support Systems
 Education for information
 Information Services & Use
 Internet and Higher Education
 Journal of Academic Librarianship
 Journal of Informetrics
 Multimedia Tools and Applications
 Research Policy
 Scientometrics
 The Journal of Academic Librarianship

Іспанія:

Cybermetrics
 El profesional de la informacion
 International Journal of Interactive Multimedia and Artificial Intelligence
 (IJIMAI)

Польща:

Biuletyn EBiB
 Przegląd biblioteczn
 Bibliotekarz

Сполучені Штати Америки:

American Archivist
American Libraries
American Library
Annual Review of Information Science and Technology
ARL: A Bimonthly Newsletter of Research Libraries Issues and Actions
Associates
Bell System Technical Journal
Cataloging and Classification Quarterly
Chronicle of Higher Education
College & Research Libraries
College & Research Libraries News
Communications of the ACM
Computer
Computers in Libraries
Computerworld
D-Lib Magazine
Database Programming and Design
Distance Learning
Education review
Educause Review
First Monday
Harvard Gazette
IASP Newsletter
IASSIST Quarterly
Industrial Marketing Management
Information Management Journal
Information Outlook
Information Standards Quarterly
Information Technology and Libraries
Information Today
International Journal of Library and Information Science
Issues in Science and Technology Librarianship
JAMA Journal of the American Medical Association
Journal of Computing in Higher Education
Journal of DataBase Management
Journal of Education Research
Journal of Electronic Publishing
Journal of Electronic Resources in Law Libraries
Journal of Further and Higher Education
Journal of Higher Education
Journal of Information Science
Journal of Interactive Learning Research
Journal of Library and Information Science
Journal of the American Society for Information Science and Technology

Journal of the Association for History and Computing
 Journal of the Medical Library Association
 Knowledge Quest
 Liberal Education
 Library Media Connection
 Library of Congress Information bulletin
 Library philosophy and practice
 Library Quarterly
 Library Resources and Technical Services
 Library Times International: world news digest of library & information
 science
 Library Trends
 Marketing Library Services
 Occupational Outlook Quarterly
 Online
 Pew Internet
 PLoS Biol
 Proceedings of the American Society for Information Science and
 Technology
 Public Libraries
 Public Library Journal
 Public Library of Science
 Records management bulletin
 Reference & User Services Quarterly
 Research Library Issues
 Research Technology Management
 Review of Higher Education
 Science
 Scientific American
 Scientific and Technical Information Processing
 Searcher: Magazine for Database Professionals
 Sloan Management Review
 Student Research Journal
 Teaching History
 The American Journal of Distance Education
 The Bell System Technical Journal
 The Chronicle of Higher Education
 The Journal of American History
 The New Atlantis
 The New York Times
 The Public Historian
 The Review of Higher Education

Список бібліотекознавчих журналів у DOAJ***Великобританія:***

Electronic Journal of Knowledge Management

Journal of Information Literacy

Information Research: An International Electronic Journal

Insights: The UKSG Journal

Library and Information Research

International Journal of Digital Curation

Німеччина:

Informationspraxis

GMS Medizin – Bibliothek – Information

o-bib. Das offene Bibliotheksjournal

Libreas : Library Ideas

Нідерланди:

Liber Quarterly: The Journal of European Research Libraries

Journal of the European Association for Health Information and Libraries

Франція:

Revue Française des Sciences de l'Information et de la Communication

Journal of Data Mining and Digital Humanities

Італія:

Bibliothecae.it

AIB Studi

JLIS.it

Іспанія

Cuadernos de Gestion de Information

Revista Espanola de Documentacion Cientifica

Metodos de Informacion

Pecia Complutense

BiD: Textos Universitaris de Biblioteconomia I Documentacion

Revista General de Informacion y Documentacion

Documentacion de las Ciencias de la Informacion

RUIDERAe: Revista de Unidades de Informacion

Hipertext.net

Польща:

Podkarpackie Studia Biblioteczne

iNFOTEZY

Biblioteka i Edukacja

Archiwa - Kancelarie - Zbior

EBIB Bulletin

Toruńskie Studia Bibliologiczne

Biblioteka

Folia Toruniensia

Литва:

Кныготыра

Словачина:

Knjižnica

ДОДАТОК Д

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Харківської державної
академії культури,
доктор історичних наук, професор
В. М. Шейко

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
аспіранта кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи
Харківської державної академії культури
Шевцової Юлії Олександрівни з теми:
**«Бібліотекознавчі журнали провідних країн Європи як канал
професійної комунікації»**

Основні наукові висновки, положення і результати кандидатської дисертації
Ю. О. Шевцової реалізовані в:

- удосконаленні змісту навчальних дисциплін: «Бібліотекознавство», «Інформаційна аналітика», «Документознавство», «Міжнародне співробітництво в бібліотечно-інформаційній сфері», «Організація та методика науково-дослідної роботи», «Контент-менеджмент»;
- публікації статей у науковому збірнику «Вісник Харківської державної академії культури»;
- участі в наукових конференціях регіонального, всеукраїнського та міжнародного рівнів, які проводилися на базі ХДАК.

Проректор з наукової роботи ХДАК,
доктор педагогічних наук,
професор

Н. М. Кушнарєнко

Декан факультету соціальних
комунікацій ХДАК,
доктор педагогічних наук,
професор

А. А. Соляник

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

18 жовтня 2021 року

2021 р.

Н. М. Кушнарєнко, А. А. Соляник
В. М. Шейко